

REVISTA MUZEELOR SI MONUMENTELOR

P
T
1986

10 • 1986

muzee

CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE

Revista Muzeelor și Monumentelor

Muzee

10 • 1986

apar 12 numere pe an:

10 — MUZEE (nr. 1-10)

2 — MONUMENTE ISTORICE

ȘI DE ARTA (nr. 1-2)

Redactor șef: dr. LUCIAN ROȘU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

dr. Lucian ROȘU, redactor-șef,
Gavriilă SARAFOLEAN, redactor-șef
adjunct, Ion GRIGORESCU, Gheorghita
IANCU, dr. Mircea MUȘAT, Elisabeta
RUȘINARU

• REDACTORI:

Ion GRIGORESCU, Maria IGNAT,
Anghel PAVEL, Elisabeta RUȘINARU,
Decebal ȚOCA.

•
Prezentarea grafică și tehnică:
Corneliu MOLDOVEANU

•
Corectura asigurată de serviciul de corec-
tură al I.S.I.A.P. (Întreprinderea de stat
pentru imprimare și administrarea
publicațiilor)

•
COPERTA I: Vase-askoy din lut ars,
ornamentate, descoperite la Basarabi-
Calafat, județul Dolj, și Branet, județul
Olt, aparținând Culturii de tip Coțofeni,
expuse la Muzeul de Istorie al R. S.
România.

•
COPERTA A IV-A: Matroană romană,
statuie expusă la Muzeul Unirii din
Alba-Iulia

•
Redacția: Calea Victoriei nr. 174, cod
71101, sector 1, București, telefon 504868
Administrația: Întreprinderea de stat
pentru imprimare și administrarea pu-
blicațiilor, Piața Scintei nr. 1, cod
71554, sect. 1, București, telefon
17 60 10, interior 1405

•
Abonamentele se fac la administrație
— prin poștă sau virament, I.S.I.A.P.
(Întreprinderea de stat pentru imprime-
rie și administrarea publicațiilor)
cont 64 51 202 30 B.N.R.S.R. Filiala
sector 1 București și la oficiile poștale sau
difuzorii de presă. Costul unui abona-
ment (10 numere „Muzee” și 2 numere
„Monumente istorice și de artă”) lei
400 anual.

Cititorii din străinătate se pot abona
prin „ROMPRESFILATELIA” sectorul
export-import presă P. O. Box 12.201
telex 10376 prsfr București, Calea Gri-
viței, nr. 64—66.

ÎNTEPRINDERE POLIGRAFICĂ
„INFORMAȚIA” BUCUREȘTI c. 2580

S-au înscris pe răbojul vremii 68 de ani de la epocalul eveniment din viața poporului român, ce încheia și incununa în chip fericit un lung și eroic drum de lupte și jertfe, unirea Transilvaniei cu România, săvârșită la Alba Iulia în memorabila zi de 1 Decembrie 1918. Impresionant prin măreția sa, actul istoric ce marca încheierea procesului fundamental al făuririi statului național unitar român a fost, este și va fi mereu un ineputabil subiect de evocare, de rememorare cu cea mai adincă venerație și aleasă mândrie patriotică.

Desfășurarea rapidă a evenimentelor din toamna anului 1918— cînd anacronicul Imperiu austro-ungar sucomba, în sfîrșit, ca urmare a catastrofaelor înfrîngerii suferite pe fronturile de luptă cu puterile Antantei, dar mai ales ca o consecință a amplificării fără precedent a luptei de eliberare națională a popoarelor oprite — probează cu prisosință că „Unirea cea mare” a neamului românesc era pe deplin pregătită de deceniile și veacurile anterioare, că atunci se împlinea o sentință implacabilă a legității istorice.

Seria faptelor concrete, premergătoare nemijlocit actului de la 1 Decembrie 1918, a început la 12 octombrie 1918 cînd, sub impulsul voinței puternice a maselor, la Oradea, fruntașii Partidului Național Român au adoptat declarația ce afirma hotărît dreptul poporului român de a-și decide soarta după principiul auto-

determinării; șase zile mai tîrziu, în parlamentul de la Budapesta, reprezentanții vechii stăpîniri maghiare au fost oficial incunoștiințați că, din acel moment, în baza dreptului sacru al popoarelor la autodeterminare, națiunea română „pretinde pentru ca dreptul ca, liberă de orice înrîurire străină, să hotărască singură așezarea ei printre națiunile libere”.

A urmat, la scurtă vreme, la 31 octombrie 1918, importantul moment al constituirii Consiliului Național Român Central, devenit, în împrejurările tumultuoase ce vor urma, un veritabil guvern provizoriu cu caracter democratic al românilor din Transilvania. Compus după principiul parității, din cîte șase reprezentanți ai Partidului Național Român și tot atîția ai secției române a Partidului Social-Democrat din Transilvania și Ungaria, acest organism politic, cu sediul la Arad începînd din 2 noiembrie 1918, își va îndeplini cu mult zel și spirit de răspundere rolul său istoric, de catalizator al tuturor energiilor descătuse ale maselor spre împlinirea marelui ideal al libertății și unității naționale, de principal organizator al acestora în vederea biruinței finale. Constituite pretutindeni, la orașe și sate, în aceeași manieră democratică, la începutul lunii noiembrie, consiliile și gărziile naționale române locale vor fi instrumentele vii, dinamice, ale afirmării voinței generale de realizare, în cel mai scurt timp posibil, a mult doritei Uniri.

Garda națională din Cuculata (Făgăraș), noiembrie 1918

Chiar și cea mai sumară cronică a evenimentelor imediat pregătitoare Marii Uniri va reține, apoi, pentru aleasa lor însemnătate și semnificație, două dintre acestea, petrecute în 18, respectiv 20 noiembrie 1918. Este vorba, mai întâi, de lansarea de către C.N.R.C. de la Arad, numit și Marele Sfat Național, a impresonanțului manifest intitulat „Către popoarele lumii” în cuprinsul căruia se aducea la cunoștința opiniei publice mondiale hotărârea națiunii române de a-și înființa pe teritoriul locuit de dinsa statul său liber și independent și că ea „din ceasul acesta, oricum ar decide puterile lumii, este hotărâtă a pieri mai bine decât a suferi mai departe sclavia și afirmarea”. În fine, peste două zile, la 20 noiembrie 1918, același organ politic conducător al românilor din Transilvania va publica din Arad, dînd expresie dorinței fierbinți a poporului, convocarea Marii Adunări Naționale a Românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, stabilită pentru ziua de duminică, 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia.

În ceea ce privește alegerea orașului Alba Iulia ca loc al desfășurării mărețului eveniment se impune a se arăta că decizia luată de către fruntașii națiunii în acest sens a fost unanimă, că ea nu a prilejuit

Convocarea unei Adunări Naționale Române din Arad.

CONVOCARE

Natura și scopul în toate Marea Națională de convocare a unei Adunări Naționale Române din Arad este să se întrunească în acest loc toate forțele politice și culturale ale națiunii române din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, pentru a se pronunța asupra destinului și viitorului acesteia. Scopul este să se stabilească o formă de guvernământ care să asigure libertatea și independența națiunii române din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș și să se pregătească pentru a se uni cu națiunea română din România. Scopul este să se stabilească o formă de guvernământ care să asigure libertatea și independența națiunii române din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș și să se pregătească pentru a se uni cu națiunea română din România. Scopul este să se stabilească o formă de guvernământ care să asigure libertatea și independența națiunii române din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș și să se pregătească pentru a se uni cu națiunea română din România.

Adunarea Națională

a națiunii române din Ungaria și Transilvania la Alba Iulia, ca loc al Adunării Naționale Române, pe ziua de Duminică, la 1 Decembrie 1918.

La adunare vor lua parte: 1. Episcopii ortodocși din Ungaria și Transilvania. 2. Toți președinții și membrii tuturor comitetelor naționale. 3. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 4. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 5. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 6. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 7. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 8. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 9. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 10. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 11. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților. 12. Toți reprezentanții tuturor organizațiilor și societăților.

Arad, 120 Noiembrie 1918
Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania
Dr. George Crișan, Președinte
Dr. Stefan C. Pop, Secretar

Convocarea Adunării Naționale de la Alba Iulia de către Marele Sfat Național Român
nici un fel de discuții contradictorii. În acele momente unice a apărut tuturor

Membrii Consiliului Național Român din Alba Iulia, care au avut o remarcabilă contribuție la pregătirea Marii Adunări Naționale de la 1 Decembrie 1918

firesc ca străvechea și înfloritoare vatră de civilizație daco-romană, cetatea primei uniri politice a țărilor române sub Mihai Viteazul, locul supremei jertfe pentru libertate a lui Horea, Cloșca și Crișan și a pătimirii „Craielui Munților” Avram Iancu să fie învrednicită cu marea cinste de a găzdui actul atât de fierbinte dorit și de atât amar de vreme așteptat. Era însăși vrerea națiunii ca „cetatea de slavă și durere” a românilor să devină, pe temeiul prezenței sale inegalabile în istoria neamului, și simbolul deplinei și definitivei sale unități naționale.

Actul convocator, tipărit în foaie volantă și, totodată, pe prima pagină a organului oficial de presă al C.N.R.C., „Românul”, reprezintă, fără îndoială, un adevărat monument de antologică exprimare a dreptului poporului român de a-și decide singur soarta conform aspirațiilor sale legitime, de remarcabilă etică politică și superioară concepție de stat. „În numele dreptății eterne și a principiului liberei dispozițiuni a națiunilor” erau chemați la Alba Iulia reprezentanții tuturor claselor și categoriilor sociale, desemnați pe baza sufragiului universal, într-o manieră larg-democratică pe care nu o cunoscuse nicicând Imperiul austro-ungar, exprimându-se în final con-

vingerea că la istorica adunare ce va decide soarta neamului pentru vece „se va prezenta însuși neamul românesc în număr vrednic de cauza mare și sfântă”

În intervalul celor zece zile dintre ziua convocării adunării și cea a desfășurării acesteia numele orașului Alba Iulia a fost prezent pe toate buzele și în toate inimile românești. A fost rostit cu entuziasm în cadrul sutelor și sutelor de adunări naționale locale prilejuit de alegerea delegaților mandatați ai comitatelor obștești, a fost inserat în fraze de orară frumusețe cuprinse în numeroase manifeste, apeluri, articole de presă etc. „Veniți la Alba Iulia!... Veniți cu toții la Marea Adunare Națională care se va ține la 1 Decembrie în Bălgradul lui Mihai Viteazul. Veniți cu miile, cu zecile de mii! Lăsați grijile voastre acasă căci în această zi vom pune temelie unui viitor bun și fericit pentru întreg neamul nostru românesc... E ziua când se va hotări asupra sorții noastre pentru o veșnicie. Veniți și jurați, că nedespărțiți vom fi și uniți rămânem de aici înainte cu trații noștri de pe tot cuprinsul pământului românesc sub una și nedespărțită cîrmuire”. Cu aceste cuvinte erau chemați românii la adunare de către C.N.R. din Blaj foarte activ în acele zile de extraordinară

Momentul 1 Decembrie 1918 în expoziția de bază a Muzeului Unirii din Alba Iulia

Ardealului, unirea cu frații lui de limbă și de un sînge de peste Carpații înzăpeziți”.

Întrunită în jurul orei 10 dimineața, în sala mare a Cazinoului militar, din cetate, adunarea celor 1 228 de delegați oficiali s-a desfășurat, la rîndul său, cu o rară solemnitate. Momentele culminante ale acesteia, purtînd toate atribuțiile de Constituantă, le-a reprezentat rostirea discursului patriotului Vasile Goldiș — ce includea în finalul său proiectul rezoluției de Unire — și apoi cel al supunerii la vot a acesteia prin glasul venerabilului președinte al adunării, octogenarul Gheorghe Pop de Băsești. În mijlocul unui uragan de aplauze și aclamații, mandatarii voinței plebiscitare a românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș hotărău în unanimitate unirea străvechiului lor pămînt cu patria mamă, punînd astfel capăt unei nedreptăți istorice de proporții și împlinînd cerințele unei necesități istorice obiective. „Oamenii — scria scriitorul ardelean Alexandru Ciura despre acest moment unic — și-au scos ceasurile din buzunar să fixeze clișa istorică: douăsprezece și cinci. Unii se întrebau: pentru ce nu se dau obișnuitele salve de tun?”

Momentul de apogeu al zilei l-a reprezentat, fără îndoială, cel al sublimei fuziuni dintre adunarea impeternicizilor națiunii și cea a nesfîrșitei mulțimi de pe Platoul Romanilor aflată timp de

cîteva ore într-o înfrigurată, dar înălțătoare așteptare. Indescriptibilul entuziasm cu care cei care intonau la nesfîrșit cuvintele „Vrem Unire” au primit vestea că fierbînta lor dorință a devenit reali-

Ziar editat cu prilejul Marii Adunări Naționale din 1 Decembrie 1918

Credențional.

Subsemnatul declară că în anul electoral al
de către: *Deva*

1. *Deva*
2. *Deva*
3. *Deva*
4. *Deva*
5. *Deva*
6. *Deva*

De către: *Deva*

1. *Deva*

2. *Deva*

3. *Deva*

4. *Deva*

5. *Deva*

6. *Deva*

Credențional al colegiului electoral Deva

tate îndreptățește cu prisosință afirmația că asemenea clipe întreceau infinit puterea de exprimare a cuvintului scris. Martor ocular al acestora, corespondentul ziarului „Românul” scria cu multă îndreptățire: „Generațiile care au să vie după noi vor pricepe oare agitația înălțătoare a acestor zile?... Trăim clipe care ni se par perle și am vrea să le eternizăm pentru vecie”. „Eternă pagubă — nota, la rindul său, trimisul ziarului „Unirea” din Blaj — că această mindră demonstrație a poporului nu a putut fi învecinicită cu ajutorul unui film! Nu știm dacă vom mai avea prilej să mai vedem cindva atita mindrie și atita trezire a poporului nostru...”

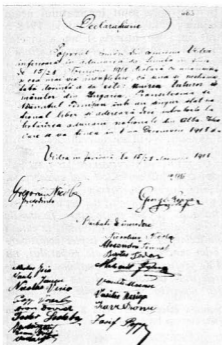
„Zi mare și sfântă și cutremurătoare, menită de mai înainte ca să fie trecută printre marile date înscrise cu roșu în calendarul nostru istoric, este ziua de astăzi... Toate suferințele de veacuri, toate gîndurile și zvicnirile spre lumină, orice efortare și jertfă a noastră de o mie de ani încoace a năzuit spre această zi de dreptate și de dezrobire. Astăzi ea a sosit...”. Sint cuvinte izvorite din pana coplesitului de emoții și impresii redactor al ziarului ocazional „Alba Iulia”, apărut chiar în ziua adunării, care afirmau un adevăr cu strălucire confirmat de anii și deceniile ce au urmat.

În conștiința mult încercatului neam românesc, ziua de 1 Decembrie 1918 a intrat încă de atunci și nu a încetat niciodată să rămînă o „zi mare și sfântă”, demnă de cea mai aleasă venerație și cinstire. Atunci, la Alba Iulia, prin glasul plebiscitar al celor cu mult peste 100 000 de participanți, dintre care vreo 10 000 de muncitori, și nu la Conferința de pace din 1919—1920 care a urmat, s-a împlinit visul de aur al desăvîrșirii unității naționale românești.

„Desfășurarea evenimentelor istorice demonstrează în modul cel mai categoric — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — că unirea nu a fost efectul unei întâmplări, rodul unei simple conjuncturi favorabile sau al înțelegerilor intervenite la masa tratativelor, ci rezultatul luptei hotărîtoare a celor mai largi mase ale poporului, un act de profundă dreptate națională, realizarea unei concordanțe legitime între realitatea obiectivă și drepturile inalienabile

Adeziunea colectivă la Unire a locuitorilor din Alba, comuna lui Horea

Adeziunea la actul Unirii din 1 Decembrie 1918 a urmașilor lui Avram Iancu, din localitatea natală a eroiului, Vidra

ale poporului, pe de o parte, și cadrul național cerut cu stringență de aceste realități. Tratatul de pace încheiat ulterior n-a făcut decât să consfințească starea de fapt existentă, situația creată ca urmare a luptei maselor populare din România și din Transilvania, a întregului nostru popor”.

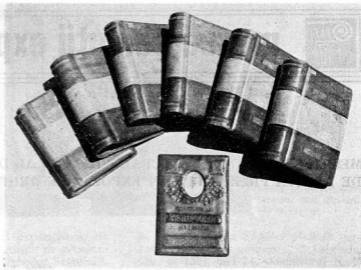
Aducind prinosisău de recunoștință vredniciei înaintașilor, tuturor celor care, prin lupte și jertfe, au pus, la timpul lor, solide pietre la temelia mărețului edificiu al României socialiste de astăzi, generația celei mai rodnice în împliniri etape din istoria patriei își îndreaptă și acum, la cea de-a 68-a aniversare a Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, gânduri de aleasă cinstire față de făuritorii actului de o însemnătate covârșitoare pentru evoluția noastră istorică ulterioară. Cu sentimentul însuflețitor al unității națiunii, al împlinirii celor mai frumoase vise ale înaintașilor într-o

țară liberă și independentă, rememorăm cu aleasă satisfacție și bucurie înălțătoare manifestări omagiale prilejuite de aniversările din 1968, 1978 și 1983 ale marelui eveniment, în cadrul cărora cel mai de seamă bărbat al României contemporane, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus un vibrant omagiu și o înaltă apreciere înfăptuitorilor Unirii.

Admirabilă carte vie, bogat ilustrată, a luptei poporului român pentru sacralul său ideal de libertate și unitate națională, Muzeul Unirii din Alba Iulia, inaugurat în actuala formă a expoziției sale de bază în mai 1975, în înalta prezență a conducătorului partidului și statului nostru, se prezintă astăzi, atit marelui public, cit și cercului restrins al specialiștilor, ca o remarcabilă instituție de educare patriotică și deopotrivă științifică, în tezaurul căruia, și unii și alții, vor afla la loc de cea mai aleasă cinstire mărturie dintre cele mai convingătoare și emoționante asupra marelui eveniment al unirii Transilvaniei cu România. Din mulțimea documentelor de o mare valoare probatorie și emoțională legate de acesta, amintim mai întâi pe cele care vorbesc despre contribuția hotărâtoare la pregătirea și buna desfășurare a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia avută de către Consiliul Național Român Central și de către consiliile și gărzile naționale din județul Alba, exemplarele rare ale periodicele „Alba Iulia”, „Unirea”, din Blaj, „Libertatea” din Orăștie, „Românul” din Arad și altele apărute în acele neasemile zile, actele prin care guvernele Franței, Statelor Unite ale Americii și Italiei au recunoscut în octombrie-noiembrie 1918 dreptul românilor la desăvârșirea unității lor naționale, fotografiile originale cu valoare de unicat referitoare la activitatea în slujba Unirii desfășurată în anii 1917—1918 peste hotare etc.

Măreț, emoționant, momentul 1 Decembrie 1918 din cadrul expoziției de bază, realizat într-o modalitate demnă de uriașă însemnătate a acestuia, beneficiază de prezența unor piese rarissime: fotografiile originale și aparatul cu care cunoscutele

Din tezaurul documentar al Muzeului Unirii din Alba Iulia: cele șase volume ale Documentelor Unirii și manuscrisul cuvântării lui Vasile Goldiș

Portalul de la intrarea în Sala Unirii din Alba Iulia

scene ale adunării au fost imortalizate de către Samoilă Mirza din Galtiu, manuscrisul original, frumos legat în piele, al cuvântării lui Vasile Goldiș, eșarfe și drapele tricolore prezente la adunare, numerele din amintitele ziare transilvănene închinată acesteia și, în fine, înseși Documentele fundamentale ale Unirii, legate în piele, în culorile tricolorului românesc, în șase impunătoare tomuri: atît primele trei, ce înmă-

nunchiază mandatele („credeționalele”) tuturor celor 1 228 de delegați, cit și cele care cuprind adeziunile colective ale satelor și orașelor la actul unirii Transilvaniei cu România reprezintă cele mai copleșitoare dovezi că acesta a fost opera strălucită a întregului neam românesc.

Intrată încă de atunci în toate conștiințele ca un veritabil templu sacru al poporului român, sala care a găzduit adunarea delegaților, purtînd numele simplu, dar atît de semnificativ, de Sala Unirii, incheie, în chip apoteotic, circuitul Muzeului Unirii din Alba Iulia. Decorată pe măsura semnificației sale și adăpostind în interior alte mărturii emoționante despre marele eveniment, ea va vorbi întotdeauna în modul cel mai grăitor fiilor acestei țări și tuturor celor care-i trec pragul despre unul dintre cele mai mari acte din istoria neamului nostru, săvîrșit aici, fapt consemnat și în cuvintele dăltuite în marmură deasupra intrării principale: „In anul Domnului 1918, la 1 Decembrie, în acest loc s-a proclamat pentru todeauna și în mod irevocabil, prin votul solemn și unanim al poporului, unirea Transilvaniei întregi cu Daco-România. Eternă fie aducerea aminte a acestui act”.

muzeu, colecții, expoziții

MESAJUL PATRIOTIC, CULTURAL-EDUCATIV AL DOCUMENTELOR DE ARHIVĂ PREZENTATE ÎN EXPOZIȚIILE ARHIVISTICE

LIDIA BRĂNCEANU

Deținătoare ale unui valoros tezaur documentar, îmbogățit an de an prin achiziții și donații, Arhivele Statului au devenit un factor din ce în ce mai activ în ansamblul mijloacelor de care dispune societatea noastră, în vederea educării și formării multilaterale a publicului larg și în special a tineretului.

În spiritul documentelor programatice ale Partidului Comunist Român, al orientărilor formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, lucrătorii din Arhive și-au diversificat mijloacele de valorificare a documentelor din Fondul Arhivistic Național în scopul cunoașterii lui de către oamenii muncii și cultivării în conștiința acestora a celor mai bune tradiții ale trecutului.

Organizarea expozițiilor arhivistice permanente — ale căror importanță și rol social și etic au fost recunoscute și pe plan internațional încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, subliniate în cadrul congreselor desfășurate sub egida Consiliului Internațional al Arhivelor de pe lângă U.N.E.S.C.O. — constituie un mijloc direct de comunicare cu publicul,

contribuind astfel la formarea omului contemporan, a unor convingeri materialist-dialectice și a unei atitudini înaintate față de muncă.

Expozițiile organizate de Arhivele Statului, în propriile localuri, aflate în județele Alba, Bistrița-Năsăud, Buzău, Cluj², Dolj², Galați⁴, Gorj, Ialomița⁵, Iași, Mehedinți, municipiul București, Prahova, Sălaj, Timiș, Vâlcea, urmînd, în perspectivă, organizarea și la restul filialelor aflate în celelalte județe ale țării, fac obiectul unui program dinainte stabilit, care are în vedere o temă centrală de istorie, bine stabilită, ținînd cont, cu deosebire, de marile comemorări oficiale.

Documentele expuse în expozițiile arhivistice (facsimile, fotografii, stampe, sigillii, hărți) reflectă depozitul de arhivă din care emană, la care se adaugă documente de ordin general din cadrul Direcției Generale a Arhivelor Statului.

Punerea în valoare a documentelor prin intermediul expozițiilor arhivistice permanente se realizează atît prin modul de concepere a tematicii, prin transpunere

Sediul filialei Arhivelor Statului din Râmnicu-Vilcea

rea acestora în cadrul expozițional, cit și prin explicațiile asigurate de personalul de specialitate al Arhivelor Statului ⁶.

Calitatea și eficiența expozițiilor sînt determinate de valoarea informațională a documentului de arhivă⁷, de ținuta prezentării lui, Arhivele Statului acționînd, în acest fel, alături de celelalte instituții de cultură, la îndeplinirea sarcinilor din domeniul educației și instrucției.

Prezentăm, în paginile de față, expoziția „Permanența, continuitatea și unitatea poporului român reflectate în documente”, organizată la Filiala Arhivelor Statului din Rm. Vilcea.

După expunerea unor obiecte arheologice, descoperite în urma săpăturilor efectuate în județ, reprezentative pentru oglindirea permanenței populației pe meleagurile vilcene, sînt prezentate documente caracteristice pentru aprofundarea cunoașterii civilizației românești medievale. Se detașează două documente (facsimil), datate 1388 mai 20 ⁸, și 1392 ianuarie 8 ⁹, care constituie primele atestări documentare, cunoscute pînă acum, ale Rîmnicului, și ale județului Vilcea. Ambele documente provin din cancelaria domnitorului Mircea cel Mare, care dăruiește ctitoriei sale, mănăstirea Cozia, o „moară la Rîmnic” și satele Cereasov, Poroița, București, din județul Vilcea. De la același domnitor provine și documentul prin care acesta face o danie ctitoriei sale, „toate bălțile

pe Dunăre, de la Săpatul pînă la gura Ialomiței, cu toate veniturile”¹⁰. La rîndul său, în 1501 mai 24, domnitorul Radu cel Mare întărește mănăstirii Cozia „găletăritul din județul Vilcea”¹¹. Documente interesante provin și din cancelariile domnitorilor Vlad Dracul (1440), Mihnea cel Rău (1508), Neagoe Basarab (1520), Vladislav al III-lea (1524), Petru Cercel (1583) Șerban Cantacuzino (1680), Constantin Brîncoveanu (1695) etc.

Pentru amintirea păstrată domnitorului Mihai Viteazul în județul Vilcea, stîrnete interes și documentul datat 1633 mai 6, București¹², prin care nepotul lui Basarab voievod, Matei, întărește lui „Drăghici logofăt”, satul Stejariul, cumpărat de Mihai Viteazul și dăruit unui slujitor „pentru dreaptă și credincioasă slujbă domniei și țării”. Menționăm, totodată, și documentele din 1520 iunie 9, Tirgoviște¹³, prin care Neagoe Basarab întărește așezămîntul făcut de Ioan Zapolya, voievodul Transilvaniei, ce stabilește hotarul dintre Țara Românească și Transilvania, cit și pe cel din 1636 august 9¹⁴, prin care Theofanes, patriarhul Ierusalimului, întărește mănăstirii Govora o danie de bani, potrivit căreia egumenul Meletie trebuia să aducă dascăli și tipografi, care să tipărească și să copieze cărți și să înființeze o școală, în care să se învețe „din toată știința de pînă acum a oamenilor”. În expoziție, privirile sînt atrase și de hrîsovul de

Imagine din expoziție

danie din 1646 aprilie 9, Tirgovişte¹⁵, aparținând lui Matei Basarab, domnitorul Țării Românești. Prin elementele ornamentale cu miniaturi expresive, de o rară frumusețe, acest hrisov, sub raport documentar-artistic, este unul dintre cele mai valoroase piese de epocă.

În cadrul capitolului „Ideea de unitate reflectată în documente și tipărituri”, sînt prezentate documente din surse interne cit și din surse externe, aduse din arhivele, bibliotecile și muzeele lumii, referitoare la această problemă. De menționat sînt cele care, descriind succesele lui Mihai Viteazul în războiul contra Porții, arată calitățile militare ale acestuia¹⁶, cit și realizarea, pe plan intern, a unirii Transilvaniei, Moldovei și Țării Românești¹⁷. Impresionantă este scrisoarea, adresată de Mihai Viteazul principilor europeni, în care relatează succint scurta și zbuciumata sa domnie în care, reușind să unească cele trei provincii românești, împotriva lui s-au ridicat toți vecinii: Imperiul otoman, Polonia, Imperiul habsburgic.

Sînt prezentate, în continuare, cărți tipărite în tipografiile din Rîmnicu Vilcea, cit și o miniatură din 1781, aflată în condica mănăstirii Dintrunlemn, reprezentînd pe Petru Rîmnicianu, copist

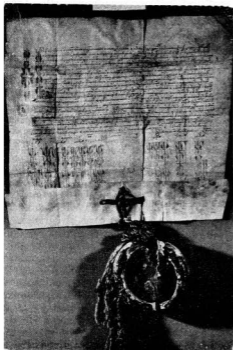
de documente, la masa de lucru, cu instrumentele de scris¹⁸.

Publicațiile reprezintă dovezi peremptorii ale faptului că tipografia din Rîmnicu Vilcea a servit interesele culturale pe spații geografice largi, tipărind cărți pentru popoarele vecine din sudul Dunării cit și pentru românii din Transilvania, contribuind la menținerea unității culturale a românilor.

În continuare, în expoziție ne sînt prezentate documente elocvente pentru participarea locuitorilor din județul Vilcea la marile evenimente istorice ale țării: Revoluțiile de la 1821 și 1848; Unirea Principatelor; Războiul de independență, 1918 — desăvîrșirea Statului național unitar român. Rețin atenția informațiile privind ordinul Divanului de „străjuire la malul Oltului împotriva răzvrătiților lui Tudor”¹⁹, cit și raportul ambasadorului englez aflat în Țara Românească, despre izbucnirea revoluției lui Tudor, caracterul acesteia și popularitatea de care se bucura în rîndul maselor²⁰; Proclamația lui Tudor din 1821 martie 20, adresată locuitorilor județului Vilcea, privind rostul mișcării sale și îndatoririle lor²¹. În ceea ce privește anul revoluționar 1848, în expoziție ne este prezentat Regulamentul cu atribuțiile Gărzii naționale,

aprobat de Guvernul Provizoriu²²; întâmpinarea generalului Gh. Magheru însoțit de 500 dorobanți²³, Ordinul administrației județului Vilcea, privind transilvănenii din Țara Românească, participanți la Revoluția de la 1848²⁴, Decret pentru recunoașterea Comitetului Națiunii Române semnat de S. Bărnuțiu, A. Treboniu Laurian, Timotei Cipariu etc.²⁵, Ordin de „restatornicire a liniștei”²⁶, presa străină despre 1848 în țările române, ajutorarea refugiaților transilvăneni²⁶ etc. Moment de cotitură majoră în istoria patriei, vilcenii și-au manifestat adevărată bucurie la alegerea ca domnitor al Moldovei și Țării Românești a lui Alexandru Ioan Cuza: organizarea în Vilcea a sărbătoririi alegerii lui Alexandru Ioan Cuza²⁷; componența delegației vilcene ce va prezenta omagiul județului lui Alexandru Ioan Cuza²⁸; jurământul lui

Facsimilul unui document expus în cadrul expoziției care menționează județul Vilcea: 1508 septembrie 7, București, „Mihnea cel Rău înlădrește mândăritorii Bistrița sate, bălți, vii din județul Vilcea”.

Alexandru Ioan Cuza²⁹, ecoul unirii Principatelor în străinătate etc.

Războiul de independență și anul 1918 au însemnat și pentru vilcenii un sacrificiu material și uman înscris în documentele vremii. După desăvârșirea statului național unitar român, locuitorii județului s-au implicat în marile evenimente istorice: făurirea Partidului Comunist Român, care a mobilizat energiile revoluționare ale maselor, ducând la actul de la 23 August 1944.

Declanșarea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 a inaugurat o etapă nouă în istoria patriei, a deschis calea împlinirii idealurilor și năzuințelor de dreptate și libertate ale poporului român, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale, a afirmării României ca națiune liberă și demnă în rândul națiunilor lumii. Expoziția, sub titlul „Vilcea pe coordonatele construcției socialiste”, prezintă (în imagini color și alb-negru) realizările obținute în ultimii douăzeci de ani în județ, în toate domeniile de activitate. Se detașează vizitele de lucru făcute în județ de președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În cadrul expoziției s-au desfășurat activități de educație patriotică, revoluționară, la care au participat pionieri, uteciști, muncitori din diverse întreprinderi. Temele prezentate au fost intitulat: „Patria română — țară de eroi”, „Cinstim eroii neamului”, „Mari viteji — mari patrioți români”, care evidențiază, pe baza argumentului de necontestat, documentul de arhivă, momentele de răscruce ale istoriei poporului român.

Aniversarea a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român a prilejuit Filialei Arhivelor Statului din Rîmniceu Vilcea organizarea unor simpozioane care au subliniat activitatea — înscrisă în istorie, cu trăinicia și perenitatea marilor fapte — desfășurată de Partidul Comunist Român de la făurirea sa, în 1921, pînă astăzi, ale cărui fapte s-au detașat prin superioritatea de concepție strategică și tactică, printr-o înțelegere superioară a înseși intereselor naționale vitale ale poporului român.

NOTE

¹ C. Berche, *L'utilisation des Archives par le grand public*, Londra, 1980; H. W. L. Rayne, *L'enseignement et les Archives*, Londra, 1980; M. Raper, *L'utilisation scientifique des Archives*, Londra, 1980.

² Lidia Brăncănu, *Expoziția „Unitatea, continuitatea, permanența poporului român pe pământul strămoșesc, în documentele arhivistice”* în „Revista muzeelor și monumentelor” — Muzeu, nr. 1, 1986, p. 91—92.

³ Lidia Mihăilescu, „Istorie și cultură în tezaurul arhivistic craiovean”, *expoziție la Filiala Arhivelor Statului Craiova*, în „Revista muzeelor și monumentelor” — Muzeu nr. 9, 1984, p. 95.

⁴ Bejan Cezar, *Expoziția „Dunărea în istoria poporului român. Documente de arhivă”*, în „Revista Arhivelor”, an LXII, vol. XLVII, nr. 4 1985, p. 393—397.

⁵ Lidia Mihăilescu, „Unitatea și continuitatea milenară a poporului român”, *expoziție la Filiala Arhivelor Statului Slobozia*, în „Revista muzeelor și monumentelor” — Muzeu, nr. 3, 1984, p. 84—85; v. și „Revista arhivelor”, an LXI, vol. XLVI, nr. 1, 1984, p. 102—104.

⁶ v. J. P. I. Babelon, *Expositions et Musées d'Archives*, în „La gazette des Archives”, nr. 38, 1962, f. 99—119.

⁷ M. Chaulanges, *Pour une histoire vivante: Essai sur le rôle et l'emploi du texte dans l'enseignement de l'Histoire*, Paris, 1961.

⁸ Arh. St. Buc., Condica mănăstirii Cozia, nr. 712, f. 244—247.

⁹ Arh. St. Buc., Condica mănăstirii Cozia, nr. 712, 237—239.

¹⁰ Ibidem, Secția Istorică, nr. 9 (Cozia XV/1), orig., perg. (46×30 cm), pecete atârnată, căzută.

¹¹ Ibidem, Secția Istorică, nr. 127 (Cozia III/2) orig., perg. (54×45 cm) pecete atârnată, căzută.

¹² Arh. St. Buc., Cap. Rimnic, XCVIII/2.

¹³ Arh. St. Sibiu, colecția Brukenthal, MI-5, nr. 6.

¹⁴ Arh. St. Buc., Mănăstirea Govora, XXVI/1, orig. grec. pergament (47×40 cm) v. și „Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului”, vol. IV, 1633—1639, Buc., 1981, p. 378—379 (ed. D.G.A.S.).

¹⁵ Arh. St. Buc., Col. Doc. muntenesti, XXV/16, orig. lb. slavă, perg.

¹⁶ Arh. St. Buc., col. microfilme Vatican r. 76, c. 8. 10.

¹⁷ v. „Mihai Viteazul în conștiința europeană”, Documente externe, vol. I, Ed. Acad. R. S. România, Buc. 1983.

¹⁸ Arh. St. Buc. Mss., nr. 445, p. 825.

¹⁹ Ibidem, Condica domnească, 96, p. 205—206 (1821 februarie 3, Buc.).

²⁰ Ibidem, Col. Microfilme Anglia, r. 425, c. 12—15.

²¹ Bibl. Academiei R. S. România, Cabinet foi volante nr. 16.

²² Arh. St. Vilcea, fond Primăria R. Vilcea, dosar 107/1848.

²³ Idem, f. 69.

²⁴ Ibidem, fond Pretura plășii Bălcești, dosar 2, 1848.

²⁵ Idem.

²⁶ Ibidem, fond Subprefectura plășii Ocolul Otăsăni, dosar 1, 1848.

²⁷ Ibidem, fond Pref. jud. Vilcea, dosar 3, 1859, f. 25.

²⁸ Idem.

²⁹ Ibidem, p. 51.

RÉSUMÉ

Possédant un trésor documentaire précieux enrichi chaque année par de nouvelles acquisitions et donations les Archives de l'Etat sont devenues un élément de plus en plus actif dans l'ensemble des moyens dont dispose notre société en vue d'éduquer multilatéralement le public et notamment la jeunesse. L'organisation d'expositions d'archives permanentes—dont l'importance et le rôle social ont été reconnus aussi sur le plan international dès la fin du XIXe siècle, étant soulignés lors des congrès tenus sous l'égide du Conseil International des

Archives au sein de l'UNESCO — constitue un moyen direct de communication avec le public, contribuant ainsi à la formation de l'homme contemporain, de convictions matérialistes-dialectiques et d'une attitude avancée à l'égard du travail.

L'auteur de l'article présente une telle exposition permanente intitulée „La Permanence, la continuité et l'unité du peuple roumain reflétées dans les documents” organisée à la Filiale des Archives de l'Etat de la ville de Rimnic Vilcea.

OSKAR KOKOSCHKA LA MUZEUL DE ARTĂ AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MARICA GRIGORESCU

Se aniversează anul acesta împlinirea a 100 de ani de la nașterea artistului de origine austriacă Oskar Kokoschka, figură marcantă a artei europene a secolului al XX-lea, care s-a manifestat plener, timp de șapte decenii și jumătate, în domeniul artelor plastice, pictură și grafică deosebi. A fost o personalitate complexă antrenată în mișcarea artistică și de idei, autor de drame pe care le-a pus în scenă, poet, eseist, memorialist, ilustrator al propriilor lucrări și ale altor autori contemporani, dar mai ales antic. S-a remarcat ca un personaj proeminent în viața culturală a primului pătrar de veac, la Viena, Berlin și Dresda, unde a fost profesor la Academia de artă între 1920—1924. Ulterior a trăit și a lucrat în mai multe locuri din Europa: Viena, Praga, Londra și Villeneuve, în Elveția, începând cu anul 1952. A călătorit în Europa, Africa și Asia Mică, înregistrând fenomenul cultural, mediul istoric, cu mijloacele artelor plastice și ale narațiunii scrise.

A lăsat o operă majoră de a cărei răspindire s-au ocupat editorii, lucrătorii din galerii de artă și colecționarii, a rămas în conștiința mai multor generații ca un exemplu de împlinire și afirmare creatoare.

Oskar Kokoschka este printre ultimii „monștri sacri” ai acestui secol: o personalitate a cărei biografie s-a confundat cu istoria complexă a artei moderne fiind concludentă pentru tendințele și evoluția acesteia. Activitatea sa a dus la propagarea pe o scară foarte largă

a unor valori noi, acceptate și asimilate acum, în tezaurul epocii contemporane.

Evenimentul comemorării lui Kokoschka a fost marcat la București printr-o expoziție de grafică la Muzeul de Artă al R. S. României. Restrinsă numeric, totuși această expoziție ne apropie de înțelegerea personalității artistului.

Epoca de tinerețe a artistului, între 1906, cînd expune pentru prima dată în public, și 1924, cînd părăsește catedra de la Dresda, ca o confirmare a maturizării sale și a desprinderii de orice constrângere convențională, timp în care afirmarea sa are loc în climatul artistic secesionist vienez și apoi în mediul expresionist german, este obiectul unor analize insistente din partea istoriei de artă contemporană.

Numele lui Oskar Kokoschka a figurat alături de Gustav Klimt și Egon Schiele în numeroase expoziții, dintre care, cea mai recentă a fost deschisă la Centrul Pompidou din Paris. Atitudinea sa a fost însă distinctă, întrucît pictorul s-a opus stilului „elegant”, ca și extravaganțelor superflue, decorative.

Creația acestei perioade, mai precis între 1908—1918, este comentată în toate implicațiile ei adinci, cu referiri la cercul istoric în care a luat naștere, de către Werner Hoffman, în prefața la expoziția „Experiment—sfîrșitul lumii — Viena la 1900”¹: „Umanismul lui Kokoschka nu este declamatoriu ci înrădăcinat în înțoaială, fapt caracteristic pentru aripa radicală a inteligenței vieneze a acelor ani — Kraus, Loss, Schömberg. El pătrunde cuvintele

Portretul Almei Malher, litografie, 1913, Muzeul de Artă al R. S. României.

oricărui limbaj și interoghează deopotrivă cea mai ademenitoare formă despre reversul ei”.

Sub imperiul unor convingeri profunde, sigure pe încrederea în om (ultimele cuvinte ale lui Orfeu din piesa lui Kokoschka sint: „Tu nu trebuie să mori !”), el promovează o artă în care senzorialul, tactilul și lumea spirituală conviețuiesc într-un echilibru original. În legătură cu aceasta E. H. Gombrich scrie ²: „Problema centrală a artei lui Kokoschka este fără-ndoială această luptă între aspirația spre un limbaj care să fixeze cele mai ademenitoare viziuni și lupta împotriva oricărei stereotipii care poate să-l interpună între el însuși și răspunsul său spontan... Filozofia sa de artă și viață rămâne încrederea în spontaneitate, răspunsul imediat la experiența vizuală și influența emoțională, cele două fiind fuzionate pentru acest artist care trăiește prin ochii săi”.

O ilustrație convingătoare este portretul Almei Malher inclus în pagina de titlu a albumului „Columb înălțuit”, lied-ul cel mai fierbinte, litografie din 1913, înregistrând mișcări interioare, exterioare într-un du-te-vino neliniștitor.

Autoportretul, lucrat tot pe piatră, introduce o constantă nouă, care va reveni cu insistență mai târziu, interesul pentru clasicism, așa cum apare în antichitate și în Renaștere.

În această perioadă, dincolo de preocuparea pentru portret, faptul de viață, tenaciunile morale și afective sint văzute prin prisma mitului, a legendei. De aici dramele compuse, ilustrate, ciclurile de litografii, ca de pildă, seria „O eternitate, ce cuvint înălțător”, titlul cantatei din 1723 de Johann Sebastian Bach.

Cum s-a cristalizat gândirea artistică a lui Kokoschka o spune singur în jurnal ³: „Numai artă pentru artă ca program, nu m-ar fi mulțumit. Evident, avcam sentința societății, a presei. Spre norocul meu am scăpat de influența artei impresioniste care părea să poarte în ea un potențial științific, dar în următoarea epocă deziluzionată, a fost respinsă ca o formație sterilă.

N-aș fi vrut să-mi iau ca model pe oricine se lasă pictat. Încă și azi sint în fața unei pinze goale o oroare de vid, pînă cînd, în spațele ei, ca din întîmplare, pot concretiza mai întîi vizibil, figura interioară, pe jumătate încă indescifrabilă”.

Portretul a fost genul care i-a adus notorietate lui Kokoschka, chiar și în lumea care nu l-a agreat de la început.

Din epoca la care ne referim, datează o serie de portrete realizate după oameni de teatru. Un exemplu remarcabil îl oferă figura lui Max Reinhardt, litografie din 1919. Dinamica spiritului este transmisă într-o mișcare amplă, vibrată, într-un mod atît de sugestiv incît pare continuă, nelimitată. Portretul actriței Kathe Richter, intitulat *Fată bolnavă*, inspiră deopotrivă o mișcare, un flux persistent de inteligență și expresie prin acuarelă, această tehnică fiind condusă într-o manieră inedită, interesul rezultînd din trăsătura de acuarelă și nu din pata și transparențele ei, cum este folosită în mod curent. Acuarelă a fost

Fată bolnavă, acuarelă,
Muzeul de Artă a
R. S. România

condusă spre desen, spre un desen concentrat la aceleași exigențe pe care și le-a impus artistul în surprinderea modelului său.

Celebru, ciclul de heliogravuri, „Variațiuni pe o temă”, realizat în 1921 după desenele originale ale lui Kokoschka, a atras elogiile criticii de artă în epocă și după aceea.

„Fascinant pentru el, scrie Hans Bisanz⁴, era trăirea evenimentului apropiatului”. În mapa „Variațiuni pe o temă”, a desăvârșit, într-o succesiune de portrete, schimbările chipului de om la ascultarea muzicii. Tot mereu noul, scria Max Dvorak, nu s-a mai produs ca în impresionism sub impresia luminii, ci se baza pe mobilitatea mișcării sufletesti în permanentă desfășurare, neîncetat și neîntrerupt.

Din elementele artistice adunate la această epocă, afilierea la curentul expresionist a revenit frecvent în comentariile artistice. Kokoschka a reacționat negativ.

Același Hans Bisanz⁵ scrie: „Expresionismul era pentru el o lozincă pe care o întîmpina cu neîncredere. O lăsa cu valabilitate numai în sensul cel mai larg. Expresionismul este înfățișarea evenimentului împărtășit în acest mod și de cel care privește, nu numai de cel care profesează”.

Așadar, pentru artist, expresionismul rămîne un mod de a privi și de a înțelege al unei generații și nu limitat la o categorie, teritoriu, tehnică etc.

Începînd cu anul 1924, arta lui Kokoschka se stabilește la un stil, manifestă o preferință pentru anumite genuri, portretul, peisajul și compoziția cu temă istorică, aceasta fiind dedusă din frecventarea artei antice, grecești, cheia de boltă a întregii arte europene, după opinia lui Kokoschka.

În 1954, pictorul realizează pentru Universitatea din Hamburg un ansamblu mural de mari proporții, tripticul „Thermopilae”. Sintetizînd elemente din toate cele trei picturi ale ansamblului, lucrarea aflată la Muzeul de Artă al R.S.R. oferă un exemplu edificator al noii orientări artistice.

Cum afirmă Karl Haenlein în catalogul din 1983: „Ceea ce Kokoschka a cîștigat este dimensiunea literară care descoperă constituie un reviriment mitic. Prin această dimensiune se realizează cu evidență pentru Kokoschka relația dintre artă și viață. Numai în acest domeniu reușește el să expună și apoi să învingă extazurile și catastrofele vieții sale”.

Rezumînd, deci, experiența pe care ne-o aduce expoziția deschisă la muzeu,

experiență concretă, vie, palpabilă, simțim în măsură să cunoaștem un Kokoschka portretist, dacă nu chiar interpretul comportamentului moral și intelectual al oamenilor generației sale și un alt Kokoschka, ce revede, reinterpretază aspecte fundamentale cu care a fost confruntată umanitatea în timp.

NOTE

¹ *Experiment, Weltuntergang, Wien um 1900*, München, 1981

² *Victoria and Albert Museum, Kokoschka. Paints and drawings*, London, 1971

³ *Mein Leben*, München, 1971

⁴ Oskar Kokoschka, *Die frühen Jahren*, Hannover, 1983

⁵ *Ibidem*

RÉSUMÉ

À l'occasion de l'anniversaire de 100 ans depuis la naissance de l'artiste d'origine autrichienne Oskar Kokoschka, le Musée d'Art de la R. S. de Roumanie a organisé une exposition de travaux appartenant à cet artiste qui, bien qu'en nombre restreint, facilitent la reconnaissance de la valeur de son œuvre.

La plupart de stravaux exposés datent depuis la jeunesse de l'artiste — de 1906, lorsqu'il a exposé pour la première fois en public à 1924 quand il a quitté la chaire de Dresde confirmant ainsi sa maturation et son détachement de toute contrainte conventionnelle. Ce furent surtout des lithographies, des portraits — son propre portrait, celui de la célèbre Alma Malher, d'hommes et de femmes de théâtre, Max Reinhard et Katha Richter.

Le cycle célèbre „Variations d'un thème” — réalisé en 1921 d'après les dessins originaux de Kokoschka et hautement apprécié par les critiques

d'art de l'époque y a figuré également.

De la création de la 6e décennie, on a exposé un travail mis en rapport avec l'ensemble mural Thermopilaæ conçu en 1954 à l'Université de Hambourg. C'est une pièce à la tempera et aquarelle gardée dans la patrimoine du Musée d'Art de la R. S. de Roumanie qui synthétise des éléments de trois genres de peinture et offre un exemple de l'intérêt manifesté par Kokoschka, après 1924, vis-à-vis de l'art antique grec qui est à son avis la célé de voûte de l'art européen.

L'exposition représente pour le visiteur une expérience concrète, palpable lui permettant de connaître Kokoschka, le portraitiste et même l'interprète du comportement moral et intellectuel de sa génération et un autre Kokoschka qui revoit, réinterprète des aspects fondamentaux auxquels l'humanité a été confrontées à travers les temps.

VASILE CĂRĂBIȘ

Comuna Cîrțișoara, veche vatră românească, este atestată documentar încă din secolul al XV-lea. Într-un act din 17 mai 1473, Radu cel Frumos, domnul Țării Românești, sub a cărui stăpînire se aflau Amlașul și Făgărașul, confirmă stăpînirea jupanului Stoica Naneș și a altora peste mai multe sate din districtul Făgăraș, dintre care menționăm: Sătlani, Riușorul, Copăcelul, Voila, Ucea, Porumbacul de Jos, Porumbacul de Sus, Porumbacul lui Tatomir, Cîrțișoara și Sărata¹.

Din mijlocul țărănimii din Cîrțișoara s-a ridicat ciobanul Gheorghe Cârțan, cunoscut sub numele de Badea Cârțan.

Colecția muzeală Cîrțișoara e un prilej de educație patriotică, viața renumitului țaran fiind un exemplu elocvent. Expoziția de aci oferă posibilitatea de cunoaștere, măcar în parte, a trecutului istoric, a culturii, a artei și a tot ce este mai specific acestei zone. De cum se intră în frumoasa curte, umbrită de brazi și pomi fructiferi, în dreapta se află o casă simplă țărănească, clădită la mijlocul secolului al XIX-lea, fosta proprietate a Elenei Șchiopu.² Casa e construită din lemn de fag și brad, lipită în interior și exterior cu lut amestecat cu nisip și pleavă de secară, apoi văruiată cu var. E prevăzută cu o temelie de piatră și cu o foarte mică pivniță. Acoperișul e din snopi din paie de secară. Prima încăpere e *tinda*, locuită în timpul verii. Aici se află cuptorul pentru piine, lavițe din scinduri de brad și fag pe stilpi bătuți în pămînt și o sumă de obiecte de uz casnic și gospodăresc: scăunele din lemn, putinei, oale și blide din pămînt, tîgaie din tuci, sită, virtelniță, fuse, linguri de lemn etc.

A doua încăpere, numită local *casa dinainte*, camera de locuit, e inzestrată cu mai multe obiecte din lemn, ceramică, cu icoane pe sticlă, textile, perne, straie din lînă și cîneșă, iar un leagăn de copil stă atîrnat cu sfoară de grindă. Paturile (două) sînt construite din scinduri de brad, cioplite cu securea și barda, așezate pe pari bătuți în pămînt. Așternutul paturilor e din paie de secară, peste care se află întins cite un țol (cearsaf) din cîneșă. Camera are două ferestre mici cu cite patru ochiuri: una pe pere-

Badea Cârțan

tele longitudinal din dreapta și alta pe peretele lateral din față. De altfel, acestea sînt singurele ferestre pentru întreaga casă.

Lingă o fereastră se află o masă joasă, rotundă, cu patru picioare, datată 1861. E lucrată din lemn de brad cioplit cu securea și barda.

A treia încăpere e *celarul* (cămara), unde se păstrau alimentele și lada de zestre. Dușumeaua întregii case e din pămînt bătut, iar tavanul e din scinduri cu grinzi. Cele două încăperi — tinda și casa dinainte se încălzeau cu lemne la cuptorul de piine; fumul ieșea în podul casei.

Colecțiile referitoare la Badea Cârțan și istoricul localității sînt expuse într-o altă casă care are șase încăperi. O încăpere adăpostește o bogată și variată colecție de icoane pe sticlă (și cîteva pe lemn) lucrate de cunoscutul pictor Matei Păcuraru al Țimforii, cunoscut sub numele de Matei Țimforea (Țimforea) și fiul său Ioan, originari din Cîrțișoara. Colecția Țimforea reprezintă o surpriză plăcută și neașteptată pentru vizitatorul neavizat. În această încăpere se poate admira și mobilierul alcătuit din lăzi de zestre și scaune lucrate de meșterii timplari din trecut.

În altă încăpere este expusă sticlăria: pahare, sticle și căni de mărmi și forme diferite, cit și alte obiecte lucrate la „fabrica de la Glăjerie” din Cîrțișoara, care a funcționat „aproximativ 100 de ani, pînă prin anul 1890”². În aceeași încăpere este expusă ceramică, ulcioare, oale de diferite mărimi și blide lucrate în comuna Cîrțișoara de meșterii olari: Ion Guia, Francisc Guia, F. Stancu și alții de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea⁴.

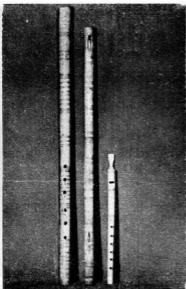
Pe un perete se pot vedea un număr de cahle de teracotă vechi de peste 200 de ani, provenite de la o mănăstire incendiată și dărîmată de generalul austriac Buccow, care a înăbușit în singe răscoala călugărului Sofronie din comuna Cioara, județul Alba, acesta devenind, în 1760, exponentul și conducătorul mișcării contra unirii bisericii române cu Roma. În 1761, Buccow dă ordin ca mănăstirile de lemn să fie arse pretutindeni, iar cele de piatră

Badea Cârțan în mijlocul congresiștilor orientaliști la Roma în 1899

să fie distruse⁵. Au căzut jertfă acestui act de vandalism o sumă de vechi lăcașuri românești⁶.

În camera a treia, destinată memoriei lui Badea Cârțan, se află cărți aduse de „nobilul cerșetor de cărți”, două fluieri, din cele trei care i-au aparținut, portrete și diverse fotografii care evocă o epocă. Pentru această expoziție, încă din 1967, ne-a relatat profesorul Liviu Scarobeș, se aflau adunate, de la diverse familii, 464 de titluri de cărți în 870 volume, 14 calendare și 25 reviste, într-unul sau mai multe exemplare. Cele 870 de cărți sînt clasificate după conținut în: istorice, de cult, pornind de la începutul secolului al XVIII-lea pînă la jumătatea secolului al XIX-lea, științifice, literare, manuale școlare, almanahuri adunate și aduse cu desăgii de Badea Cârțan. Dintre acestea, menționăm: *Descrierea Moldovei*, a lui Dimitrie Cantemir, *Cronica românilor*, a lui Gheorghe Șincai, *Istoria românilor*, de Alexandru Xenopol, *Novele*, de Ion Pop Reteganul, *Pagini alese din istoria Transilvaniei*, de George Barițiu, *Ardealul*, de Ion Slavici, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, de Petru Maior etc. Printre expozate se numără și o interesantă fotografie a cunoscutului haiduc Andrei Budac din Cîrțișoara, contemporan cu Badea Cârțan, proemi-

Fluierile lui Badea Cârțan

nență figură a folclorului românesc. A fost împușcat într-o seară, în 1912, de nouă jandarmi, în urma unei trădări. Redăm un mic fragment dintr-o baladă despre acest haiduc: „Foaie verde siminic / Auzita-ți de-un voinic ? / Că el de tânăr băiat / În codru a apucat. / Și umbla din țară-n țară, / Fără pașaport la vamă. / Pe bogați îi jefuia, / Pe săraci îi ajuta”.

Prin viața și faptele sale cu adânci rezonanțe în viața spirituală românească, Badea Cârțan reprezintă o figură origi-

nală în istoria noastră. „Veșnicul colindător de drumuri” — cum scria Nicolae Iorga — a ajuns celebru în țară, iar peste hotare, din Asia Mică pînă în Franța, a fost pe drept cuvînt ambasadorul român în opinii, care a trezit interes, simpatie și prietenie pentru România.

Odată cu răspunderea cărții în rîndurile țărănimii ardeleni, a căutat să trezească și să dezvolte ideea de unire a neamului. Credea neabătut că dezrobirea Transilvaniei de sub jugul străin se apropia. În acest țaran cărturar ardea o flacără mereu aprinsă. Ca propagandist de carte românească, Badea Cârțan rămîne un exemplu al țărănimii transilvane ce s-a constituit într-un factor de comunitate culturală, contribuind la unitatea națională a românilor. S-a stins din viață, în vîrstă de 62 de ani, la 7 august 1911.

Colecția muzeală din Cîrțișoara, spre a se dezvolta, se impune, ca o datorie, să fie sprijinită efectiv de întreaga comună, deoarece dispune de un bogat material neexpus.

NOTE

¹ „Documente privind istoria României”, veacul XIII — XV, B. Țara Românească, București, 1951, p. 149

² Informație de la Traian Cinduleț din Cîrțișoara — Sibiu

³ Idem

⁴ Idem

⁵ C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. III, ediția a II-a, București 1944, p. 384

⁶ Ibidem

PERPETUAREA ȘI CUNOAȘTEREA DE CĂTRE MARELE PUBLIC A CREAȚIEI POPULARE ROMĂNEȘTI

AURELIA COSMA

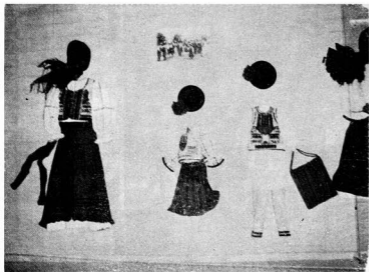
1986 reprezintă un an cu semnificație în viața acestei prestigioase instituții de cultură românească — Muzeul Satului și de Artă Populară —, sărbătorirea a 50 de ani de existență. Mult și puțin, totodată. Este vîrsta maturității depline și în același timp o clipă din eternitate. Unde oare mai mult ca în Muzeul Satului este adunat atîta timp care devine clipă, clipă a reprojectării în trecut, a melancoliei vremurilor bunicilor și străbunicilor, a mindriei de neam și a dorinței de-a păstra cu sfințenie acest certificat de „noblețe națională” în viitor.

Cine oare, trecînd pragul satului-muzeu, plimbîndu-se pe ulițele satului românesc de altădată, n-a simțit — cum spunea poetul — inima „zvîcnind mai rar ca și cum n-ar bate în piept ci adînc în pămînt, undeva”.

În această atmosferă de sărbătoare și emoție s-au adunat în satul satului nostru unii din cei mai de seamă creatori populari din România, care, prin actul lor de creație oferit „pe viu” celor prezenți în această vară la Muzeul Satului și de Artă Populară, cinsteau și dovedeau vitalitatea artei populare românești. Așa au debutat „Zilele creației populare contemporane”, manifestare complexă inclusă în Festivalul național „Cîntarea României”.

Timp de 10 zile — între 20—29 iunie — s-au desfășurat acțiuni complexe și di-

verse, toate însă pe fondul demonstrațiilor zilnice susținute de meșteri și meșterițe care, în fața vizitatorilor români și străini, tineri și vîrstnici, a reprezentanților presei, radioului și televiziunii, au făcut dovada păstrării și continuării în timp a unor străvechi meșteșuguri artistice, cum ar fi: olăritul, țesutul, cioplirea în lemn, făurirea de instrumente muzicale, cojocăritul, confecționarea măștilor specifice obiceiurilor de iarnă, a podoabelor, arta împletiturilor. Un veritabil spectacol al creației populare contemporane, un act artistic de cea mai înaltă ținută. Parcurgînd programul acestei tradiționale manifestări — aflată la a VI-a ediție — se poate lesne observa cît de bogat și variat a fost, cuprinzînd acțiuni ce puteau satisface cele mai diverse gusturi (vernisajul expoziției „Drăguș — un sat din Țara Oltului”; masa rotundă cu tema „Tradiție și inovație în creația populară contemporană”; concursuri de creație — ceramică, tapiserie —, cu pionieri din Capitală; șezătoare folclorice; demonstrații ale restauratorilor din cadrul laboratorului zonal de restaurare-conservare; spectacole folclorice). Toate aceste acțiuni relevă cadrul generos pe care-l oferă Muzeul Satului și de Artă Populară creației populare, afirmării plene a personalității creatorilor populari. De altfel, cei 37 de meșteri populari, veniți din diferite județe ale

Imagine din Expoziția
„Drăguș — un sat din
Țara Oltului”

țării, au dovedit cât de nobilă este această muncă de creație populară. Să-i amintim pe cei care au susținut pe parcursul „Zilelor creației populare contemporane” spectacolul fâuririi numeroaselor obiecte de artă populară, spectacol care a însuflețit și bogatul patrimoniu al Muzeului Satului și de Artă Populară.

Ceramică: Ioniță Constantin și Ioniță Florea din Pisc, sectorul agricol Ilfov; Iorga Maria și Iorga Gheorghe din Hurezu — Vilcea; Marin Nicolae, Pisc — sectorul agricol Ilfov; Șchiopu Dumitru, Vlădești — Vilcea; Răducanu Ion, Oboga — Olt;

Lemn: Arsene Ion și Arsene Ileana, Jugur — Argeș; Caba Pavel, Nereju — Vrancea; Tulache Cristea, Paltin — Vrancea; Costache Ion, Merișani — Teleorman; Gavril Neculai, Duda Epurenii — Vaslui; Gherasimescu Don, Valea Danului — Argeș; Purcărea Nicolae, Brașov; Tănase Gheorghe, Corbu — Olt;

Textile: Spiridon Maria, Avrig — Sibiu; Mioc Alexandrina, Ohaba Fergaci — Timiș; Chiru Mărioara, Rachelu — Tulcea; Mitu Constantin, Poboru — Olt; Petre Adela, Buzău; Șteț Irina, Săpînța — Maramureș; Burtea Elena, Rachelu — Tulcea;

Cojocărit: Sofonea Dumitru, Drăguș — Brașov; Sofonea Maria, Drăguș — Brașov; Bacea Andrei, Prundu Bîrgăului — Bistrița-Năsăud;

Metal: Lac Mircea, Deva; Laura Albu, Deva; Boca Rodica, Deva; Zavera Cristina, Deva, jud. Hunedoara;

Împletituri: Kiss Irina, Cîmpenița — Mureș; Graur Rozalia și Graur Gheorghe, Cîmpenița — Mureș;

Podoabe: Meda Ana, Reșița — Caraș-Severin; Măleanu Gheorghîța, Bărbătești — Vilcea;

Măști: Dumitru Vrinceanu, Berzunți — Bacău; Albu Ion, Roman — Neamț.

Prin aceste demonstrații de virtuozitate, obiectele constituite în microexpozițiile fiecărui meșter căpătau noi valențe, generate de încercătura dinamică a actului de creație, fascinand și încîntînd deopotrivă pe toți iubitorii de frumos, prezenți la sfîrșit de iunie în Muzeul Satului.

Fenomenul creației populare contemporane este un subiect de permanență în cercetarea specialiștilor de la Muzeul Satului și de Artă Populară, concretizat și în ediția din acest an a decădei creației populare, prin organizarea unei mese rotunde cu tema: „Tradiție și inovație

Spectacolul susținut de Școala generală din Drăguș-Brașov

in creația populară contemporană”, la care au participat, alături de specialiștii muzeului, cercetători de la C.C.E.S., I.C.E.D., U.C.E.C.O.M., Centrul de estetică a produselor industriei ușoare, Centrala Industriei inului și cîniei — sector creație, Institutul de arte plastice „N. Grigorescu” și, bineînțeles, creatorii populari. Dezbaterile au surprins aspecte definitorii ale fenomenului creației populare contemporane, au relevat strădaniile specialiștilor în direcția aprofundării studiilor dedicate creației populare actuale, a valențelor acesteia ca sursă de inspirație în creația industrială, a depistării și promovării unor noi și valoroși creatori populari.

Spectacolele folclorice susținute de ansambluri reprezentative din țară, prin repertoriul original și valoros, cit și prin ținuta vestimentară specifică zonelor pe care le reprezentau, au constituit pentru numeroși vizitatori momente de autentic folclor, de reală revelație. Să amintim ansamblul „Stejărețul” din jud. Neamț, ansamblul Casei Pionierilor și Șoimilor Patriei din Deva — jud. Hunedoara, ansamblul Școlii generale din Drăguș — jud. Brașov, fiecare oferind momente de mare spiritualitate românească, certificând ti-

tlurile de laureate ale Festivalului național „Cîntarea României”.

Muzeul Satului și de Artă Populară se înscrie printre cele mai de seamă foruri de educație și formare a tinerei generații, preocupare permanentă concretizată și în ediția din acest an a „Zilelor creației populare contemporane” prin rezervarea unor spații largi de desfășurare a talentului și vigoriei tinerelor vlăstare. Să amintim concursurile de creație avînd ca teme tapiserie și ceramică, la care au participat pionieri și școlari din Capitală și Sectorul agricol Ilfov. Au fost momente de emoție și satisfacție, realizările micilor creatori, plini de îndemînare și talent, surprinzînd în mod plăcut juriul și publicul spectator. Laudă și profesorilor care le insuflă interesul și dragostea pentru creația noastră populară, pasiunea cu care cultivă talente, despre care cu certitudine vom mai auzi.

Ziua tinărului creator s-a constituit într-o demonstrație de măiestrie și talent, de cîntec și joc, de vers și muzică, la care au participat tineri creatori veniți din Mureș și Olt, Tulcea și Argeș, Hunedoara și Brașov, care au demonstrat vigoarea meșteșugurilor transmise din tată în fiu, receptivitatea la actul de creație

Concurs de creație cu pionierii din Capitală — tapiserie

și responsabilitatea de a fi demni și vajnici purtători ai făcliei creației în viitor. Interesantă confesiunea tinerei învățătoare Sofonea Maria, descendentă a unei binecunoscute familii de cojocari din Drăguș — Brașov, care nu numai că duce mai departe acest frumos meșteșug, dar „vreau să-l destăinui și copiilor, să-l păstrăm ca pe un act de recunoaștere și apreciere a noastră în toată țara”. Completată cu spectacolul susținut de artiștii amatori ai Casei Pionierilor și Șoimilor Patriei din Deva, Ziua tinărului creator a marcat încă o pagină de muncă și bucurie spirituală pe agenda manifestărilor dedicate creației populare.

Muzeul Satului și de Artă Populară nu este numai păstrătorul unui valoros patrimoniu, ci și permanentul observator al conservării și restaurării valorilor de artă populară. Munca de întreținere a unei „tinereti veșnice” pentru obiectivele și obiectele de artă populară din patrimoniul său constituie preocuparea permanentă a membrilor laboratorului zonal de restaurare-conservare din muzeul nostru care, în cadrul „Zilelor creației populare contemporane”, au oferit celor interesați aspecte inedite din această muncă de intervenție privind profilaxia și tratarea unor inerente „boli” ale obiectelor de artă populară, pilde grăitoare

pentru prețuirea și ocrotirea tezaurului național.

Un semnal de tulpă vrancean a marcat, în ziua de 29 iunie, momentul începerii șezătorii folclorice la care au participat toți creatorii prezenți la demonstrații. Într-o încinsă atmosferă de muncă și spirit ei au dezvăluit aspecte și fapte de muncă, datini și pilde, au dovedit cât de utile au fost dintotdeauna întîlnirile colective. Bucuria muncii, dragostea de țară, dorința de pace au fost teme cuprinse în cîntece doinite la fluiet sau caval, în cîntece de joc la ocarină, drimbă, sau cimpoi, în versuri de suflet rostite în dulcii graiuri românești sau ale naționalităților conclocuitoare. Vorba de duh, snoavele și ghicitorile, strigăturile cu haz au făcut ca șezătoarea să se transforme într-un emoționant spectacol de înțelepciune românească, de pură spiritualitate atât de necesară nouă, tuturor. Pentru ei și pentru toți cei care i-au urmărit au cîntat cu drag și dăruire soliști de seamă ai scenei noastre: Efta Botoca, Gheorghe Turda, Valeria Arnăutu-Cristea, Lucreția Turcu. Un cînt de pace a cuprins întreaga șezătoare, ca un apel la liniște, atât de necesară muncii și sufletelor noastre.

Unde oare mai bine decît în satul-muzeu cei care muncesc și creează azi

Întâlnirea fiilor Țării
Făgărașului

Șezătoare folclorică

în Capitală au posibilitatea să se regăsească, să gindească la locurile de baștină care i-au propulsat spre muncă și creație, să mențină un permanent dialog între trecut, prezent și viitor? O inițiativă mai veche a Muzeului Satului și de Artă Populară, de-a oferi acest prilej al întâlnirilor din toată țara a devenit de mare actualitate. De altfel, o asemenea întâlnire a marcat și momentul închiderii

„Zilelor creației populare contemporane”, ediția 1986. Este vorba de întâlnirea fiilor zonei „Țara Făgărașului”, desfășurată în ambianța emoționantă a expoziției „Drăguș — un sat din Țara Oltului”. Aspecte străvechi surprinse în imagini fotografice realizate de artistul fotograf I. Berman în 1929, completează de obiecte de artă populară contemporană, marcând etapa actuală a vieții localității Drăguș,

au produs vibrații în sufletele numeroșilor invitați la această întâlnire. Dialogul trecutului cu prezentul a continuat prin prezentarea filmului realizat în Drăgus în 1930 de membri ai Școlii sociologice de la București și cu spectacolul de datini și obiceiuri susținut de elevii Școlii generale din Drăgus.

„Zilele creației populare contemporane” au dovedit încă o dată cit de necesare

sint în contextul vieții contemporane, cit de dorite sint de vizitatorii muzeului, dovind tuturor vitalitatea artei populare românești care, după cum afirma secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se aseamănă cu un izvor de apă vie „din puterea căruia se cuvine să se aște, sporind în frumusețe, arta, cultura, literatura”.

RÉSUMÉ

La connaissance de la création populaire roumaine actuelle par le grand public est facilitée par les musées de spécialité qui organisent de nombreuses actions à cet effet. Le Musée du Village et d'Art Populaire réalise chaque année en ce sens une manifestation sous le titre „Les jours de la création populaire contemporaine”. Cette année, elle a eu lieu du 20 au 29 juin ayant un programme riche et varié. 37 maître artisans venus de divers départements du pays ont fait des démonstrations devant le public visiteur. Des spécialistes des musées et des chercheurs des instituts de spécialité ont participé à une table ronde sur le thème „Tradition et innovation dans la création populaire contemporaine”. „Le jour du jeune créateur” a été une démonstration de talent, d'art de chanson et de danse, de

poésie et de musique à laquelle ont participé les jeunes créateurs des départements de Mureș, de l'Olt, de Tulcea, de l'Argeș, de Hunedoara et de Brașov.

On a aussi inauguré l'exposition „Drăgus — un village du Pays de l'Olt” qui a fourni l'occasion d'une rencontre des fils de la région. On a présenté le film documentaire réalisé 36 années auparavant lors de la première recherche ethnographique entreprise dans la localité de Drăgus.

Le programme a également inclus des spectacles folkloriques, des concours, des réunions littéraires.

Les manifestations organisées au sein des „Jours de la création populaire contemporaine” ont prouvé encore une fois la vitalité de l'art populaire roumain et le désir des masses larges de le connaître.

„PRIN MUZELE ROMÂNIEI”, O EFICIENTĂ MANIFESTARE CULTURAL-EDUCATIVĂ

MIRCEA DUMITRU

Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România a organizat, în anii 1984 și 1985, la sediul său un ciclu de expuneri inspirat din activitatea muzeelor țării, cu participarea directorilor acestor instituții, specialiștilor, cercetătorilor din diferite domenii științifice. Scopul unei asemenea manifestări care s-a bucurat de o largă audiență în rindurile unui public alcătuit din oameni ai muncii de diferite profesii, elevi, studenți, pensionari, ghizi ai O.N.T. a urmărit prezentarea și sublinierea valorilor semnificative ale patrimoniului cultural-național, istoric, etnografic, literar, de artă, al științelor naturii existent în muzee, dar și în afara acestora. Expunerile, care nu s-au limitat numai la instituția muzeală propriu-zisă, au evidențiat evenimente, momente, locuri și monumente istorice, de artă și ale naturii din județe ale țării, tradiții ale activității creatoare materiale și spirituale, ale luptei necontenite purtate de strămoșii noștri pentru libertate, unitate, independență, suveranitate, progres social și național.

Istoria vremurilor noastre, a marilor izbînzii obținute de poporul român în anii socialismului, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, sub conducerea P.C.R., a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a fost relevată în expunerile vorbitorilor prin imagini sugestive, edificatoare pentru transformările profunde care au avut și au loc în întreaga țară, în economie, viața social-politică, învățămînt, știință, cultură.

Utilizarea proiecțiilor de diapozitive ca și a altor materiale ilustrative a conferit expunerilor multă atractivitate. S-a adăugat la acest spor de interes documentar și proiectarea unor filme de scurt-metraj (unul, două sau chiar mai multe) inspirate din realitățile istorice, economice, culturale, artistice ale județelor, peliculele fiind produse și puse la dispoziție de Studioul cinematografic „Alexandru Sahia”, cu care Muzeul de Istorie al R. S. România a realizat o permanentă și fructuoasă

colaborare pe parcursul celor doi ani amintiți.

Între filmele documentare de scurt metraj care au rulat, după expuneri amintim: „Un tren lung de 3000 km” (jud. Arad), „Casa și orașul”, „Uzina care nu doarme” (jud. Bihor), „Salba de pe Olt” (jud. Vâlcea), „Țara Birsei” (jud. Brașov), „Otel de Bărăgan”, „Sub cupola fitotronului” (jud. Călărași), „Pe viață și pe moarte. Războieni”, „Străvechi vestigii din Valea Seacă” (jud. Vaslui), „Destine țirgoviștene”, „Țirgoviște — vatră de istorie”, „Diminețile oțelului” (jud. Dimbovița), „Orașul Teatrelor”, „Lungul drum al muncii către artă”, „La temperaturi solare” (jud. Timiș), „Napoca romană”, „Memorandumul”, „Sigiliul Romei” (jud. Cluj), „Copiii Maramureșului”, „Țara Lăpușului” (jud. Maramureș), „Alba Iulia”, „Avram Iancu”, „Mocănița”, „Cetățile Ponorului” (jud. Alba), „O arcă încărcată de istorie”, „Iași, oraș al marilor înfăptuiri”, „Școala de inventatori” (jud. Iași) ș. a.

În anul 1984 au fost prezentate muzee, monumente și locuri istorice din județele Constanța, Sibiu, Argeș, Dimbovița, Suceava, Iași, Cluj, Timiș, Mehedinți, Alba, Dolj, Bihor, Maramureș, Hunedoara, Vaslui, Caraș-Severin, Călărași, municipiul București, iar în 1985 cele din Tulcea, Brașov, Vâlcea, Galați, Arad.

Nu de puține ori la sfîrșitul expunerilor din rindurile publicului s-au pus întrebări cu privire la istoricul locurilor, monumentelor și muzeelor, au fost cerute unele lămuriri pe marginea celor prezentate, s-au făcut completări care au contribuit la întregirea orizontului de cultură al celor prezenți. Ciclu de expuneri „Prin muzele României” a oferit un cadru adecvat de apreciere, din partea unui larg auditoriu, a rolului și locului însemnat științific cultural, politico-educativ pe care muzeele țării îl ocupă în sistemul așezămintelor de cultură din țara noastră.

evidență, conservare, restaurare

PROCEDURA ELABORĂRII UNUI ADEZIV PENTRU PICTURI. IMPORTANȚA TESTELOR EFICACE

GUSTAV A. BERGER, HAROLD I. ZELIGER

1. INTRODUCERE

Restaurarea picturilor este aproape tot atît de veche ca pictura însăși. De-a lungul secolelor, restauratorii, ca și medicii, au folosit multe materiale neobișnuite, despre care credeau că le-ar fi de ajutor. Predecesorii noștri nu au avut mijloace la dispoziție pentru a-și pre-testa ideile. Istoria le-a acordat însă o dispensă blindă pentru greșelile lor.

Generația noastră de conservatori, trăind într-o perioadă de mari progrese în cercetarea medicală și științifică, nu mai poate accepta orice material fără o testare prealabilă, pentru a constata dacă el este eficient și inofensiv pentru picturile tratate. Desigur, ar place, cu siguranță, evitarea greșelilor trecutului.

În vederea selectării unui adeziv pentru un scop dat, este necesară, în primul rînd, determinarea cerințelor operației specifice pentru care este destinat. De exemplu, înainte de a începe să îmbunătățim un adeziv de dublare pentru picturi, este necesar să stabilim menirea dublării. Eforturile de a ajunge la un răspuns general acceptat pot duce totuși la o controversă și ar sfîrși cu multă filozofie, dar nu cu adezivi. De aceea, este mai bine

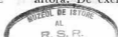
pentru cel ce elaborează un adeziv de a se baza pe propria experiență pentru a detecta neajunsurile pe care le-a găsit în metodele și adezivii existenți și perfecționările pe care ar dori să le realizeze. Ca s-o poată face, el are nevoie de o bună stăpînire a cunoștințelor privitoare la materialele și metodele existente, și să fie sigur că există o absolută nevoie de îmbunătățire. Fără această convingere el nu va fi în stare să-i convingă pe alții. În plus, cele mai multe dintre defecte nu au fost încă pe de-a-ntregul definite sau înțelese fiind necesar să demonstreze aceasta în mod clar înainte de a începe să le trateze.

1.1. Pregătiri pentru un program de cercetare

Următoarele demersuri sînt sugerate pentru a iniția cercetarea asupra adezivilor pentru conservare (restaurare — *n. tr.*):

1. Identificarea defectului adezivilor folosiți în conservare și care necesită corectări. De exemplu, în cazul adezivilor de ceară: pătare, adeziune slabă etc.

2. Evaluarea tuturor metodelor existente pentru a vedea dacă ele sînt capabile de eliminarea defectelor, fără introducerea altora. De exemplu, adeziunea săracă a

pastelor de clei la pictura de ulei, pericolul adezivilor apoși, dificultatea înlăturării lor etc.

3. Literatură de cercetare.

S-a publicat foarte puțin înainte de 1967 despre adezivii de dublare, cînd am pus la punct programul nostru de cercetare, care a culminat cu dezvoltarea adezivilor BEVA. De aceea, a fost necesar de a obține date din domenii descrise ca avînd o tehnologie similară. Literatura comercială pentru vopsele și adezivi cuprinde mii de materiale, descriindu-le în termeni și cifre care sînt, de regulă, rezultate ale testării [1]. Aceasta evidențiază una dintre funcțiile primare ale testării: de a comunica și compara caracteristicile materialelor. Din aceste motive, cele mai multe țări au instituții care reglementează și standardizează testarea, așa încît pot fi realizate valori comparabile, cum sînt ASTM și TAPPI în Statele Unite ale Americii. Trebuie învățată semnificația diferiților termeni, pentru a fi capabili să facem selecția justă. În scopul familiarizării cu acești termeni, a fost aleasă pentru ghidaj cartea lui Skeist [2].

Devine repede evident că nevoile specifice ale conservării de artă puteau fi definite, pentru a face o selecție semnificativă. Ca urmare, a fost publicată de către Berger o *Listă a condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească un adeziv pentru conservare*. Acestea sînt redată fără comentarii, deoarece au fost discutate în articole anterioare [3]:

- adeziune
- lipsa interacțiunilor chimice continue
- lipsa interacțiunilor structurale
- compatibilitate
- durabilitate
- aplicabilitate
- reversibilitate

Ținînd seama de aceste condiții, multe materiale propuse spre utilizare conservatorilor de către alți colegi de breaslă ar putea fi respinse pe de-a-ntregul. Aria cercetării noastre a fost ulterior îngustată prin eliminarea adezivilor solubili în apă sau pe bază de apă, deoarece eram bine informați de pericolele pe care le creează. Au rămas, în primul rînd, rășinile solubile în solvenți petrolieri slab aromatiți.

Din literatura de cercetare și din consultații cu producători, a devenit clar că industria nu a produs un adeziv potrivit pentru conservarea de artă și nici nu a fost interesată s-o facă. Această povară a rămas pentru noi. Am găsit că unele dintre cele mai potrivite rășini puteau fi modificate pentru un adeziv destinat scopului nostru.

Printre adhezivii folosiți pentru ambalaje alimentare și în lianții pentru vopsele, erau multe rășini stabile, nereactive, cu o bună adeziune la pinză și la culorile de ulei, cu o gamă largă de elasticități și temperaturi joase de aplicare. Performanțele lor erau descrise în specificațiile producătorilor, care adesea ne-au procurat sugestii pline de folos. Am început curînd interpretarea acestor precizări, contrar intențiilor producătorilor. De exemplu, cînd un producător atenționa împotriva anumitor aditivi, deoarece ei ar fi putut cobori punctul de topire foarte mult, ori să facă un adeziv sensibil la acțiunea solvenților, știam că dețineam o indicație valoroasă. Eram însă profund conștienți că formulările noastre experimentale, promițătoare totuși, ar fi trebuit să sufere rigoarea testelor pe care aveam să le dezvoltăm.

2. UN SISTEM DE TESTARE A ADEZIVILOR PENTRU PICTURI

Conceperea unui sistem de testare pentru adhezivii de conservare necesită cercetarea lor. Literatura de conservare conținea numai două sau trei exemple de testări pentru adhezivi, care reclamau modernizarea. Testele curente puteau fi găsite, descrise pînă la ultimul detaliu și analizate din punctul de vedere al eficacității și aplicabilității, în literatura standardelor oficiale pentru testarea materialelor. Marele număr de teste conținute este necesar pentru a le adapta scopurilor specifice ale unor multitudini de articole. În mod cert, testul pentru rezistență la apă a ambalajelor alimentare este inutil pentru submarine. Aceasta ne-a condus spre problema *eficacității testelor*.

Un test este valabil cînd parametrii testați sînt strict raportați la fiecare

punct în cheștiune, iar rezultatele testului au o orientare specifică asupra acestei probleme particulare. Dar distincția merge mai profund: cîntărind mere, se măsoară un singur parametru, greutatea. Foarte adesea ne este imposibil să alegem un parametru pentru măsurătoare. Să luăm un termometru medical. Temperatura crescută indică existența unei perturbații în organism, dar nu ne dezvăluie care dintre cele cîteva cauze posibile poartă răspunderea. Este limpede că acest test este valabil numai pentru mamifere. Alt exemplu este testul cel mai larg folosit pentru adezivi, cunoscut ca testul de delaminare sau de jupuire. Prin test este măsurată forța necesară pentru a jupui o fișe flexibilă a unui material de pe altul, ele fiind îmbinate cu diverși adezivi. Este clar că forța măsurată va fi un complex al citorva variabile:

1. Forța necesară pentru a trage fișa de delaminat;
2. Curbatura secțiunii de delaminare;
3. Rezistența adezivului testat;
4. Starea de suprafață și compoziția chimică a materialelor îmbinate;
5. Viteza de tracțiune cu care este jupuită fișa etc.

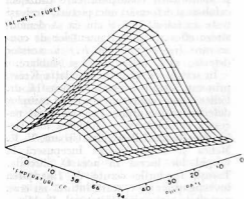

Fig. 1 — Graficul computerului arată valorile mult deosebite ale adeziunii măsurate la diferite viteze de tragere și temperaturi. Increderea într-o singură reexaminare a testului poate produce rezultate eronate. Din [5].

Evident, un test de jupuire nu este un test universal valabil pentru rezistența adezivului, fiindcă nu este singu-

rul parametru măsurat astfel. În pofida rezervelor, testul de jupuire este cel mai popular test pentru adezivi, deoarece este rapid, ușor de realizat și, între limitele sale, dă rezultate consistente, precise, care pot fi folosite pentru comparații.

Este bine de amintit că rezultatele tuturor testelor pentru adezivi depind în parte de suprafețele care trebuie îmbinate. Astfel, pentru a măsura rezultatele comparabile de la început la sfârșit, este necesar să ne asigurăm, la începutul programului de testare, cu un lot suficient de epruvete uniforme. În plus, sînt cîteva reguli generale care trebuie aplicate pentru a realiza rezultate comparabile și pentru a evalua în mod corect testele. Aceste reguli sînt descrise în cărțile care tratează despre testări și adezivi și nu pot fi neglijate [4].

Regretabil, în testele de jupuire oficiale, ASTM folosește epruvete mari (30,5 × 2,5 cm) și fiecare test necesită un minim de șase epruvete, din care puteam introduce doar cîteva în cuptorul pentru îmbătrîniri. Mai important, viteza de delaminare conform ASTM (15 cm/minut) nu are nici o legătură cu adezivii de dublare pentru picturi, care se exfoliază într-un ritm imperceptibil ochiului. Testele noastre au fost modificate pentru a deveni mai realiste, iar viteza de testare redusă la cea mai scăzută viteză adaptabilă instrumentului nostru de testare, Instron Tensile Tester (1 mm/minut). Nu numai că ne-a dat rezultate mai realiste, dar ne-a permis să punem în cuptorul pentru îmbătrîniri un număr de 10—12 epruvete mai mici (5,1 × 1,3 cm). Decizia de a modifica testul ASTM nu a fost luată ușor, deoarece eram ferm încredințați în standardizarea testelor. Totuși, am simțit că avantajele pentru conservare întreceau de departe dezavantajul de a nu putea fi capabili să comparăm rezultatele noastre cu acelea ale testelor industriale pentru cauciucuri și haine de ploaie, unde sînt utilizați mai mult adezivi pentru textile. Succesul formulării noastre ar putea fi atribuit, cel puțin în parte, acestei decizii [5] (Fig. 1).

Aceasta ne conduce la o altă utilizare foarte importantă a testării: *modificarea și dezvoltarea de noi materiale*. O dată ce

un cercetător a găsit materiale ce par promițătoare, pe baza specificațiilor lor, ori prin teste ale sale personale, rămâne totuși nevoia de a le adapta scopurilor sale specifice. Întii, trebuie să învețe dacă, cum și sub ce circumstanțe îl poate amesteca aceste materiale cu altele, pe care le socotește folositoare [3]. Producătorii procură de regulă liste de compatibilități și parametri de solubilitate, pentru a ajuta utilizatorii în selecții le lor. Adesea, substanțe cu compatibilitate foarte limitată sînt singurele care fac cei mai buni adezivi. Reiese că *testele total nepotrivite* devin folositoare, în special dacă ele sînt la fel de rapide și ușoare ca frecarea unui adeziv între degete, pentru a verifica consistența lui și aderența; ca turnarea unui adeziv de topire în apă rece, pentru a stabili instantaneu curgerea la rece (fluaful — *n. tr.*) și elasticitatea; ca turnarea unei topituri pe un ziar vechi, pentru a vedea dacă îl pătează. Pe această cale, noi am eliminat duzini de formulări, înainte ca ele să atingă primul stadiu al testării, deși au fost făcute notații privind comportarea lor, pentru a urmări dacă existau unele îmbunătățiri datorate modificărilor investigate astfel.

Cînd formula părea promițătoare, epruvetele erau pregătite pentru testul de jupuire, pentru a obține o evaluare grafică a comportamentului adezivului [6]. Valorile ridicate, dar fluctuante, însemnau adesea că adezivul era prea rigid și necesita un material de inmuiere. Dacă valoarea scădea rapid, cînd se oprea testul, aceasta indica faptul că materialul avea prea multă curgere la rece (fluaful — *n. tr.*). Totul era apoi potrivit convenabil.

Nu mai cînd o formulă părea eficientă, epruvetele erau supuse la o testare serioasă și apoi analizate, cu scopul găsirii substituirilor pentru ingredientii lipsiți de stabilitate. Astfel este formula „285”, de succes, care se baza pe etilenă-acrilat (Zetafax), AW2 (a cărei producție s-a sistat la scurt timp după stabilirea formulei), și a fost modificată gradat, devenind BEVA 371. Aceleași teste s-au utilizat pentru a descoperi un adeziv cu rezistență la foc, pentru Ciclorama din Atlanta [7].

După folosirea testului modificat, pen-

tru a dezvolta adezivul nostru, am controlat încrucișat rezultatele, prin utilizarea altor teste recomandate de ASTM pentru tensiuni prelungite întîlnite în picturi. Astfel, în încercarea de a evalua performanțele formulărilor noastre, *nu ne-am bîzuit numai pe un singur test, ci am folosit cîteva metode diferite pentru a controla validitatea testelor și siguranța rezultatelor.* Controlul încrucișat a fost utilizat pentru fiecare parametru testat.

2.1. Teste pentru interacțiunea dintre adeziv și componentele picturii

Au fost realizate multe teste pentru a detecta pericolul interacțiunilor chimice și fizice între adezivi variați și componentele picturii [8, 9]. Acestea au inclus pătarea, inmuierea sau fisurarea, deformarea sau deteriorarea suportului. Totuși, interacțiunile nu trebuie să fie întotdeauna vătămătoare, așa cum s-a dovedit prin multele mii de picturi, care nu ar fi putut supraviețui fără tratamente primite.

De la începutul cercetării noastre pentru un nou adeziv consolidant și de dublare, știam că testele vor fi necesare studierii și identificării condițiilor care cauzează exfolieri și deformări unei picturi. Aceleași teste au folosit mai tîrziu ca să demonstreze eficacitatea tratamentelor de conservare (restaurare — *n. tr.*) a acestor defecte, prin consolidare și dublare.

În scrisoarea sa către Fundația Kress, prin care susținea cercetarea noastră, dr. Feller a recomandat un studiu al cauzelor deteriorării picturilor, care au făcut necesară consolidarea și dublarea lor. Defunctul Richard Buck, dr. Urbani, V. R. Mehra și dr. Lodewijks începuseră la timpul lor lucrul în această direcție. Totuși, fondurile cerute de finanțarea investigațiilor pe o scară întinsă nu erau accesibile nici unuia dintre noi. Problema chinuitoare a tuturor cercetătorilor de mai sus era aceea că *nici unul nu cunoștea mecanismul deteriorării picturilor, sau efectele tratamentelor de conservare asupra lor.* Berger a continuat să publice despre aceste probleme, mult timp după ce cercetările privind BEVA se încheiaseră [10, 11].

În nevoia de a reconsidera metodele de conservare pentru enorma dublare, fără precedent, și proiectul de consolidare a Cicloramei (ulei pe pinză, 14 m × 115 m, 1885), orașul Atlanta a aprobat subvenții foarte generoase pentru cercetare. Împreună cu William Russell, inginer și profesor la *Georgia Institute of Technology School of Architecture*, am conceput un aparat special care măsoară tensiunea în pinza întinsă pe șasiu, într-o manieră foarte realistă [12]. Miile de teste efectuate în ultimii trei ani au arătat că pinza și picturile pe pinză sînt extrem de sensibile la schimbări minuscule de temperatură și umiditate. Instrumentul ne-a îngăduit să măsurăm schimbările de tensiune cauzate de interacțiunea pinzei cu înclădirea, grînduirea, pictarea, tratamentele de consolidare și dublare. Cum proiectul Atlanta se apropia de sfîrșit, a fost creată *Fundația de cercetare pentru conservarea de artă* (Art Conservation Research Foundation, Ltd.), o organizație publică, fără profit. Fundațiile Kress și Seagram s-au alăturat altora pentru finanțarea acestor teste. Întocmai prezentei lucrări, testele de măsurare a tensiunii, care sînt încă în curs de desfășurare, au procurat deja răspunsuri preliminare la multe întrebări privind fisurarea, dublarea și consolidarea picturilor. Aici, o problemă complexă a fost tradusă într-o formă măsurabilă printr-un test realist. Contrar curentului îndreptat împotriva dublării, testele inițiale au arătat că o bună dublare, în special cînd se folosesc adezivi sintetici și pinze sintetice, reduce considerabil schimbările de tensiune într-o pictură [13].

2.2. Teste de îmbătrînire accelerată

Testele de îmbătrînire accelerată încearcă să prevadă calea ce-o va parcurge un material, singur sau în interacțiune cu altele, în folosință îndelungată. Într-o cercetare ce-și are originea la începutul secolului, a fost stabilită o strînsă legătură între temperatură și ritmul de deteriorare a celulozei. Viteza de deteriorare crește rapid (exponențial) cu creșterea temperaturii. Formele aproximative pentru celuloză: trei zile de îmbătrînire accelerată la 100°C este echivalentă unui an de im-

bătrînire accelerată la 50°C și 30 de ani de îmbătrînire naturală. Trebuie subliniat că aceste raporturi mențin adevărul numai pentru celuloza pură în aer [14]. Ele par să fie de departe caracteristica pentru cei mai mulți polimeri organici. E te normă acceptată în industria plasticelor, de a nu se depăși 55°C în testele de îmbătrînire accelerată [15]. Totuși, tentația de a dobindi rezultate în trei zile, altfel decît așteptînd un an, pare să fie foarte mare pentru mulți cercetători cu o subvenție de un an, și unii continuă să testeze la 100°C.

Chiar testînd sub 55°C, dobîndim numai rezultate care nu pot fi corelate cu îmbătrînirea naturală, deoarece viteza de deteriorare nu a fost încă stabilită pentru materialele aflate în testare. În măsura în care sînt implicate compoziții de citeva materiale, este chiar problematic ca o astfel de corelare să poată fi găsită. În pofida rezervelor de mai sus, testele de îmbătrînire accelerată pot fi folositoare, cum se poate vedea în secțiunile următoare.

2.3. Teste de interacțiune a adezivului eu celuloza

Epruvete aranjate întimplător au fost îmbătrînite la 94°C și 54°C. În măsura în care a interesat interacțiunea cu celuloza, nu s-a găsit nici o corelație între testele de îmbătrînire la 54°C și cele la 94°C. Deci, se poate spune că rășinile care nu interacționează cu celuloza la 54°C, nu vor cauza nici o vătămare la temperatura camerei. De exemplu, terebentina venețiană, ceara de albine și mixturile de ceară-rășină, care în mod clar au contribuit la degradarea celulozei cînd au fost îmbătrînite la 94°C, nu au cauzat schimbări semnificative la 54°C (Fig. 2).

Singura dublare cu ceară, aflată la dispoziția noastră, căreia îi cunoșteam vîrsta (Amans, dublată în 1934), poate chiar a protejat pinza de pictură (de poluarea aerului?), era într-o stare mai bună decît pinzele netratate, de aceeași vîrstă.

Alt fapt interesant a fost că firele care erau etanșate în Mylar (similar Melinexului — *n. tr.*), s-au deteriorat conside-

rabil mai puțin decât duplicatele lor expuse liber, dezmințindu-se astfel ideea că pinza trebuie lăsată să respire [16, 17].

De asemenea, am folosit și altă metodă de îmbătrânire artificială. Epruvetele noastre au fost expuse la o lampă tip RS, în speranța de a determina rezistența adezivilor noștri la reticulare. Dr. Feller a efectuat teste similare cu rășini EVA, care au demonstrat că rămin reversibile în solvenți slab aromatici, chiar după o îmbătrânire îndelungată [18, 19]. Astfel au fost testate aspecte variate ale îmbătrânirii în două teste diferite, care au fost combinate pentru a procura un răspuns mai clar privitor la caracteristicile de îmbătrânire și reversibilitatea adezivilor BEVA. Cu toate acestea, îmbătrânirea accelerată artificial necesită o serie de dezvoltări viitoare.

3. TESTE FOLOSITE ÎN DEZVOLTAREA ADEZIVILOR BEVA ȘI ÎN APLICAȚII ULTERIOARE

3.1. Teste pentru adezivi

Aceste teste au fost descrise detaliat în câteva articole [6, 8, 20].

1. Teste de jupuire (adaptare ASTM D903): pentru a compara rezistența adezivului la formulări variate. Epruvete folosite: pinză lipită la pinză, la Pellon, la fibrele de sticlă, la Mylar, la BEVA D-8 (o dispersie apoasă a rășinilor BEVA).

2. Teste de flexiune (ASTM D805-63): pentru a testa rezistența dublării la deformare.

3. Teste de restabilire elastică a formei inițiale (un test nou conceput în programul nostru): pentru a testa restabilirea dublărilor în urma impactului accidental.

4. Teste de curgere la rece (fluaj — *n. fr.*) (ASTM D816-55-56): pentru a testa rezistența adezivului la tensiune continuă. Epruvete folosite pentru testele nr. 2, 3 și 4: pinză lipită la pinză, la Pellon, la fibre de sticlă, la Mylar.

5. Adeziune la pelicule de culori de ulei (adaptare ASTM D903): testată prin jupuire. Epruvete folosite: pinză de bumbac lipită pe reversul unei pelicule de culoare, transferată, veche de 50 ani.

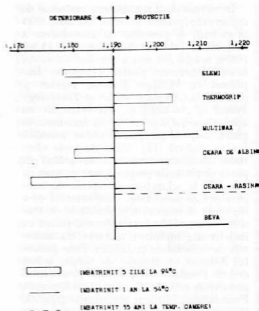

Fig. 2 — Valori densității firelor de in acoperite cu rășină sint comparate cu valori ale firelor de control neacoperite (linia de centru), care au fost îmbătrânite artificial. Deteriorarea firelor de control este exprimată printr-o pierdere medie în densitate de la 1,222 (neimbătrânite) la 1,190 (imbătrânite la o valoare echivalentă cu 30 ani). Valorile de la dreapta liniei de centru arată epruvete care s-au deteriorat mai puțin decât cele controlate; valorile din stânga reprezintă deteriorări mai mari.

3.2. Teste de îmbătrânire accelerată (artificială)

Îmbătrânire la căldură, în întuneric, la diferite temperaturi și U.R., pentru a testa îmbătrânirea laminatelor de dublare:

1. Epruvete îmbătrânite la 94°C și U. R. 43%
2. Epruvete îmbătrânite la 100°C și U. R. 0%
3. Epruvete îmbătrânite la 56°C și U. R. 40%
4. Epruvete îmbătrânite la 94°C și U. R. 67%
5. Epruvete îmbătrânite la 100°C și U. R. 45%
6. Epruvete îmbătrânite la 0°C și U. R. 45%.

O parte din epruvetele preparate pentru testarea adezivilor au fost îmbătrinite, apoi supuse aceluiași teste ca și unele epruvete care nu au fost îmbătrinite.

3.3. Interacțiunea cu celuloza (teste chimice)

Au fost impregnate fire de in cu diverși adezivi, apoi îmbătrinite, unele expuse liber, altele etanșate cu Mylar. Urmind îmbătrinirea, aceste fire au fost testate după cum urmează:

1. Pentru rezistența la rupere (testată pe Scott Tensile Tester, deplasare de cursor 48 cm, de către Hatch Textile Research Inc., New York) înainte de extragerea rășinilor.

2. Rezistența la pliere (pe MIT Folding Endurance Tester, ASTM D 2176-63T), înainte și după extragerea rășinilor.

3. Determinarea indicelui de cupru (ASTM D 919-49, 1955): pentru a evalua vătămările produse fibrelor de celuloză.

4. Teste de densitate (concepute de Zeliger): pentru a evalua deteriorările fibrelor de celuloză.

Evaluările statistice ale tuturor testelor noastre au fost făcute în acord cu ASTM D 2264-64 T.

3.4. Pătarea celulozei de către rășini și adezivi

1. Hirtie de filtru, impregnată cu adeziv, evaluată vizual.

2. Hirtie de filtru, impregnată cu adeziv, testată cu soluție Fehling.

Aceste teste au fost efectuate înainte și după extragerea rășinilor.

3.4.1. Pătarea celulozei de către plasti-fianți

Foiță de protecție, lipită pe materialele de dublare și îmbătrinită artificial, pentru a determina posibilitatea pătării. Evaluare vizuală, înainte și după extragerea rășinilor.

3.5. Teste de reticulare

(ASTM D 873, pentru placă de aluminiu; ASTM D 795-65T, pentru lampă care reproduce lumina solară). Epruvete cu adezivi pe plăci de aluminiu, expuse la

lampă, cu fiecare epruvetă avind o fișe mascată pentru control (de 21 de zile). Dr. Feller a efectuat teste similare timp de 160 de zile [18, 19].

3.6. Interacțiunea reologieă cu materiale fibroase

Hirtie, bumbac și in, impregnate cu adezivi și testate, înainte de extragerea rășinilor, prin teste de rupere și de rezistență la pliere (ASTM D 2176-63T).

3.7. Interacțiunea rășinilor și a adezivilor cu peliculele culorilor de ulei

Fișii de diferite rebuturi de picturi in ulei au fost acoperite cu adezivi și rășini, îmbătrinite artificial și evaluate pentru interacțiune cu pelicula de culoare prin:

1. Observația vizuală

2. Test de curățare manuală (cu un tampon de bumbac)

3. Teste de abraziune cu un aparat („abrasion tester”), special construit [8, 21].

3.8. Interacțiunea structurală între componenți ai picturilor pe pinză, înainte și după tratamentele de conservare (teste efectuate în 1981—83).

1. Măsurători ale extensiei (schimbări dimensionale): măsurători pe Ciclorama din Atlanta, pe epruvete de bumbac și in.

2. Măsurători de tensiune: efectuate pe picturi-machete, bumbac și in, netratate, înleiate, grunduite, pictate și dublate.

3. Teste cu acoperiri fragile: pinză grunduită, acoperită cu o peliculă sfărâmicioasă și apoi tensionată. În acoperirile fragile, craclurile indică concentrațiile tensiunii.

4. CONCLUZII

Familiarizarea cu procedurile de testare a materialelor ajută conservatorii în următoarele:

1. Precizarea și măsurarea defectelor în tratamentele de conservare;

2. Înțelegerea și măsurarea caracteristicilor materialelor folosite;

3. Comunicare cu alți cercetători și utilizatori;

4. Dezvoltarea unor noi tratamente și materiale și evaluarea lor.

Testele sînt o unealtă indispensabilă pentru a măsura și comunica datele care descriu materialele pe care le folosim. Deoarece testele sînt specifice, și există atît de multe, pot induce cîteodată în eroare. Astfel, este posibil să testezi rezistența unor scobitori la 100 de livre (= 45,359 kg) și găsești că totul s-a prăbușit! De aceea, prima condiție pentru un test de succes este să măsoari anumite caracteristici pe o cale realistă, precisă. Interpretarea unei astfel de măsurători va conduce la o mai adînc înțelegere a materialelor testate, chiar dacă rezultatele sînt „întunecate” de alte variabile. Cîteva teste vor fi folositoare fără interpretare și înțelegere, deoarece picturile sînt mai complexe decît se poate determina chiar cu o gamă largă de teste, așa cum s-au enumerat în această comunicare. Astfel, în testare, ca și în multe alte eforturi umane, rețetele pot induce în eroare dacă sînt aplicate orbește și numai înțelegerea problemei în ansamblul ei dă rezultate semnificative.

Mulțumiri

Autorii doresc să mulțumească Fundației Samuel H. Kress pentru finanțarea cercetărilor lor de-a lungul anilor; Centrului de Conservare al Institutului de Arte Frumoase din Universitatea New York pentru ajutorul acordat și în special dr. Edward V. Sayre, care a ghidat cu abilitate cercetarea în primii săi pași.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Adhesives, publicată anual de International Plastics Selector, Condura Publications Inc., San Diego CA, USA.
2. Skeist, I., *Handbook of Adhesives*, Reinhold Publishing Co., New York (1977).
3. Berger, G. A., *Formulating adhesives for the conservation of paintings*, in Conservation and restoration of Pictorial Art ed. N. S. Brommelle and P. Smith, Butterworths, London (1976), 169—181.
4. Weinberg, G. H. and Schumacher, J. A., *Statistics — An Intuitive Approach*, Wadsworth Publishing Co. Inc., Belmont CA (1964).
5. Gerace, M., *Surface contour and adhesion of pressure sensitive tapes*, „Adhesives Age” 26 (1983) 15—20.
6. Berger, G. A., *Testing adhesives for the consolidation of paintings*, „Studies in Conservation”, 17 (1972) 173—194.
7. Riley, O. H. and Berger, G. A., *New solutions for modern problems*, „Museum News”, (1973) 31—36.
8. Berger, G. A., *Some effects of impregnating adhesives on paint films*, „Bulletin of the American Group-IIC, 12 (1972) 25—45 b.
9. Berger, G. A. and Zeliger, H. I., *Effects of consolidation resins on fibrous materials*, „Bulletin of the American Institute for Conservation”, 14 (1973) 43—65.
10. Berger, G. A., *Preventive conservation of painted objects*, in „ICOM Committee for Conservation, 5th Triennial Meeting”, Zagreb (1978) 78/6/1.
11. Berger, G. A., *Decay of painted objects; causes and prevention*, in „International Symposium on the Conservation of Contemporary Art” National Gallery of Canada, Ottawa (1980).
12. Russell, W. H. and Berger, G. A., *The behavior of canvas as a structural support for painting*, in „Science and Technology in the Service of Conservation” IIC, London (1982) 139—145.
13. Berger, G. A., *The role of tension in the preservation of canvas paintings; a study of panoramas*, in „ICOM Committee for Conservation, 6th Triennial Meeting”, Ottawa (1981) 81/2/3.
14. Wilson, W. and Parks, E., *Historical survey of research at the National Bureau of Standards on material of archival records*, „Restaurator” 5 (1983) 191—241.
15. Brighton, C. A., *Correlation of accelerated and natural aging tests*, in „Weathering and Degradation of Plastics”, ed. S. H. Rimer, Gordon Beach Science Publishers Inc., Columbia Press, New York (1966).
16. Hackney, S. J. and Hedley, G. A., *The deterioration of linen canvas; accelerated aging tests to investigate the modes of deterioration*, in „Science and Technology in the Service of Conservation”, IIC, London (1982) 161—153.
17. Hackney, S. J. and Hedley, G. A., „*Measuring the aging of linen canvas*”, „Studies in Conservation” 26 (1981) 1—14.
18. Feller, R. L. and Curran, M., *Solubility and crosslinking characteristics of ethylene/vinylacetate copolymers*, „Bulletin of the American Group”, IIC II(1970) 42—45.
19. Feller, R. L. and Curran, M., *Studies on the photochemical stability of thermoplastic resins*, in „ICOM Committee for Conservation, 4th Triennial Meeting”, Venice (1975) 75/2/4.
20. Berger, G. A., *The testing of adhesives for the consolidation of paintings*, in „Technical Papers from 1968 through 1970”, IIC — AG, New York (1970) 63—71.
21. Berger, G. A. and Zeliger, H. I., *Detrimental and Irreversible effects of wax impregnation on easel paintings*, in „ICOM Committee for Conservation, 4th Triennial Meeting”, Venice (1975) 75/1/2.

Comunicarea de mai sus, intitulată în original *The procedure of developing an adhesive for paintings: the importance of valid tests*, a fost supusă atenției publice cu ocazia Congresului I.I.C. de la Paris, 2-8 septembrie 1984, a cărui temă a fost: „Adezivi și consolidanți”.

Gustav A. Berger este membru de onoare al Institutului Internațional de Conservare (I.I.C.) și al Institutului American de Conservare (A.I.C.), cunoscut conservator de pictură (în accepția anglo-saxonă a noțiunii, conservarea include restaurarea), președintele firmei *Berger Art Conservation Inc.* din New York. Domnia sa a avut bunăvoința să autorizeze publicarea comunicării sale și a domnului Zeliger în această revistă.

Ca director la *Art Conservation Research Foundation, Ltd.*, N. Y., dl. Berger, în „Raportul anual - 1985”, face cunoscute sponsorilor organizației rezultatele cercetărilor efectuate în cursul respectivului an. Utilizând sisteme electronice automate de control, cercetările au stabilit că efectul cumulativ al schimbărilor mici și abtupte ale microclimatului cauzează deteriorări mult mai accentuate decât o singură schimbare mare. Investigațiile au arătat că variațiile mici, dar bruște, de 1-2°C, la intervale de cca. 30 de minute, au produs schimbări de tensiune considerabile (peste 20%) în

picturile pe pânză. Aparatele de aer condiționat sînt construite pe bază de termostate, pornesc și se opresc brusc cînd se schimbă temperatura în încăperea cu 1-2°C față de nivelurile de temperatură pentru care au fost programate. Variațiile de tensiune, repetate frecvent, produc schimbări dimensionale care se acumulează în toate materialele plastice, cum sînt și picturile, generînd cracluri, rupturi, desprinderi în formă de cupe, umflături și deformări ale suporturilor.

Cercetările au produs deja o serie de aplicații practice: (1) *importanța acoperirii etanșe a reversului picturilor*, ca o protecție eficientă împotriva efectelor schimbărilor de microclimat; (2) *semnalarea pericolului creat de aparatura de condiționare ciclică a mediului* (radiatoare, aparate de aer condiționat, umidificatoare și de-umidificatoare); (3) *șasiul cu auto-ajustare continuă a tensiunii*, introdus în conservare cu trei ani în urmă, acceptat și folosit de mari muzee americane și europene. Acest tip de șasiu permite pinzei să absoarbă schimbările de T și UR cu o minimă creștere în tensiune. El reduce virfurile de sarcină mai mult de 70%. Conceput pentru picturile expuse în încăperi cu microclimat necontrolat, șasiul protejează picturile pe pînză de apariția craclurilor un timp îndelungat.

ALEXANDRU GHILLIS

CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ — FUNCȚIE DE BAZĂ A MUZEULUI. REALIZĂRI LA MUZEUL DE ISTORIE NATURALĂ DIN IAȘI

— *Tovarășe dr. Constantin Visarion Mindru, cunoașteți că „Revista muzeelor și monumentelor” continuă publicarea unor interviuri în legătură cu munca de cercetare științifică fundamentală și aplicativă desfășurată în muzee. Acum, cu sprijinul dv., dorim să prezentăm activitatea respectivă a specialiștilor Muzeului de Istorie Naturală din Iași, al cărui director sunteți.*

Intrucât ne aflăm la începutul noului cincinal (1986—1990), credem că se poate face o privire retrospectivă asupra muncii de cercetare muzeală desfășurată în cincinalul anterior și o prezentare a temelor prevăzute pentru cincinalul actual. În acest sens, vă solicităm amabilitatea de a ne răspunde la unele întrebări care se pun firesc în cadrul unei discuții pe această temă:

Ce criterii s-au avut în vedere la întocmirea tematicii de cercetare și dacă au fost aceleași la toate planurile, ori au diferit de la un plan la altul, în funcție de anumite necesități?

— În vederea întocmirii planului de cercetare pe anii 1981—1985 s-au avut în vedere necesitățile imediate ale muzeului și de aceea s-a pornit de la următoarele criterii:

a) Existența în patrimoniul muzeului a unor colecții de o deosebită valoare științifică, încă nestudiate. Așa, de exemplu, dintre insecte, un material deosebit pentru studiu este familia Staphylinidae, dintre Coleoptera, sau familia Meloidae—Coleoptera, precum și familia Pentatomidae, dintre Heteroptera. Dintre Acarieni s-a studiat familia Rhinonyssidae

parazite la păsări. Familia Gobiidae (pești) cu specii din toată Europa a constituit obiectul unei revizii sistematice și de anatomie comparată.

În cadrul studiului lichenilor (una din colecțiile cele mai mari din țară), s-a intrerprins o cercetare sistematică asupra lichenilor din România și în special a lichenilor din estul țării și din Carpații Orientali.

Planurile de cercetare n-au diferit de la un an la altul. Temele pentru întregul cincinal au fost mai largi, iar pentru fiecare an s-a prevăzut o problemă din cadrul temei ce putea să fie rezolvată pe parcursul unui an.

Alte criterii care au determinat fixarea planului de cercetare în cincinalul anterior:

b) Existența unor specialiști în muzeu care au putut să rezolve temele de cercetare propuse.

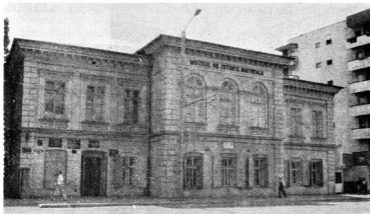
c) Existența unei baze materiale necesare.

d) Existența literaturii științifice referitoare la temele luate în studiu.

e) Obținerea de noi exponate pentru activitatea didactică de toate gradele (învățământ general, liceal și universitar).

Informativ arătăm că tematica de cercetare pe anii 1981—1985 a fost următoarea:

1) Studiul sistematic, ecologic și de anatomie, la câteva familii de insecte: familia Staphylinidae—Coleoptera; familia Meloidae—Coleoptera; familia Pentatomidae—Heteroptera (biologi Constantin Mindru, Lidia Raianu și Claudia Aioanei).

Clădirea Muzeului de
Istorie Naturală din
Iași

2) Studiu sistematic, ecologic și anatomic al familiei Rhinonyssidae parazite la păsări (biolog Iulia Mironescu).

3) Studiul florei și vegetației lichenologice din România (biolog Lucia Rotărescu).

4) Activitatea muzeului în vederea aniversării a 150 de ani de la înființare (1834—1984): realizarea unui îndrumător al muzeului și a unui volum festiv cu istoricul muzeului și lucrările științifice dedicate acestei sărbători.

Prin aceste teme s-a urmărit determinarea și publicarea materialului existent în colecțiile științifice.

— *Ce rezultate mai importante au fost obținute prin cercetările finalizate în cincinalul 1981—1985 și cum sînt valorificate?*

— În perioada 1981—1985 au fost publicate, în diferite reviste de specialitate, 12 lucrări ce reprezintă finalizarea temelor de cercetare. Exemplificăm cu cîteva lucrări: „Taxonomia morfologică a speciilor *Ontholestes musrinus* L.” și „*Ontholestes tessellatus* Gangl. Staphylinidae — Coleoptera” (Lidia Raianu); „Contribuții la studiul scheletului cefalic și a adaptării sale la cîteva specii de Gobiidae — pești din România” (Margareta Gheorghiadă); „*Les ecarions* du genre *Sternostoma* (Rhinonyssidae — Acari — Parasitiformes) parasites nasales des oiseaux de Papouasie Nouvelle Guinée” (Iulia Mironescu).

De asemenea, au fost tipărite: „Îndrumătorul Muzeului de Istorie Naturală”, 23 de pagini și 38 de imagini, în 1984; volumul festiv „150 de ani de la înființarea muzeului”, 450 pagini, Iași, 1984; „Colecțiile științifice ale Muzeului de Istorie Naturală din Iași — Colecția de vertebrate”, 96 de pagini, Iași, 1985. Volumul cuprinde colecțiile de: pești, amfibii, reptile, păsări și mamifere, 13 551 de exemplare la finele anului 1984.

Alte lucrări publicate în perioada 1981—1985, pe teme care n-au făcut parte din planul de cercetare al muzeului: Constantin Mindru, „Fauna de Orthoptere din finetele seculare de la Valea lui David, județul Iași”, „Analele Universității”, 1981; Idem, „Sternul în seria speciilor de Ardeidae — Ciconiiformes din fauna României”, „Analele Universității”, 1981; Idem, „Dezvoltarea ontogenetică la craniul de stîrci (Ardeidae — Ciconiiformes)”, „Analele Universității”, 1982.

— *Ce teme stabilite pentru cincinalul anterior continuă să fie cercetate și în prezent?*

— Din tematica cincinalului anterior continuă studiul familiei Staphylinidae, aceasta fiind cea mai numeroasă familie din cadrul ordinului Coleoptera. De asemenea, continuă și studiul asupra familiei Gobiidae. În fiecare an se studiază cîte o specie.

Planul pe cincinalul actual mai prevede și următoarele teme:

Vedere din sala de
nevertebrate

1) Studiul faunei de insecte: familia Staphylinidae; ordinul Heteroptera — Cicadina; ordinul Odonata.

2) Studiul faunei de păsări din estul României în funcție de modificările biocenozelor.

3) Studiul de anatomie comparată și ecologie al speciilor de Gobiidae din România.

— *Ce teme noi au fost stabilite pentru cincinalul 1986—1990 și cum răspund ele cerințelor muzeului?*

— Pentru cincinalul 1986—1990, planul de cercetare științifică cuprinde și teme noi, cum sînt:

Subordinul Cicadina (ordinul Heteroptera). Se studiază colecția de Cicadina din patrimoniul muzeului nostru, care este una din cele mai mari colecții din țară. Speciile care compun colecția de Odonate sînt colectate din toate zonele țării.

Studiul faunei de păsări din estul țării, în funcție de modificările biocenozelor.

Se studiază populațiile de Ciconiiforme, Anseriformes și Raliformes, în funcție de modificările biocenozelor acvatice, prin acțiunea de drenare a terenurilor mlăștinoase. Cu această ocazie se vor realiza și balguri pentru colecțiile științifice ale muzeului.

Populațiile de berze se studiază și la sugestia Comisiei pentru ocrotirea monumentelor naturii de pe lângă Academia R.S.R., filiala Iași.

— *Există teme care sînt cercetate în colaborare cu specialiștii de la alte instituții? Cum se desfășoară această colaborare?*

— Pentru cincinalul 1986—1990 nu s-au prevăzut încă și colaborări cu alte instituții. Specialiștii muzeului sînt gata să răspundă eventualelor solicitări.

Interviu realizat de
ION GRIGORESCU

RÉSUMÉ

Les spécialistes du Musée d'Histoire Naturelle de Jassy déploient une riche activité de recherche scientifique. La thématique de recherche a été établie d'après plusieurs critères: les nécessités immédiates du musée; des collections pas encore étudiées du patrimoine du musée; la spécialité de chaque muséographe; la base matérielle nécessaire; le volume et la diversité de la littérature scientifique existante.

Au cours de quinquennat actuel on continue la recherche de quelques thèmes du quinquennat antérieur, mais on a aussi introduit des thèmes nouveaux.

Tous les thèmes ont été et sont étudiés seulement avec les forces propres, sans la collaboration avec des spécialistes d'autres musées.

Les résultats des recherches ont été mis en valeur dans différentes publications de spécialité.

Din marele număr de zone etnografice cuprinse în spațiul românesc la toate altitudinile (șes, deal, munte) unele din zone sau subzone au conservat încă suficiente caractere tradiționale, fiind deci mai bogate în relicve sau reminiscențe. Unele dintre acestea și-au păstrat — într-un mod mult mai pronunțat decât cele expuse mai de timpuriu procesului de modernizare — funcția etnoculturală de romanii populare (cum le numeau B. P. Hasdeu, O. Densusianu, A. D. Xenopol, N. Iorga, S. Mehedinți, I. Conea sau O. Buhociu)²³, de teritorii-nuclee (cum le-au numit E. Gamillscheg sau Günther Reichenkron²⁴ într-o accepție teritorială regională, ori cum a rezultat din propriile cercetări, cu un concept zonal sau subzonal, de vetre etnoculturale²⁵ de formare, conservare și continuitate etnică). În spațiul românesc, cele mai multe din acestea au beneficiat de o situație intracarpatică sau pericarpatică, înălțimile înconjurătoare conferind o „cetate” naturală. În alte cazuri, acest adăpost natural a fost asigurat prin îngemănarea unor condiții hidrografice (segmente de fluviu, brațe de riuri) și forestiere (codri multisecolari), întregite uneori de prezența unui relief colinar.

În funcție de prezența, intensitatea și modalitatea de reuniune — variabile în timp și spațiu — a diverselor componente condiționante și constitutive, pe teritoriul locuit de români s-au diferențiat, după opinia noastră, mai multe regiuni etnografice tradiționale: 1) regiunea Carpaților Meridionali și Orientali, 2) Cîmpia Română și Dobrogea, 3) centrul și estul Moldovei, 4) Ardealul, 5) regiunea buco-

vineană și maramureșeană, 6) văile inferioare ale Someșului, Crișurilor și Mureșului, 7) Banatul.

Regiunea Carpaților Meridionali și Orientali. Cum rezultă din numeroase cercetări antropogeografice, istorice, etnografice, folclorice și lingvistice²⁶, inclusiv propriile noastre cercetări de aproape cinci decenii, zonele etnografice de pe versantul nord-vestic al lanțului montan care străbate România prezintă un număr apreciabil de componente condiționante și constitutive comune sau asemănătoare cu zonele situate pe versantul opus, adică sud-estic. Pentru versantul ciscarpatic (transilvănean) avem în vedere zonele etnografice Valea Jiului, Țara Hațegului, Mărginenii Hațegului, Mărginenimea Sibiului, Valea Sebeșului, Țara Oltului (cu subzonele Avrig, Făgăraș, Perșani), Țara Birsei (cu subzonele: Bran, Birsa de Sus, Birsa de Jos, Săcele, Buzaie), Treiscaune (cu subzonele Baraolt, Brețcu și Covasna), Harghita (cu subzonele Odorhei, Ciuc, Valea Cașinului și Gheorgheni), Valea Gurghiului, Toplița-Bilbor (din nord-vestul județului Mureș) etc. Pentru versantul transcarpatic (Subcarpații Olteniei, Munteniei și Moldovei) avem în vedere zonele etnografice Podișul înalt al Mehedinților, Gorj (cu subzonele Tirgu-Jiu, Motru, Gilort etc.), Vilcea (cu subzonele Țara Loviștei, Drăgășani, Valea superioară a Oltețului), Argeș (Valea superioară a Argeșului), Muscel, Dimbovița (cu subzonele Subcarpații Ialomiței, Cîmpia Tirgoviștei, Găești, Titu), Prahova (cu vatra etnoculturală Cîmpulungul Chioajdelor), Buzău (continuând confederația de obști sătești a

„boierilor de Buzău”, moșneni, oameni liberi, cu atribuții grănicerești), Rîmnicu-Sărat (cuprinsă astăzi în județul Buzău), Țara Vrancei (considerată de învățatul D. Cantemir ca o „mică republică” prestatală, confederație de obști, cu atribuții grănicerești), Soveja (microzonă), Valea superioară a Troțușului, Neamț (cu subzonele Tîrgu-Neamț, Piatra-Neamț etc.), Valea Bistriței moldovenești etc. Prin prisma componentelor condiționante, această regiune se caracterizează printr-un relief montan și submontan; numeroase poteci, precum și importante trecători săpate în lanțul carpatic de rîurile Jiu, Olt, de afluenții Ialomiței și Prahovei, de rîurile Buzău, Oituz, Uz și Bistrița; un nesfîrșit patrimoniu forestier, bogate pășuni (mai însoțite pe versantul sud-estic) pentru vîratul turmelor și întinse finete pentru iernatul vitelor; forme de relief și o structură agrogeografică propice pentru exercitarea agriculturii în rîncuri și pe terase ²⁷.

Datorită unor condiții politice feudale, specifice indeosebi primei jumătăți a mileniului nostru, multă vreme zonele ciscarpatic (sprijinite de versantul transilvănean al lanțului carpatic) nu au fost încorporate în Ardealul comitatelor, ci au cunoscut un context etnoistoric convergent sau chiar comun cu zonele transcarpatice limitrofe. Țara Hațegului și Valea Jiului—Hunedoara aparținuseră Țării Românești pînă la 1520, iar teritoriul Văii Jiului și după această dată. Țara Amlășului (Marginea, Mărginenimea, Mărginenimea Sibiului) și Țara Oltului au fost feude ale unui șir de domnitori din Țara Românească. Cetatea Bran din Țara Birsei a avut în citeva rînduri pircălab din Muntenia. Țara Vrancei a constituit o mică „republică” la intersecția celor trei principate românești. În sfîrșit, statutul de autonomie grănicerească i-a permis Secuimii să dezvolte strînse relații de schimburi economice de intrajutorare militară etc. cu domnitorii și cu locuitorii Moldovei ²⁸. Asemenea situații, durabile în timp, s-au răsfrînt și pe planul psihologiei populare (etnopsihologic). Locuitorii transilvăneni din zonele de pe versantul nord-vestic nu s-au socotit „ardeleni”: „*Ardealul începe*

dincolo de Jiu”, susțin locuitorii din Valea Jiului—Hunedoara: „*Ardealul începe dincolo de Olt*”, afirmă locuitorii din Țara Oltului (Făgăraș). Și tot astfel, nu se socot „ardeleni” nici mărginenii, birsanii, brețcanii și secuii ²⁹. La înhegarea acestui comportament etnopsihologic a contribuit și conservarea, în lungul aceluiași lanț montan, pe ambele versante, a unui număr important de zone sau, mai frecvent, subzone etnografice intracarpatic și pericarpatic, cu statut popular de vetre etnoculturale caracterizate prin stabilitate antropogeografică și continuitate etnoistorică românească: pe versantul ciscarpatic Țara Hațegului, Mărginenimea Sibiului, Țara Oltului (Făgăraș), Țara Birsei, Munții Brețcu, Valea Gurghiuului, Toplița-Bilbor, iar pe versantul transcarpatic Țara Loviștei, Cimpulung-Muscel, Cimpulung Chioajdelor, Țara Vrancei, Neamț, Valea superioară a Bistriței moldovenești.

Concomitent cu conservarea unui fond principal etnocultural și etnoartistic, legăturile polivalente între zonele etnografice de pe cele două versante carpatice s-au continuat, diversificat și adîncit prin mișcări de populație, exercitarea cărăușitului meșteșugăresc și comercial, vechile drumuri ale sării, transhumața pastorală, schimburi economice pe piața vechilor centre comerciale ce încadrau Carpații. Acestora li s-au adăugat două fenomene durabile. Unul etnodemografic: constituirea multor așezări (adeseori „dublete”) de români transilvăneni pe versantul sud-estic, în Olteția, Muntenia, Moldova, Dobrogea. Altul, constînd dintr-o multipă funcționalitate tradițională: tirgurile anuale dintre „șări”, de pe înălțimi, cunoscute sub denumirea de „nedei” (atestate documentar încă din secolul al XIV-lea), adevărate cîmpii ondulate pe care se desfășurau nu numai tirguri cu importante funcții economice și sociale, dar și sărbători populare anuale, ample expoziții vii de creații etnoculturale și etnoartistice ³⁰. Portul popular tradițional exprimă cel mai pregnant fondul principal comun și rezultatele acestor contacte interzonale și interregionale: broboada de cap și briul în portul feminin; cămașa lungă și sumanul lung

în portul ambelor sexe, sumanul deschis în portul bărbaților de pe ambele versante; pătrunderea cămășii transilvănene cu „barburi” (descrisă la mijlocul secolului al XVII-lea de Johannes Tröster); prezența fotei, cu care se înfășoară trupul de la briu în jos, nu numai în zonele transcarpatice, dar și într-o seamă de zone ciscarpatice ca Țara Birsiei, Covasna, Munții Brețcu, Valea Gurghiului etc.³¹.

Dintre particularitățile zonale pe plan ocupațional, mai semnificative sînt: limitarea mișcării pastorale numai la forma de pendulare multiplă în Mehedinți, Gorj, Țara Loviștei, Mărginenii Hațegului, zona Neamț, Valea superioară a Bistriței moldovenești, Valea Gurghiului și Toplița-Bilbor; extinderea acesteia pînă la transhumanța redusă în Țara Hațegului, Argeș, Muscel, Dimbovița, Prahova, Buzău, Rimnicu-Sărat, Țara Vrancei; dar și pînă la transhumanța amplă (în Bărăgan, Bălți, Dobrogea, Basarabia, Caucaz, Marea de Azov, Adrianopole etc.) ca în cazul unor păstori din Valea Jiului și din Țara Oltului, sau a multora din părțile Sibiului, Brașovului, de la Covasna și Brețcu³².

Cîmpia Română și Dobrogea. La sudul Subcarpaților Olteniei și Munteniei, în strînsă condiționare antropogeografică cu fluviul Dunărea se află o întinsă regiune etnografică alcătuită din Cîmpia Română, continuată în răsărit de Dobrogea³³.

În partea vestică, ea cuprinde cele două subzone sudice ale zonei Mehedinți. Dintre acestea — ca și în subzonele Drăgășani, Balș și Slatina—Strehaia se afirmă pe plan ocupațional prin culturi cerealiere și pomicole, iar Cîmpia Mehedinților prin pescuit și legumărit. Cea din urmă pondere ocupațională caracterizează și subzonele de cîmpie Jiul de Sus, Băilești, Romanați etc., pe cînd locuitorii din partea nordică a județului Dolj, subzona Filiași, au exercitat cu precădere ocupațiile agricole, pomicole și forestiere (esențe foioase). În aria acestor subunități teritoriale oltene, ca și în cuprinsul celor din lungul fluviului, pînă la Brăila, multe turme transhumante de peste Carpați au aflat, secole de-a rîndul, condiții prielnice pentru iernat.

Înaintînd peste Olt, pe lingă teritoriile

din sudul județelor Vilcea, Olt, Argeș, Prahova, Buzău — subzonele Slatina, Cîmpia Piteștilor, cele ale Tirgoviștei, Titului, Ploieștilor, Mizilului, Buzăului și Rimnicului — o importanță etnografică specifică au deținut zonele etnografice caracterizate prin vechi păduri (vetre etnoculturale ocrotite de fluviul Dunărea și codrii greu de pătruns: Teleorman, Vlașca și Ilfovl — cu Cîmpia Vlășiei și cea a Mostiștei). O importanță etnografică deosebită o are și întinsul Bărăgan cu zonele Ialomița și Brăila. În ciuda lipsei unor înălțimi protectoare, în acest spațiu cercetările antropogeografice, istorice și etnografice au diferențiat cîteva subzone etnografice cu statut popular de vatră etnoculturală: una, ocrotită de vechiul codru al Vlășiei (între Mogoșoaia, Buftea, lacul Căldărușani, cursul mijlociu al Ialomiței și cursul superior al Mostiștei); alta, la Gura Ialomiței, ocrotită antropogeografic de Balta Ialomiței, confluența cu fluviul Dunărea, lacul Strachina și pădurile de odinioară dintre Tândărei, Hagieni și Făcăieni; iar o a treia fiind zona Brăilei.

Dincolo de Balta Ialomiței și de Balta Brăilei, în Dobrogea populația românească este alcătuită din dicieni (români autohtoni), numiți pe alocuri și băltăgani, din cojani (români din Moldova și Țara Românească), precum și mocani (din rîndurile foștilor crescători de vite veniți cu turmele din Transilvania). Români dobrogeni au fost denumiți, de către cei din stînga fluviului, și turceni, considerînd apartenența lor, odinioară, la Imperiul otoman (compară cu ungerii, români care veneau cu turmele din Imperiul austro-ungar). Pe lingă comuniunea și comunicarea etnoculturală neîntrerupte cu zonele învecinate de peste fluviu, unele aspecte ale graiului dobrogean își află explicarea în contactul — pe tot cursul celor patru secole de stăpînire otomană — cu păstori carpați și cu zeci de mii de lucrători agricoli sezonieri, aduși anual din Moldova și Țara Românească³⁴.

Dobrogea cuprinde două mari zone etnografice, de la nord și respectiv de la sud de Valea Carasu unde, pe lingă români, conlocuiesc turci, tătari și lipo-

veni. Ele corespund, în genere, cu județele Tulcea și Constanța. Acestea s-au diferențiat în mai multe subzone. Astfel, din zona Tulcea s-au remarcat subzona nord-vestul Dobrogei (Măcin, Garvăn, Isaccea) și Delta Dunării-Razelm, pentru statutul lor de vetre etnoculturale pescărești, agricole și păstorești, precum și subzona centrală Babadag. Prima este adăpostită de nordul Băltii Brăilei, de cotul Dunării de Jos, de Munții Măcinului, Dealurile Niculițelului, iar înaintea defrișărilor, și de pădurile de pe latura estică. Pentru cea de-a doua, cadrul antropogeografic ocrotitor a fost conferit îndeosebi de către brațele Deltei Dunării și complexul lagunar Razelm. Notele etnoculturale ale subzonei Babadag au rezultat din gravitatea, vreme de secole, spre același centru administrativ, militar și comercial. Aria subzonei etnografice Babadag depășește aria geomorfologică a podișului cu același nume.

În zona Constanța s-au diferențiat următoarele subunități mai semnificative: subzona Hirșova, din colțul nord-vestic, vatră de stabilitate și continuitate etnoculturală românească situată în „golful” format de adăpostul fluvial dintre cele două bălți dunărene (Balta Ialomiței și cea a Brăilei), un important vad comercial și pentru trecerea turmelor transhumante din Transilvania; subzona pescărească și agricolă Lunca Dunării (grupind localitățile sudice Cernavodă, Ostrov, Adamclisi etc.), care, până spre mijlocul secolului nostru a cunoscut, de asemenea, un intens trafic păstoresc; Valea Carasu, în lungul căreia a fost construit canalul Dunăre—Marea Neagră și care grupează localitățile Cogeaac, Medgidia, Murfatlar, Cobadin³⁵ etc.

Centrul și estul Moldovei. La nordul Cimpiei Române și al Dobrogei, pe de o parte, și la estul zonelor aparținând Subcarpaților Orientali, pe de altă parte, se deschide în această din urmă direcție regiunea centrală și estică a Moldovei. În acest cadru antropogeografic și etno-istoric, cultura populară și graiul românesc s-au desfășurat pe un fundal ocupațional predominant agricol cerealier, agricol specializat (pomărit, viticultura) și

meșteșugăresc, diferențiindu-se mai multe zone ori subzone etnografice, fiecare înconjurând un țirg central. Astfel, consemnăm: zona Covurlui, cu subzonele Horincea-Berești și Valea inferioară a Siretului; zonele Fălticeni și Huși din Podișul central moldovenesc; zonele de cimpie Tecuci și Vaslui; Focșani, cu subzona Adjud; Valea superioară a Birladului; zona Bacău, cu subzonele Muntele, Oituz, Tazlău și Troțuș; Roman; Iași, cu subzonele Bahlui, Cimpia Jijiei inferioare, Cirligătura, Codru, Hirlău, precum și unele subunități ale Podișului central moldovenesc; zona Botoșani, care cuprinde mare parte din Cimpia centrală a Moldovei, c' subzonele Dorohoi, Valea Jijiei, Săveni și Ibănești etc. Din punct de vedere etnocultural și etnolingvistic acestea sînt continuate în est cu alte zone viticole, pomicele și, pină nu demult, bogate în codri seculari, cum remarcă însuși D. Cantemir la răscrucea secolelor XVII—XVIII. Acestea din urmă au constituit puternice adăposturi naturale ale tot atitor vetre de stabilitate, continuitate și dezvoltare etnoculturală³⁶.

*Regiunea bucovineană și maramureșeană*³⁷. Din punct de vedere antropogeografic, al structurii etnice (în mare majoritate români, alături de care conclocuiesc grupe de populație nord-est slavă, ungară, austro-germană etc.), ca și în funcție de componenta ocupațională (agricultură submontană pe coaste și în terase, păstorit de vaci și oi, precum și un pădurărit intens), regiunea bucovineană și cea maramureșeană formează Curbura carpatică nordică românească. În acest context s-au diferențiat: zonele Suceava, Rădăuți și Obcinile Bucovinei. În cuprinsul celei dintii se remarcă subzonele Humor și Dragomirna. Cea de-a doua corespunde cu vechiul județ Rădăuți. Obcinile Bucovinei sînt cuprinse între pasul Mestecăniș—valea Putnei, valea transversală a riului Moldova la sud, valea Bistriței Aurii la vest, podișul Sucevei la est și valea Sucevei la nord. Am stăruit asupra delimitării geografice a Obcinilor Bucovinei, întrucît în cuprinsul acestei zone s-a conservat subzona Cimpulungul Moldovenesc — alcătuită din culoarul depresionar Moldova—Sadova

și depresiunea Moldovița, vatră și adăpost bucovinean de viață românească. Acestea sînt continuate în nord de zonele din raza cursurilor superioare ale Siretului și Ceremușului, cu același statut etnic, ocupațional etc. Oierii transilvăneni, ajunși în Bucovina cu turmele transhumante, după stabilirea lor pe aceste meleaguri au trecut la păstoritul pendulator: de pendulare simplă (cu vîrătul pe pășunea montană), ca și de pendulare multiplă (adăugînd iernatul, uneori tomatul, iernatul și primăvîrătul, la finațele de pădure).

La intersecția Bucovinei cu Moldova și Maramureșul se află Țara Dornelor, care intrunește toate componentele condiționante și constitutive ce caracterizează vetrele etnoculturale intracarpătice.

Partea vestică a Curburii carpatice nordice românești cuprinde cinci „țări”: Maramureșul, Oașul, Ugocea și — la intersecția Transilvaniei cu Maramureșul — Țara Lăpușului și Țara Chioarului, adevărate vetre etnoculturale și ele. Dintre acestea, Țara Ugocei, situată în nord-vestul României, se caracterizează printr-o altitudine mică, iar din punct de vedere ocupațional, este prin excelență o zonă agricolă. Celelalte, dar în primul rînd Țara Maramureșului, beneficiază de puternice încadrări montane. Pe planul mijloacelor tradiționale de trai locuitorii zonei au exercitat păstoritul (sedentar, local, pendulator), agricultura în depresiuni și agricultura submontană, pădurăritul, mineritul, meșteșugurile, iar din secolul al XVIII-lea și muncile agricole sezoniere în Cîmpia Ardealului și în cîmpiile Someșului, Crișurilor, Aradului etc.

Țara Maramureșului — alcătuită din mai multe subzone: Borșa, Vișeu, Iza, Mara etc. — a intrunit condițiile naturale specifice unei vetre etnoculturale intracarpătice, fiind pretutindeni înconjurată de munți: ai Suhardului, Rodnei, Țibleșului, Gutinului, Oașului, Maramureșului, precum și de Obcina Mestecănișului, înspre Bucovina. O altă vatră etnoculturală din regiune, Țara Oașului, de forma unui platou aproape circular, ocupă depresiunea intramontană cu același nume. Această unitate antropogeo-

grafică interioară este, de asemenea, adăpostită, ca într-o cetate naturală, de mai multe ramuri ale Carpaților Nordici — munții Păduroși, Oaș, Gutii și Țibleș —, iar pînă nu demult și de întinsul codru românesc, azi în bună parte defrișat. Caracterul ocupațional mixt agro-pastoral al populației autohtone din Țara Oașului este atestat încă din secolul al XIV-lea, prin dările achitate: *terrarium census agrarius* și *quingagesima ovium*.

Ardealul. Considerat în accepția populară tradițională de „Ardealul comitatelor”³⁸, în cuprinsul acestei regiuni etnografice s-au diferențiat mai multe zone și subzone în care alături de români conlocuiesc maghiari și sași: Bistrița-Năsăud, cu subzonele Ciceu—Belean, Șieu—Mocănime și Bistrița, Birgău, Năsăud și Rodna, ultimele două alcătuiind odinioară o puternică vatră etnoculturală ardeleană; Valea superioară a Mureșului, cu subzonele Deda, Reghin și Niraj; marea zonă etnografică Cîmpia Ardealului (în care, alături de populația românească, majoritară, conlocuiesc unguri și sași), cea mai întinsă zonă etnografică din țară, situată între valea superioară a Mureșului, riul Șieu, cele două ramuri ale Someșului și riul Arieș (din punct de vedere administrativ astăzi este subîmpărțită între județele Mureș, Cluj și Bistrița-Năsăud); așa-numita Țara Vinului, cu subzonele Tîrnava Mare, Tîrnava Mică și Alba; zona Sibiu, Valea Hirtibaciului; precum și Munții Apuseni care alcătuiesc Țara Moților în accepția sa cea mai largă, constituită din mai multe vetre de stabilitate și continuitate etnoculturală, adăpostită de o impunătoare cetate naturală. Ea se subdivide în mai multe zone sau „țări”: Țara Țopilor (zona Cîmpeni), „țările” Zărând (cu subzonele Brad și Gurahonț), Bihor (cu subzonele Vașcău și Beiuș), Abrud (cu subzona Buciumănimea Munților Apuseni), Valea Arieșului, Mocănimea Munților Apuseni (Albei, Ampoiului, Gilăului, Vlădesei, Muntelui Mare, Trascăului), Valea superioară a Crișului Repede și subzona Călățele. Multe din acestea adăpostesc străvechi centre miniere, precum și centre specializate în meșteșuguri.

Tîrgurile înconjurătoare și, mai cu seamă, nedeile, iar dintre acestea cel de pe Muntele Găina, au jucat un rol important în menținerea relațiilor dintre „țările” Munților Apuseni. Aceste nedei au dezvoltat, totodată, schimburi de produse meșteșugărești cu toate regiunile etnografice românești, ca și cu regiunile învecinate din Cehoslovacia și Ungaria.

Pe lângă subunitățile etnografice amintite, la poalele Munților Apuseni s-au format două zone etnografice: Trascău, pe un substrat austro-ungar și Calata, pe un fundal maghiaro-slovac³⁹. În sfîrșit, în continuarea Țării Hațegului, amintită anterior, se află o zonă deplin constituită, Pădureni Hunedoarei, cu subzonele Valea superioară (Pădureni), Valea mijlocie (Munteni) și Valea inferioară a Cernei, cea din urmă constituind subzona „împrejurimilor” Hunedoarei⁴⁰.

Văile inferioare ale Someșului, Crișurilor și Mureșului. În vestul Transilvaniei, din conjugarea unor condiții specifice de ordin antropogeografic, ocupațional, istorico-administrativ, etnocultural, precum și prin conviețuirea dintre români, unguri, germani, slovaci etc., s-au conturat câteva subunități teritoriale cu caracteristici particulare privind personalitatea lor de bază zonală: Sătmarul, cu subzonele Valea inferioară a Someșului și Carei; Sălajul, cu subzonele Codru, Șimleu, Meseș, Valea Almașului și Jibou; Cimpia Oradiei (Valea inferioară a Crișului Repede), cu subzonele Beliu și Valea Ieriului; Cimpia Salonteii (văile inferioare ale Crișului Negru și Alb); Cimpia Aradului, cu subzonele Nădlac, Ineu și Lipova. Pe plan ocupațional este vorba de practicarea unor culturi cerealiere intensive de forme agricole specializate (viticultură, pomărit, legumicultură), de un puternic aflux al lucrătorilor agricoli sezonieri din zonele montane învecinate, precum și de o veche deschidere pentru produsele meșteșugărești din „țările” Crișurilor, din Munții Apuseni în general⁴¹.

Banatul. Regiunea etnografică bănățeană, situată la extremitatea sud-vestică a lanțului carpatic meridional și la sudul Dealurilor Lipovei din stînga cursului inferior al Mureșului, unde conviețuiesc, alături de populația autohtonă româ-

nească, șvabi, maghiari, sirbi, bulgari, cuprinde trei mari zone etnografice⁴². În nord-vest se află zona Timișului, cu subzonele Sinnicolaul Mare, Jimbolia, Cimpia Timișului și Valea Birzavei. În nord-est, zona etnografică Lugoji, cu subzonele Bistra și Cimpia Lugojiului. În sfîrșit, în sud se află zona Caraș-Severin, cu mai multe subzone: Valea Bistriei, Depresiunea Caransebeș, Clisura Dunării (Orșova), Oravița, Valea Cernei, Severinul Banatului și Almăjul. Secole de-a rîndul, ultimele două au deținut ferm statutul tradițional de vetre etnoculturale. Ambele se află la întîlnirea Banatului cu Oltenia și Transilvania. Pentru definirea specificului lor antropogeografic și etnografic, relevăm cîteva note privitoare la cea din urmă: Țara Almăjului. Situată la intersecția Severinului Banatului cu zona Mehedinți din Oltenia și cu Valea Jiului din Hunedoara, mica vatră etnoculturală Almăj este încadrată nemijlocit de o cetate naturală proprie, alcătuită din munții Almăj, Anina și Semenice. Această funcție ocrotitoare a fost permanent întregită de vastul patrimoniu forestier, care și astăzi îi acoperă mai mult de jumătate din suprafață. Alături de adăpostul natural, clima deosebit de prielnică și bogățiile miniere (fier, aur etc.) au favorizat așezări omenești aici — atestate arheologic — dinaintea statului dacic (Rudăria), din epoca bronzului (Gîrbovăț), în cursul Latène-ului dacic (Bănia), din epoca daco-romană (în raza mai multor localități) și ulterioară.

Urmărind conținutul zonal sau chiar subzonal al celor șapte diviziuni etnografice regionale, reținem două constatări etnologice de interes teoretic general.

Ca în cazul oricărui sistem, măsura prezenței și modalitatea reunirii diverselor calități, funcții și valori etnoculturale, etnolingvistice, etnoartistice, folclorice etc., ponderea lor inerent deosebită în timp, în spațiu etc. generează diferențieri specifice: variante locale în cuprinsul subzonelor, variante subzonale din aceeași zonă, variante zonale în sinul unei regiuni etnografice, precum

și variante regionale în contextul atotcuprinzător al tipului cultural național.

Prin elementele aparținătoare fondului principal comun al unei anumite etnii, interpretate într-o largă perspectivă interdisciplinară, personalitatea de bază a populației zonale ori regionale creeatoare și consumatoare de civilizație și cultură constituie o variantă a personalității de bază naționale. Aceasta este și situația unităților etnografice regionale și zonale din cuprinsul României, la care ne-am referit în succinta sinteză de mai sus.

NOTE

²³ B. P. Hasdeu, *Istoria critică...* (1873), (red. V. Vătășianu), 1985, p. 59—68; O. Densusianu, *Graul din Țara Hafeșului*, București, 1915; A. D. Xenopol, *Théorie de l'histoire*, Paris, 1908; N. Iorga, *Note asupra încă unui „Cimpulung” montean; Chioașdele*, în „Codrul Cosminului”, Cernăuți, 1924, I; S. Mehedinți, *Opere alese*, București, 1967; I. Conea, *Basarabii din Argeș, despre originea lor teritorială și etnică*, București, 1935; idem, *Vechile figuri-nedei de pe culmile Carpaților*, în BSSGG, 1957 (București); O. Buhociu, *Folclorul...*, p. 267—303; P. P. Panaitecu, *Obstea țărănească în Țara Românească și Moldova, Orînduirea feudală*, Editura Științifică, București, 1964; H. H. Stahl, *Studii de sociologie istorică*, Editura științifică, București, 1972.

²⁴ Ernst Gamillscheg, *Über die Herkunft der Rumänen*, Verlag der Akademie der Wissenschaften in Kommission bei de Gruyter, Berlin, 1940, p. 1—20, 3 hărți; Günther Reichenkron, *Das Ostromanische*, în „VKSEKB”, München, 1959, p. 167—170.

²⁵ Nicolae Dunăre, *Les zones et les foyers ethnoculturels*, în „Ethnologia”, Bucurest, 1978, 2, p. 39—42; idem, *O determinare interdisciplinară a vetrelor etnoculturale*, în VS, București, 1984, 77, 4, p. 353—357.

²⁶ G. Vălsan, *Carpații în România de azi*, în CL, București, 1924, nr. 6—7, p. 9—12; *Din istoria Transilvaniei*, Editura Academiei, București, 1962, p. 1—15 (T. Morariu); A. Oțetea (red.), *Istoria poporului român*, București, Editura Științifică, 1970; V. Păcală, *Monografia comunei Răzinaru*, Sibiu, 1915; H. H. Stahl (red.), *Nérej, un village d'une région archaïque*, ISSR, București, 1939, I—III; I. Conea (red.), *Clopotiva, un sat din Hafeș*, ISSR, București, 1940, I—II; T. Herseni (red.), *Drăguș, un sat din Țara Oltului (Făgăraș)*, ISSR, București, 1944—1945, I—V; I. I. Ioniță, *Dealul Mohului. Ceremonia agrară a cununii în Țara Oltului*, București, 1943; R. Vuia, *Țara Hafeșului*, în „Studii de etnografie și folclor”, București, 1980, I, p. 405—481; V. Rusu (red.), *Tratat de*

dialectologie românească, Editura „Scrisul Românească”, Craiova, 1984 etc.

²⁷ *Arta populară din Valea Jiului*, București, 1963; *Țara Bîrsei*, București, 1972—1974, I—II; *Bistrița-Năsăud*. Studii și cercetări etnografice, Bistrița, 1977; C. Irimie, N. Dunăre, P. Petrescu, *Mărginenii Sibiului...*, p. 13—116; Colectiv, *Etnografia Văii Bistriței, Piatra-Neamț*, 1973; F. Florescu, P. P. Stahl, P. Petrescu, *Arta populară din zonele Argeș și Muscel*, Editura Academiei, București, 1967; D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura „Cartea Românească”, București, 1942; Elena Florescu, *Portul popular din zona Neamț*, Complexul Muzeal Piatra Neamț, 1979 etc.

²⁸ N. Dunăre, *Carpații României, ax etnocultural*, în REF, București, 1984, 29, I, p. 21—38.

²⁹ Idem, *Ethnographische Beziehungen den Gebieten diesseits und jenseits der Karpaten*, în FVL, București—Sibiu, 1965, VIII, 2, p. 5—20.

³⁰ I. Conea, *Din geografia istorică...* (1937); P. Stănculescu, Gh. Serafim, *La foire de Vidra—Putna*, în ASRS, 1943, XVI, 1—4, p. 221—259 etc.

³¹ Johannes Tröster, *Das Alt und Neu Teutsche Dacia*, Nürnberg, 1666, p. 344—345; Laurentius Toppelinius, *Origines et occasus Transsylvaniaeorum*, Lugduni, 1667; Viena, 1762 (die zweite Aufl.), p. 110—111.

³² N. Dunăre, *Sistemul ocupațional pastoral, factor de stabilitate și comunicare* în AB—E, Timișoara, 1981, I, p. 21—42; L. Földes, *Quellen zur Transhumance in Siebenbürgen-Walachei aus der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, în „Viehwirtschaft und Hirtenkultur”, Akademie Verlag, Budapest, 1969, p. 345—356; C. Constantinescu Mircești, *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în secolele XVIII—XIX*, Editura Academiei, București, 1976; Mărginenii Sibiului... (1985), p. 59—115 (C. Bucur), 143—156 (T. Herseni), 199—228 (C. Irimie, C. Popa).

³³ Mara N. Popp, *Păstoritul în cîmpie în cadrul vieții pastorale românești în genere*, în LIGUC, Cluj, 1942, VII; L. Donat, *La vie pastorale chez les Roumains et ses problèmes*, în DR—JÖL, Freiburg—München, 1973, I, p. 78—103, hărțile; I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973, p. 250—297; R. Ciucă, *Considerații etnologice privind păstoritul în estul Cîmpiei Române*, în „Ialomița”, Slobozia, 1977, I, p. 145—170; N. Dunăre, *De la păstoritul pendulator carpatic la transhumanța pe Ialomița*, în „Ialomița”, Slobozia, 1977, I, p. 135—144; idem, *Comunicări etnoculturale carpato-dobrogeane*, în „Apulum”, Alba Iulia, 1978, XVI, p. 505—511; Șt. Enache, T. Pleșa, *Zona etnografică Dolj*, Editura Sport-Turism, București, 1982; Maria Cioară-Bătcă, V. Bătcă, *Zona etnografică Teleorman*, Editura Sport-Turism, București, 1985 etc.

³⁴ S. Mehedinți, *Dacia Pontică și Dacia Carpatică*, în „Analele Dobrogei”, 1918, IX, I, p. 191—200; Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, în „Revista Arhivelor”, București, 1971, XXXIII,

3, p. 391–417; idem, *Țărani din Moldova și Țara Românească la munci agricole în Dobrogea (în secolul al XVIII-lea — prima jumătate a secolului al XX-lea)*, în AHA, Iași, 1972, IV, p. 1–18; N. Dunăre, *Dobrogea, vatră permanentă de comunicări etnoculturale între românii de pretutindeni*, în BOR, București, 1978, XCVI, nr. 5–6; idem, *Cercetări de etnologie dobrogeană*, în CID, Constanța, 1983, 2, p. 337–352.

³⁵ Nicolae Saramandu, *Die Aronmuren in der Dobruđscha und ihre Mundart*, în DR—JÖL., Freiburg—München, 1975–1976, 3, p. 185–195; N. Dunăre, *Sistemul ocupațional...*, în AB-E, Timișoara, 1981, I, p. 37–41.

³⁶ Emilia Pavel, *Portul popular moldovenesc*, Editura „Junimea”, Iași, 1976; Angela Pavelciuc-Olariu, *Arta populară din zona Botoșanilor*, Muzeul Județean Botoșani, 1976, I; 1980, II; I. H. Ciubotaru, *Silvia Ciubotaru, Ornamente populare tradiționale din zona Botoșanilor*, Comitetul Județean Botoșani, 1982; Melania Ostap, *Contribuții la cunoașterea artei populare*, Vaslui, 1982; G. Stoica, P. Petrescu, M. Bocșa, *Dictionar...*, 1985 etc.

³⁷ D. Cantemir, *op. cit.*, T. Bănățeanu, *Portul popular din regiunea Maramureș*, Casa creației populare Baia Mare, 1965; idem, *Arta populară bucovineană*, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Suceava, 1975; N. Barbu, *Obcinele Bucovinei*, Editura Sport-Turism, București, 1976; O. Buhociu, *Folclorul de iarnă...* (1979), passim; Leocadia Ștefănuță, N. Dunăre, *Izoane populare din Țara de Sus*, Editura „Dacia”, Cluj-Napoca, 1975; Maria Cioară, *Zona etnografică Rădăuți*, București, 1979; N. Dunăre, *Civilizație tradițională românească în Cariera Carpatică Nordică*, Editura Științifică și Enciclopedică”, București, 1984.

³⁸ S. Moldovan, *Țara noastră*, Sibiu, 1894; Julius Bieltz, *Die Volkstracht der Siebenbürger*

Sachsen, București, 1956; N. Dunăre, *Die ethnographische Eigenart der Siebenbürgischen Heide*, Brukenthalmuseum, Sibiu, 1956; idem, *Bistrița-Năsăud...* (1977), idem, *Arta populară din Munții Apuseni*, Editura Meridiane, București, 1981; Luise Treiber-Netoliczka, *Die Trachtenlandschaften der Siebenbürger Sachsen*, Marburg, 1968; Károly Kos, *Mobile cioplite din zona Lăpuș*, în AMET, Cluj, II, 1966; Roswith Capesius, *Das siebenbürgisch-sächsisches Bauernhaus*, Editura Kriterion, București, 1977; Michael Kroner (Hsg.), *Interferențe*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973 etc.

³⁹ Jenő Nagy, *Portul popular maghiar din Trascău*, ESPLA, București, 1957; idem, *Portul popular maghiar din Valea Calatei*, ESPLA, București, 1958.

⁴⁰ N. Dunăre, *Cercetări etnografice complexe în Valea mijlocie a Cernei—Hunedoara*, în „Apulum” 1965, V, p. 511–529.

⁴¹ „Satu Mare. Studii și comunicări”, Muzeul Județean Satu Mare, 1969–1982, I–VI; „Ziridava”, Studii și cercetări, Muzeul Județean Arad, 1967–1982, I–VII; „Marmația”, Muzeul Județean Baia Mare, 1969–1982, I–VI; „Crisia”, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1971–1983, I–IX, N. Dunăre, *Cămașa tradițională în portul româncilor din nord-vestul Transilvaniei*, în „Centenar muzeal orădean”, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, 1972, p. 443–450; Tereza Mozeș, *Zona etnografică Crișul Repede*, Editura Sport-Turism, București, 1983 etc.

⁴² „Tibiscus”, Muzeul Banatului, Timișoara, 1971, 1974, 1976–1978, I, II, III; „Analele Banatului”, Etnografie, Timișoara, 1981, I; Lidia Gaga, *Zona etnografică Almaș*, Editura Sport-Turism, București, 1984 etc.

COLECȚIA NAȚIONALĂ DE BREVETE — TEZAUR AL GÎNDIRII TEHNICE ROMĂNEȘTI ȘI STRĂINE (II)

ing. ST. IANCU, ing. AL. BĂDĂRĂU

II. FORMAREA COLECȚIEI NAȚIONALE DE BREVETE DIN ROMÂNIA ȘI INVENȚII ROMĂNEȘTI DE SEAMĂ DIN SECOLUL AL XIX-lea ȘI PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XX-LEA

Una din trăsăturile caracteristice ale revoluției științifice și tehnice contemporane o constituie creșterea substanțială a rolului informației în crearea și perfecționarea atât a produselor, cât și a tehnologiilor. În prezent, este imposibil să se conceapă în mod competitiv noi produse, materiale, tehnologii, dacă nu se studiază în profunzime sursele documentare existente în domeniul dat.

Una din sursele de documentare deosebit de utilă, a cărei punere în valoare crește an de an, este literatura de brevete de invenții. O descriere de brevet de invenție conține informații suficiente pentru înțelegerea soluției tehnice prezentate, de către un specialist din domeniu. În lume se publică anual circa 1 milion descrieri de invenții privind circa 400—450 mii soluții tehnice originale, fondul documentar care constituie în prezent literatura de brevete fiind de peste 22 milioane descrieri de invenții.

Descrierea de invenție este prima informație și cea mai completă asupra unei

realizări tehnice originale pentru care s-a obținut un brevet. De obicei, informațiile furnizate de descrierile de invenții preced cu 3—5 ani toate celelalte categorii de surse de informare în legătură cu o realizare tehnică originală. Dintr-un studiu statistic elaborat în S.U.A. a rezultat că numai 6% (1) din volumul de documentare pe o temă, prezent în literatura de brevete, este publicat și în altă parte.

Cum s-a format colecția națională de brevete din România? Cum poate fi regăsită o informație tehnică în masivul fond de informații și care este istoricul clasificării brevetelor din România? Care sînt invențiile românești de seamă din secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX? La aceste întrebări, autorii își propun să răspundă în articolul de față, care continuă ciclul de articole destinat prezentării colecției naționale de brevete.

La 17 ianuarie 1906, cind a fost promulgată prima lege a brevetelor de invenție din țara noastră, în România nu exista nici o colecție organizată de brevete de invenție. Colecția națională de brevete de invenție a început să se constituie odată cu acordarea primului brevet din România și anume, Brevetul nr. 1 pentru invenția: Săpătoare românească „Ștefania”, acordat cpt. Ion Constantinescu (fig. 1).

Pe măsura creșterii numărului cererilor de brevete înregistrate și a brevetelor acordate a crescut și colecția de brevete românești (Tabel nr. 1).

Evoluția numărului de brevete înregistrate în România în perioada 1906–1985

Tabel nr. 1

1905–1912	1913–1923	1921–1944	1945–1965	1966–1980	1981	1982	1983	1984	1985
2791	4567	23948	12766	52237	3161	3363	3595	3903	4580

Pină la organizarea Comitetului de Invenții și Descoperiri, conform H.C.M. nr. 943/1950, ca organ unic de reglementare a problemelor de invenții și inovații, în țara noastră se eliberase, începind cu 1906, un număr de 40 153 brevete de invenții. Dat fiind însă condițiile în care se acordau brevete (simpla înregistrare, nu se cercetau nouitatea și progresul tehnic etc.), majoritatea acestora erau atribuite pentru soluții tehnice, comparabile cu inovațiile din zilele noastre sau chiar sub acest nivel. De notat totuși că în această perioadă s-au acordat și brevete de invenție pentru soluții tehnice românești care au impulsionat dezvoltarea unor domenii tehnice sau științifice pe plan mondial. Astfel: brevetul nr. 2258/15. 10. 1910, acordat lui Aurel Vlaicu pentru invenția cu titlul „Mașină de zburat cu un corp în formă de săgeată” (fig. 2), brevetul nr. 21 188/18.10.1932 acordat ing. Traian Vuia pentru invenția cu titlul „Generator de abur”, brevetul nr. 6254/10 aprilie 1922, pentru invenția „Pancreina și procedeul fabricației ei”, acordat lui Nicolae Paulescu (fig. 3), brevetul nr. 24376/

04.10.1935 acordat inginerului Henri Coandă pentru invenția cu titlul „Procedeu și dispozitiv pentru a face să devieze o vină de fluid pătrunzind într-un alt fluid și amortizor de zgomot bazat pe acest procedeu pentru motoare termice, arme și guri de foc” (fig. 4), brevetul nr. 25051/28 aprilie 1936 acordat inginerului Gogu Constantinescu pentru invenția cu titlul „Dispozitiv pentru arătarea și reglarea raportului de transmisie între doi sau mai mulți arbori în rotație”, prin care s-a brevetat mecanismul de transmisie recunoscut în prezent pe plan mondial ca „mecanism Constantinescu” și altele.

H.C.M. nr. 943/1950, care stipula obligativitatea examinării noutății și progresu-

lui tehnic, pentru propunerile de invenții cesionate statului, a redimensionat conceptul informațional din brevete, incluzind în sfera de utilizare a acestuia și acela de instrument de documentare tehnico-științifică pentru cercetarea noutății pe plan mondial al cererilor de brevete de invenții. Acest nou rol atribuit literaturii de brevete a impus două acțiuni și anume: reorganizarea colecției existente și procurarea de descrieri de invenții tipărite și a documentelor de semnalizare din alte țări, inclusiv buletinele oficiale ale acestora.

În anul 1954, prin H.C.M. nr. 1884, s-au atribuit Ministerului Industriei Ușoare, ca titular, primele 6 brevete de invenție acordate în regimul nostru socialist, în urma examinării noutății și progresului tehnic. Aceste brevete se refereau la utilaje de filatură. La data acordării acestor brevete, deci la data cind se începuse efectiv activitatea de examinare de fond, existau în colecția națională de brevete numai 45 272 de descrieri de invenții. Acest masiv de informații era constituit din cele 40 153 brevete de invenții acordate în perioada 1906–1947 și care erau unicate pe glob nefiind

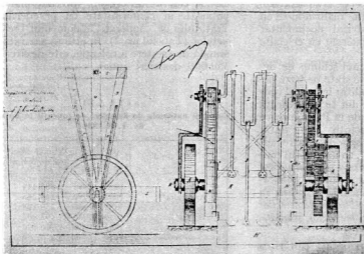

Fig. 1 — Săpătoarea românească „Ștefania” — Brevet nr. 1 România

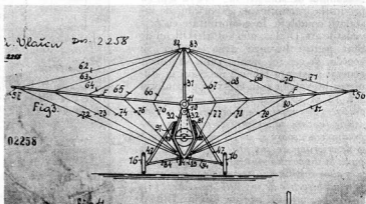

Fig. 2 — Vedere frontală a mașinii de zburat cu un corp în formă de săgeată — Brevet nr. 2258/1910 acordat lui Aurel Vlaicu

multiplecate prin tipărire și dintr-un număr de descrieri de invenții primite din R.D.G. și U.R.S.S.

Un impuls în dezvoltarea colecției naționale de brevete l-a adus reorganizarea oficiului din anul 1955.

În conformitate cu prevederile H.C.M. nr. 718/12 mai 1955, privind organizarea Oficiului de Stat pentru Standarde și Invenții, și aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a acestuia, directorul Oficiului a fost autorizat să semneze brevetele de invenții. Conform art. 16, pct. h, din această hotărâre a Consiliului de Miniștri, Oficiul avea și

atribuția „de a procura material documentar constând din colecții de brevete, fișe de inovații, cărți de specialitate, publicații, filme, diafilme etc.” (4). În scopul realizării acestei sarcini, s-au încheiat o serie de înțelegeri bilaterale cu oficii de invenții, în special din țările socialiste, ca de exemplu cu U.R.S.S., R.D.G., Cehoslovacia, Polonia, înțelegeri prin intermediul cărora s-a reușit să se procure o serie de colecții de descrieri de invenții, inclusiv unele descrieri din perioadele anterioare, și din Elveția, Italia, Franța, din Germania dinaintea anilor 1940, S.U.A., Anglia etc.

Începând cu 1 februarie 1957, în țara noastră s-au publicat descrierile de inven-

ții la care actele de protecție erau acordate cu examinarea noutății, realizându-se în acest mod și un material documentar pentru schimbările bilaterale cu celelalte țări.

În scopul realizării unui schimb de descrieri de invenții cu alte state pe baze nevalutare, România a militat în cadrul conferinței de la Lisabona din 1958, dedicată modificării Convenției de la Paris, pentru aprobarea unei rezoluții intitulată: „Schimb de publicații periodice între administrațiile naționale”, cu următorul conținut: „Conferința exprimă acordul țărilor uniunii să procedeze la schimbul publicațiilor periodice și să deschidă discuțiile în vederea realizării schimburilor descrierilor și părțile ale invențiilor și brevetelor acordate, în condițiile convenite” (5).

În anul 1962 a fost adoptată Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 934/12 sep. cu privire la intensificarea exportului de instalații complete. În conformitate cu prevederile art. 11 al acestei hotărâri Oficiul de Stat pentru Invenții avea sarcina să acorde, la cerere, ministerului furnizor general asistența tehnică necesară în studierea brevetelor și în acest scop, conform art. 12 al aceleiași hotărâri, „colecția de descrieri de invenții va fi organizată în condițiile în care să asigure cercetarea și reproducerea ușoară și în cel mai scurt timp a descrierilor de invenții pentru a putea pune la dispoziția institutelor de proiectări și a altor instituții interesate documentațiile privind brevetele de invenții acordate” (4).

Urmare primirii acestor sarcini, Oficiul de invenții și-a dezvoltat în continuare colecția pe baza schimburilor bilaterale astfel că, în anul 1963, Colecția națională de brevete avea peste două milioane descrieri, iar în anul 1966 peste 2,3 milioane descrieri de invenții din 20 de țări (15) dezvoltate din punct de vedere industrial, rata anuală de creștere a numărului exemplarelor din colecție după anul 1966 fiind de circa 400 000 de descrieri. În aceste condiții, colecția națională s-a dezvoltat ritmic prin primirea descrierilor tehnice ale invențiilor acordate, astfel că în anul 1980 această colecție număra circa 9 milioane descrieri, iar în anul 1985 circa 12,2 milioane descrieri, număr care include pe lângă cererile de brevete din cele 20 de

țări și cererile de brevete internaționale, publicate în conformitate cu prevederile Tratatului de cooperare în domeniul brevetelor (Tabelul nr. 2). În ultimii ani rata anuală de creștere a colecției este de circa 350 000 descrieri anual.

Tabelul nr. 2

SITUAȚIA

Colecției naționale de descrieri de invenții la data de 1.01.1986

Nr. crt.	Țara	Perioada	Număr descrieri de invenții
1.	Anglia	1958—1986	885.444
2.	Australia*)	1962—1979	258.243
3.	Austria	1887—1986	379.198
4.	Belgia*)	1959—1975	492.907
5.	Bulgaria	1962—1986	26.200
6.	Cehoslovacia	1920—1986	226.299
7.	Elveția*)	1889—1986	649.665
8.	Franța*)	1902—1986	1.998.870
9.	Germania	1877—1945	470.000
10.	R. F. G.	1956—1986	1.860.000
11.	R. D. G.	1949—1986	228.300
12.	Italia*)	1957—1967	225.000
13.	Iugoslavia	1962—1986	15.067
14.	Norvegia	1972—1986	59.321
15.	Olanda*)	1959—1978	85.845
16.	Polonia	1945—1986	85.900
17.	România	1906—1986	120.327
18.	S.U.A.	1961—1986	1.539.547
19.	Suedia	1951—1986	282.407
20.	Ungaria	1956—1986	55.092
21.	U.R.S.S.	1945—1986	1.125.332
22.	Cererile internaționale	1978—1986	32.000
23.	Microformate		1.056.167
Total			12.219.761

*) Colecții la care o parte din documentații sunt pe microformate.

Criteriul de bază al organizării Colecției naționale este constituirea de colecții pe țări, iar în cadrul fiecărei colecții pe țări, gruparea sistematică a descrierilor s-a făcut pe ani sau grupe de ani, precum și pe indicii clasificării naționale sau internaționale, înscrși pe brevete de către oficiile de brevete care le-au acordat. Fiecare descriere este redactată în limba națională a țării în care s-a acordat brevetul de invenție.

Pentru o evaluare a cantității de material documentar ce aparține diverselor domenii tehnice se prezintă, în Tabelul nr. 3, repartitia procentuală aproximativă a principalelor domenii (13).

REPAȚIȚA

pe principalele domenii ale tehnicii a fondului documentar aflat în Colecția națională de brevete!

1. chimie — medicamente	22,4
2. electricitate-electronică	13,5
3. construcții de mașini	11,4
4. transporturi	8,8
5. industria lemnului	6,7
6. motoare, instalații energetice	6,5
7. construcții, materiale de construcții	4,1
8. metalurgie	4
9. industrie ușoară, textile, pielărie	3,8
10. agricultură	2,8
11. industria alimentară	1,4
12. tehnică nucleară	0,6
13. alte ramuri	14

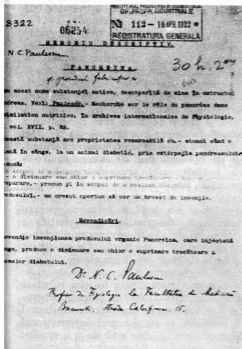

Fig. 3 — Fotocopie a brevetului nr. 6254/1922 intitulat: „Pancreina și procedeul fabricației ei”

Un instrument eficient în cercetarea materialului documentar existent în Colecția națională de brevete îl constituie buletinele oficiale ale oficiilor din celelalte țări. În biblioteca OSIM se pot consulta 39 asemenea buletine din 25 de țări. În afara țărilor enumerate în Tabelul nr. 2,

în bibliotecă se mai află buletine oficiale și din Japonia (rezumate începând cu 1977, în limba engleză, repartizate pe patru domenii: mecanică, chimie, electricitate, (fizică), Canada (rezumate brevete acordate în perioada 1968—1974 în ordinea numerică și a claselor pe trei domenii: mecanică, chimie, electricitate), Cuba (rezumate brevete acordate începând cu 1963 în ordine numerică), Argentina rezumate brevete acordate în ordine numerică în perioadele 1949—1953, 1962—1967 și 1978—1982), Spania (rezumate brevete acordate din 1974, în ordine numerică) și Turcia (rezumate brevete acordate în 1975—1980 în ordine numerică).

În afara colecției naționale de brevete, aflată în organizarea și exploatarea OSIM, specialiștii din economia națională interesați în studierea literaturii de brevete pot găsi anumite brevete și la biblioteca Facultății de chimie a Institutului Politehnic București, nude se găsesc brevete de invenție din Germania, din domeniul chimiei și anume colecția de brevete Friedländer, care cuprinde brevete acordate între anii 1888—1937 și colecția Beilstein care cuprinde brevete editate pe teritoriul R. F. Germania, în perioadele 1893—1937 și în anii 1958—1980. De asemenea, în Biblioteca Academiei R. S. România pot fi studiate rezumatele brevetelor de invenție acordate în S.U.A. în perioada 1927—1938.

În utilizarea oricărui material documentar, un rol important îl joacă modalitatea regăsirii informației. În scopul asigurării unei regăsiri operative a unei anumite descrieri în literatura de brevete, s-au dezvoltat mai multe sisteme de clasificare, diferite de sistemele de clasificare folosite în informare și documentare.

La noi în țară, odată cu punerea în aplicare a primei legi a brevetelor de invenții din România (1906), s-a adoptat clasificarea de brevete de invenții a Oficiului Proprietății Industriale din Paris din 1861, care cuprindea 20 de clase principale notate cu cifre romane și 97 subclase notate cu cifre arabe (16). În anul 1913 a fost publicată de către Ministerul Industriei și Comerțului (Direcția industriei, biroul brevetelor de invenții), într-un

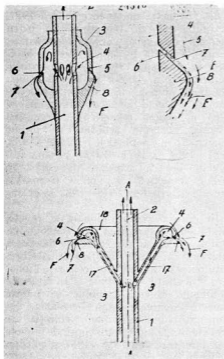

Fig. 4 — Schițe explicative pentru Efectul Coandă
— brevet nr. 24376/04.10.1935

volum separat, o clasificare generală a brevetelor române în care sînt prezentate în 20 de clase și 97 grupe (fiecare clasă avînd 4—8 grupe), în ordine numerică, titlurile brevetelor de invenție, a brevetelor de perfecționare, de importațiune și de perfecționare a brevetelor de importațiune, împreună cu numărul de dosar și numele titularilor pentru brevetele acordate între anii 1906 și 1912. Interesant de remarcat faptul că, deși în perioada menționată, cînd nu se făcea examinarea de fond, au fost înregistrate 2791 cereri de brevet, s-au acordat numai 2474 brevete, restul de 314 fiind fie respinse, ca fiind nebrevetabile, necorespunzînd prevederilor art. 4 al legii, fie fiind retrase chiar de către solicitanții lor. Această lucrare poate fi cercetată pentru identificarea unor descrieri de brevete de invenții românești acordate în perioada 1906—1912, ea fiind de altfel singura sursă pentru brevetele care au fost acor-

date în această perioadă și lipsesc din colecția națională.

În anul 1925, Oficiul proprietății industriale din România a alcătuit o clasificare proprie de brevete care includea și modele și desene industriale și cuprindea 7 clase împărțite la rîndul lor în 20 de subclase. Din materialele găsite pînă în prezent în arhive nu rezultă însă că această clasificare să fi fost aplicată.

Pentru a putea fi regăsită o descriere de invenție a unui brevet acordat în perioada 1913—1920 trebuie cercetate registrele publice ale Oficiului proprietății industriale. Pentru perioada 1921—1944 identificarea se poate face cu ajutorul registrelor pe clase ale brevetelor de invenție, iar pentru perioada 1945—1950 regășirea unei descrieri se poate realiza prin cercetarea registrelor publice de înregistrare ale Oficiului proprietății industriale și ale registrelor pe clase. Cererile de brevet înregistrate în perioada 02.01.1951—28.09.1959 au fost numerotate începînd cu nr. 1 pînă la 2 111 și pot fi regăsite prin consultarea fișierului numeric existent în OSIM.

Printr-o dispoziție a conducerii Oficiului de invenții din 20 decembrie 1954 s-a hotărît publicarea descrierilor de invenții pentru care actele de protecție s-au eliberat în urma cercetării noutății și s-a hotărît folosirea, pentru clasificarea descrierilor de invenții, a sistemului de clasificare german, elaborat în anul 1877, reactualizat și modificat succesiv de cinci ori. Baza clasificării germane de brevete o formau 89 de clase de brevet sistematizate în 496 subclase și aproximativ 22 000 de grupe și subgrupe. Acest sistem de clasificare a continuat să coexiste și cu sistemul internațional de clasificare și este util de a fi studiat pentru regășirea descrierilor de invenții în colecțiile țărilor, organizate pe baza acestei clasificări.

La cererea colecției de descrieri de invenții românești se va avea în vedere că, pentru perioada 1954 — 1 iulie 1962, regășirea unei descrieri se va face cu ajutorul clasificării germane, așa cum este prezentată în ediția I din 1953 a clasificatorului R.D.G. de brevete. Pentru perioada 1 iulie 1962 — 1 ianuarie 1965 se va

Fig. 5 – Fotocopia primului brevet acordat în lume unui român, brevetul francez nr. 3208/25 mai 1827

folosi ediția a VII-a a clasificării germane pentru Elveția, editată în 1958, cu completările și modificările publicate la 1 iulie 1961, iar pentru perioada 1 ianuarie 1965 – 1 ianuarie 1969 se va folosi ediția a VII-a a clasificării germane pentru Elveția cu completările și modificările publicate la 1 iulie 1961 și 1 aprilie 1963.

Începând cu data de 1 iulie 1962. Oficiul de Stat pentru Invenții a început să aplice pe descrierile românești tipărite, ca o clasificare auxiliară, indicii de clasificare ai sistemului internațional de clasificare a brevetelor de invenție. Elaborarea acestui sistem internațional de clasificare a format obiectul unei convenții încheiate de o serie de state europene la 10 dec. 1954 și s-a încheiat în anul 1967, când a fost publicat întregul sistem de clasificare constituit din 8 secțiuni care includ circa 40 000 de grupe și subgrupe.

La data de 1 septembrie 1968 a intrat în vigoare noua clasificare internațională a brevetelor de invenție, clasificare destinată a deveni un prețios instrument de

lucru pentru oficiile de invenții din lumea întreagă. Sistemul clasificării internaționale pentru brevetele de invenții cuprinde toate sferile producției materiale. Conform acestui sistem, invențiile din diferite domenii de activitate au fost împărțite în 8 secțiuni simbolizate cu literele mari ale alfabetului latin de la A la H. Fiecare din secțiunile menționate se împarte în clase, simbolizate cu simbolul secțiunii plus două cifre arabe care reprezintă clasa. Clasele, la rândul lor, se împart în subclase simbolizate cu literele alfabetului latin. Subclasele se împart în grupe principale simbolizate prin cifre arabe, reprezentând numere impare dispuse la dreapta simbolului subclasei. Grupele principale se împart în subgrupe simbolizate cu grupe de câte două cifre reprezentând numere pare separate printr-o linie oblică de cifre care reprezintă grupele principale.

Clasificarea internațională a brevetelor de invenție are o caracteristică dinamică în timp, ea aflându-se într-o continuă perfecționare. Până în prezent, s-au aplicat 4 ediții, după cum urmează: ediția I din 1968, ediția a II-a din 1974, ediția a III-a din 1979 și ediția a IV-a din 1984.

Pentru regăsirea unei descrieri de invenții în colecția națională de brevete, publicată după 1969 până în prezent, se folosesc indicii de clasificare conform ediției corespunzătoare a sistemului internațional de clasificare.

Prin Decretul lege nr. 2641/17 iunie 1920, statul român a aderat, sub rezerva ratificării, la Convenția de la Paris. În conformitate cu prevederile art. 12.2 al acestei convenții, serviciul proprietății industriale din fiecare țară membră este obligat să editeze o foaie publică oficială în care să se prezinte în mod regulat numele titularilor brevetelor acordate cu o scurtă descriere a invențiilor brevetate (7). Răspunzând acestei cerințe, după aderarea statului român la Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, Oficiul proprietății industriale din România a publicat în perioada 1921–1939 un „Buletin oficial” al cărui scop era „de a pune în curent străinătatea cu brevetele de invențiune și mărcile de fabrică și de comerț ce se vor acorda în

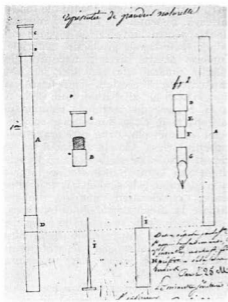

Fig. 6 — Desenele primului brevet acordat în lume unui român

România, precum și de a menționa acele invențiuni care au o importanță deosebită în dezvoltarea economiei noastre generale, precum și de a arăta și orienta străinătatea de ceea ce se petrece la noi și de a aduce claritate și precizie în cunoștințele publicului român în domeniul proprietății industriale” (8). De precizat că informații asupra brevetelor române, acordate în perioada 1906—1947 prin decrete regale, s-au publicat și în „Monitorul Oficial” din perioada respectivă, în care se comunică însă numai autorul sau solicitantul, titlul și numărul de dosar de înregistrare a cererii de brevet.

Publicarea după 1947 a brevetelor de invenție acordate s-a făcut pentru prima oară deabia în 1954, prin publicarea H.C.M. nr. 1884/24 sept. 1954, privind acordarea Ministerului Industriei Ușoare a 6 brevete.

Începând cu nr. 7/1957 și în continuare până în luna decembrie 1965, în partea oficială a revistei „Metrologie aplicată” s-au publicat liste cu brevetele românești acordate, brevete în vigoare, decăderi etc. Din ianuarie 1966 până la 31 decembrie 1967 aceste liste s-au publicat în revista

„Invenții și inovații”, iar după această dată s-a editat „Buletinul pentru invenții și mărci”, ca organ oficial al Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci.

Paralel cu difuzarea acestor informații prin revistele și buletinele menționate, s-au constituit, în cadrul Colecției naționale, fișierele cererilor de brevete de invenții provenite atât de la solicitanții naționali, cit și de la cei străini, aranjate după criteriul alfabetic al numelui solicitantului, după criteriul tematic al clasificării de brevete, în ordinea numerică a cererilor de brevete românești înregistrate după 1951. Aceste materiale documentare informaționale completează documentele oficiale existente încă din anul 1906, adică registrele oficiale privind înregistrarea cererilor de brevete de invenții și a brevetelor acordate, documente de domeniu public care, alături de dosarele cu documentație de brevetare aranjate în ordinea numerelor de înregistrare națională, constituie fondul documentar al Colecției naționale de brevete.

Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, ca organ de specialitate, care examinează noutatea și procesul tehnic al invențiilor, fiind deținătorul în țara noastră a acestui tezaur de informare tehnică conținut în literatura de brevete, și-a redimensionat sarcinile astfel încât să poată participa și mai activ la introducerea progresului tehnic în țara noastră. În scopul satisfacerii cerințelor economiei naționale de informare și documentare tehnico-științifică, OSIM efectuează, la cerere, următoarele servicii: cercetări documentare selective, studii de puritate de brevet de invenție, efectuarea de copii xerox după descrieri, organizarea de brevetoteci de specialitate, acordarea de asistență tehnică la documentarea în sala de lectură și editează un buletin de informare operativă în care se semnalează realizări tehnico-științifice de vîrf, pe plan mondial, în 20 de domenii.

Creația tehnică originală a însoțit omenii care au trăit pe pămînturile strămoșești din cele mai vechi timpuri. Numeroasele unelte folosite de daci în munca lor de zi cu zi evidențiază faptul că cei care le-au creat străbătuseră deja un laborios drum al tehnicii: joagăre ce

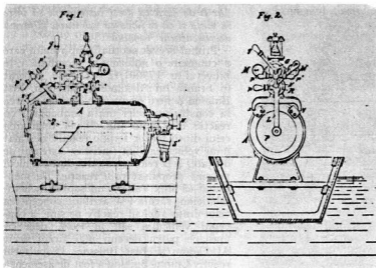

Fig. 7 — Desenele brevetului acordat lui Alexandru Ciurcu și Just Buisson

tăiau în ambele sensuri, rindele, securi pentru cioplit lemnul, cuțitoaie, sfredel, nicovale prismatice, greble, securi, roata olarului, pluguri cu brăzdare de fier, războaie de țesut etc. (9). Un deosebit interes, din punct de vedere al istoriei creației tehnice a strămoșilor noștri daci, prezintă cetățile de piatră construite cu acel „*murus dacicus*” de mare rezistență, gros în general de circa 3 m, care deși are ca stadiu al tehnicii unele elemente cunoscute ale zidurilor de apărare din antichitate, are o structură aparte, specifică: era construit fără mortar, din două fețe de blocuri de calcar fasonate, legate tronsonal prin birne solide de lemn care intrau în niște jgheaburi trapezoidale săpate în partea superioară a blocurilor, spațiul liber dintre blocuri fiind umplut cu piatră și pământ (9).

În secolul al XV-lea, zugrăvi anonimi de biserică din Moldova și Bucovina au descoperit secretul fabricării unor vopsele (coloranți) de o extraordinară strălucire și trăinicie, printre care albastrul de Voroneț unic în lume, cu ajutorul cărora au fost pictate celebrele fresce ale mănăstirilor. Aceste culori au rezistat secole de-a rindul, chiar și pe pereții exteriori expuși intemperiilor. Mari specialiști străini, ca M. V. Alpatov sau Erich Widder, consideră această tehnologie chimică de

obținere a coloranților superioară celor cunoscute în acel timp, inclusiv celei de obținere a coloranților pentru frescele italiene.

Cel dintîi brevet de invenție obținut de un român (fig. 5), cunoscut pînă în prezent, este brevetul nr. 3208/25 mai 1827, eliberat de Biroul Manufacturerilor din Paris, pentru o perioadă de 5 ani, lui Petrache Poenaru pentru un instrument de scris perfecționat, dotat cu rezervor de cerneală, numit de Alexandru Odobescu „*un condei portăreț fără sfîrșit, alimentîndu-se el însuși cu cerneală*”.

Declarate pierdute încă din 1889 de către același Alexandru Odobescu, desenele primului brevet acordat în lume unui român au fost regăsite datorită unor îndelungi căutări efectuate de I. M. Ștefan.

Stiloul conceput de P. Poenaru (fig. 6) era constituit dintr-un corp rezervor mare din pană de lebădă (A) fixat etanș în două bușe metalice (D și B), care după introducerea cernelii se închide printr-un bușon înfiletat (C). Penița interșanjabilă (G) putea fi metalică sau din pană de gîscă. Închiderea stiloului se făcea prin presarea unui capac (H). Soluția tehnică brevetată în 1827 înlătură neajunsurile soluțiilor anterioare, prin aceea că, folo-

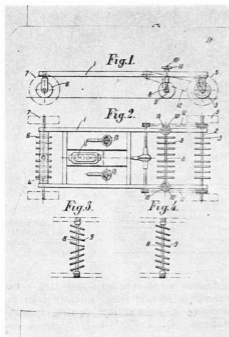

Fig. 8 – Desenele „aparaturii de motocultură”, strămoșul tractorului universal de azi

sind un corp rezervor dintr-un material relativ elastic, asigură scurgerea neîntreruptă a cernelii spre peniță prin apă-sarea firească a degetelor pe corpul rezervor.

În anul 1836, Ion I. Irimie din Bihor, unchiul lui Iosif Vulcan, izbuteste să realizeze, în perioada studiilor sale universitare, primele chibrituri cu fosfor din lume, iar în anul 1840 întemeiază o fabrică pentru producerea acestor chibrituri, cunoscute sub numele de „chibrituri suedeze”.

Inginerul Ioan I. Pușcariu inventează, în anul 1877, stereometrul, un instrument de calculat care s-a bucurat de un deosebit interes și s-a produs în serie și pus în vânzare la fabrica de instrumente geodezice Henry Cerf din Bruxelles, după ce obținuse mai multe distincții internaționale. Autorul invenției urmărise inițial să valorifice invenția sa în statul român și în acest sens se adresează Academiei române printr-un memoriu în care se arăta că

„ar fi de dorit ca acest instrument să intre în viață și să se lățească sub nume și formă de invențiune română”.

Primul brevet acordat unui român care a cunoscut o notorietate mondială este brevetul nr. 179001/12 oct. 1886, eliberat în Franța lui Alexandru Ciurcu și Just Buisson pentru o invenție care se referea la construirea celei dintii ambarcații cu reacție din lume (fig. 7), la realizarea celei dintii motor termic reactiv destinat unui vehicul aerian (inclusiv sistemul de dirijare) și la realizarea celei dintii vehicul pe șine propulsat prin reacție. De menționat că Max Valier, cunoscutul racheto-tehnician, căruia i se atribuie conceperea celei dintii vehicul reactiv pe șine, a conceput vehiculul său în 1929, deci cu aproape patru decenii mai târziu decât Al. Ciurcu și Just Buisson. Propulsorul reactiv Ciurcu-Buisson a fost de asemenea brevetat în Germania (39964/19 octombrie 1886), Anglia (8182/7 iunie 1887), în Belgia (77754/8 iunie 1887), în Italia (21.863/17 iunie 1887) și în S.U.A. (407794/29 oct. 1888), ceea ce atestă că brevetul Ciurcu-Buisson este primul brevet de invenție obținut de un român care a avut o recunoaștere internațională.

Agricultura, ramură de bază a economiei românești, a beneficiat de asemenea de roadele spiritului creativ românesc. Invenția plugul-sapă a agriculturului român N. G. Daniilescu, pentru care s-a acordat brevetul românesc nr. 12, în afară de importanța sa tehnică, a avut și o importanță juridică, deoarece ea a provocat discuții în parlamentul român care au declanșat o serie de acțiuni finalizate prin adoptarea, sub presiunea firmelor străine, a legii românești asupra brevetelor de invențiune din 1906.

Dintr-un memoriu descriptiv depus la 6 martie 1914 la Oficiul de studii și acordare a brevetelor de invenție din Paris, în sprijinul unei cereri de brevet depuse cu 15 ani în urmă de către românul Nicolae Alexandru Lahovari și francezul Filippe de Segur-Lamoignon, rezultă că strămoșul tractorului universal de astăzi a fost un „aparat de motocultură” conceput de cei doi autori (10). Aparatul de motocultură consta dintr-un șasiu cu două osii (2) pe care era asamblat un

sistem reglabil de discuri săpătoare (fig. 8). Pe șasiu se puteau asambla, de asemenea cu o poziție reglabilă, și brăzdare, grape, diferite cuțite de plug, precum și alte unelte, astfel că, printr-o utilizare rațională a puterii furnizate de un motor obișnuit, „aparatură de motocultură” să poată fi întrebuințat atât ca mijloc de tracțiune ușor manevrabil cât și pentru efectuarea în mod eficient a unor diverse lucrări agricole.

Ziarul „Curentul” din 25 decembrie 1930 publica articolul „Dezamăgirile unui inventator” în care Gala Galaction prezintă modul în care s-a experimentat invenția „autosemănătoarea”, concepută și realizată de inventatorul român Simion Balica. Autosemănătoarea, pentru care se acordase brevetul român nr. 18976/29 sept. 1930, era un dispozitiv simplu și practic care se asambla pe osia plugului lingă una din roți. Plugul răsturna brazda și „autosemănătoarea picura sămânța de porumb mai multă, mai puțină, mai rar sau mai des după cum se potrivea aparatul (1)”. Experimentul nu a fost apreciat, deși autosemănătoarea a lucrat foarte bine, pentru simplul motiv că, după cum spune Gala Galaction, „*miniștrii, dregătorii, pontifii științei agonisite cu zecile de ani nu puteau să sufere și să admită apariția unei invenții atât de importante de la un om dintr-un sat care nu se instruiseră la școli înalte*”.

Din cele mai vechi timpuri, prelucrarea și valorificarea lînii, cînepei și inului au constituit una din îndeletnicirile răspândite la poporul nostru. În anul 1938, Ioan Szűcs, de profesie mecanic, de naționalitate română din orașul Sibiu, a obținut brevetul de invenție nr. 28.151 pentru inventarea unei „vateline întărite prin lucrătură de tricot și dispozitiv pentru producerea ei din material brut ieșit din darac”. Importanța acestei invenții rezultă și din faptul că s-a solicitat brevetarea ei în Anglia, Bulgaria, Canada, Elveția, Franța, Germania, Iugoslavia, Polonia, Ungaria și S.U.A. De altfel, primul brevet în acest domeniu, și anume brevetul R.D.G. nr. 8194 înregistrat la 3 februarie 1949 și acordat la 6 sept., 1954, intitulat „Procedeu de realizare a produselor prin impregnare-coasere” a apărut mult mai târziu.

Domeniul transporturilor și în special transporturilor pe căile ferate, datorează de asemenea foarte mult inventatorilor români. Din cele expuse în Muzeul transporturilor din Berlin rezultă că inventarea macazului de cale ferată a fost realizată pe la anul 1600 de muncitori valahi de la minele de aur din Munții Apuseni. Teodor Dragu, inginer, fiu de răzeș, a inventat și construit un injector de păcură pentru locomotive, făcînd astfel posibilă trecerea de la combustibilul solid (cărunele) la cel lichid. Un alt tip de injector a inventat și C. Cosmovici, a cărui activitate creativă s-a concretizat într-o originală cutie de unsoari, pentru osii. Simion Balica, inventatorul autosemănătoarei menționate anterior, a inventat, de asemenea și o cuplă automată menită să lege vagoanele între ele „*fără intervenția atât de primejdioasă a minii omenestii*” (11).

Inventatorii români au avut contribuții de seamă și în domeniul construcției de poduri și aeronauticii, în domeniul prelucrării țiteiului și al electrotehnicii etc. (12), ei numărîndu-se și în rîndul pionierilor constructorilor de automobile. În anul 1880, studentul român Dimitrie Văscu realizează la Paris un automobil cu abur care „*a reprezentat cea mai perfectă mașină în acest gen*”. Principala caracteristică constructivă a automobilului conceput era construcția elastică a roților posterioare, realizate cu jante cu spițe metalice și anvelope de cauciuc plin, mecanismul original de direcție și mecanismul de frinare constituit din două sisteme independente, primul acționînd pe arborele roților, iar celălalt pe bandajul roților. Aurel Perșu concepe, brevetează și construiește în anul 1923 cel dintîi „automobil de formă aerodinamică” cu patru roți, montate înăuntrul forme aerodinamice, cu care a parcurs peste 100 000 km și apoi l-a donat, în anul 1961, Muzeului tehnic din București, în stare de funcționare. Gogu Constantinescu a experimentat cu succes, în anul 1923, un automobil fără ambreiaj și cutie de viteze, prin utilizarea unui convertizor de cuplu inventat de el și care permitea adaptarea constantă a unui efort la un cuplu rezistent variabil. „*Ce noroc ar avea omenirea dacă ar exista multe nații care să-i fi adus — față*

de numărul de locuitori — atît cît i-a adus nația română în ultimii 120 ani", afirma Henry Coandă, care a realizat 250 de invenții și a obținut 700 de brevete aplicate pe întregul mapamond. Poate că tocmai de aceea România se numără printre puținele țări din lume în care, încă de la începuturile acestui secol, a fost întemeiat un muzeu al tehnicii. În R. S. România există, în prezent, Muzeul tehnic „Dimitrie Leonida”, Muzeul căilor ferate, Muzeul militar central, Muzeul satului la București, Muzeul mineritului la Petroșani, Muzeul Aurului la Brad, Muzeul republican al petrolului la Ploiești, Muzeul tehnicii populare la Sibiu, Muzeul industriei textile la Cîsnădie, Muzeul politehnic la Iași, muzee de etnografie în majoritatea orașelor țării, precum și numeroase exponate tehnice prezentate în toate celelalte muzee ale țării. Toate aceste mărturii de peste veacuri ale vitalității creației tehnice originale românești atestă că spiritul inventiv, talentul tehnic sînt un foarte cert, vechi și bogat har al poporului nostru, chiar dacă, datorită unor condiții istorice vitrege, civilizația industrială și-a făcut cu relativă întîrziere și greutate loc pe pămîntul românesc.

Muzeul exponatelor tehnice aflate în muzee este recomandabil nu numai pentru a cunoaște istoricul creației tehnice românești, creație care a avut întotdeauna o finalitate practică, ci și un scop mult mai concret, tezaurul creației românești putînd fi o sursă de inspirații pentru rezolvarea problemelor ce stau în fața cercetării tehnico-științifice din zilele noastre. Adevărurile istoriei gîndirii tehnice românești capătă o deosebită valoare astăzi cînd energia creativă este dirijată

către edificarea unei înalte civilizații proprii societății socialiste multilaterale dezvoltate, cînd fiecare om al muncii are datoria patriotică de a contribui cu toate forțele sale la realizarea sarcinilor stabilite de partidul și statul nostru.

Bibliografie

1. „Brevetul — o altă cale de a publica”, revista „Physics Today”, nr. 3/1978.
2. Ion Marinescu, *Miscarea de invenții din România — 80 de ani de existență*, revista „Invenții și inovații”, nr. 1/1986.
3. B. Ambrus, *Dezvoltarea mișcării de invenții și inovații în R.P.R.*, București, 1965.
4. H.C.M. nr. 718/12 mai 1955.
5. Actes de la Conference de Lisabona 6—31 oct. 1958 — Geneva.
6. „Clasificarea generală a brevetelor regale românești”, București, Tipografia Curții regale 1913.
7. Convenția de la Paris pentru protecția proprieții industriale, revista „Invenții și inovații” nr. 6/1970.
8. Cuvînt înainte, „Buletin oficial al Oficiului român de proprietate industrială” nr. 1, București, 1 mai 1921.
9. I. M. Ștefan, Edmond Nicolau, *Scurtă istorie a creației științifice și tehnice românești*, Ed. Albatros, București, 1981.
10. Tiberiu Potirică — Comunicarea la sesiunea științifică „Unitatea și continuitatea milenară a pămîntului românesc”, Slobozia, 19—20 decembrie, 1982.
11. Ziarul „Curentul”, 25 decembrie 1930.
12. Ion Marinescu și Nicolae Diaconescu, *Contribuții ale inventatorilor români la progresul tehnic mondial din unele domenii*, revista „Invenții și inovații”, nr. 4/1981.
13. ing. Vasile Dobre, *Aspecte privind organizarea unei brevetei*, revista „Invenții și inovații”, nr. 4/1985.
14. H.C.M. nr. 934/12 sept. 1962.
15. Ing. E. Vrabie, *Colecția de descrieri de invenții a R.S.R.*, revista „Invenții și inovații”, nr. 1/1966.
16. Ing. A. Bădărău, *Cercetarea colecției de descrieri de brevete de invenții românești*, revista „Invenții și inovații”, nr. 5/1966.

RÉSUMÉ

L'article continue le cycle dédié à la collection nationale de brevets initié à partir du numéro 9/1986 de notre revue et présentant l'organisation de cette collection illustrée de chiffres de nombre de requêtes de brevets enregistrées en Roumanie le long des années, ainsi que l'évolution du nombre de descriptions d'inventions de l'étranger accumulées dans la collection et indiquant la structure actuelle du massif de descriptions d'inventions pour différents pays et domaines techniques.

Une place importante est accordée tant aux publications spécifiques signalant les brevets accordés qu'aux modalités spécifiques de retrouver l'information technique dans le massif documentaire par l'utilisation de la classification nationale de la littérature de brevets.

Finalement, on présente quelques-unes des principales inventions roumaines brevetées qui ont joué un rôle dans le développement de la technique mondiale.

O LUCRARE DE ISTORIE A ROMÂNILOR ÎN BIBLIOTECA MUZEULUI DE ISTORIE ȘI ARTĂ AL MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

PAUL GRIGORIU

Vorbind astăzi despre activitatea muzeelor, aproape mecanic ne referim atît la conservarea și prezentarea vestigiilor de cultură și civilizație, cit și la nucleul de cercetare constituit în fiecare muzeu, indiferent de profil¹. Atît în prezent, cit și în viitor, sistemul cercetării interdisciplinare impune dotarea bibliotecilor acestor instituții cu cele mai recente apariții editoriale de specialitate și cultură generală. De fapt, interesul pentru înființarea și dezvoltarea rețelei de biblioteci a fost o preocupare permanentă a celor animați de răspîndirea culturii²; așa se explică de ce, concomitent cu organizarea primelor muzee la noi, s-au pus și bazele bibliotecilor necesare pentru informare, documentare și cercetare³. Așadar, muzeul și biblioteca sînt rezultatul unei evoluții, iar cunoașterea activității lor le poate spori accesibilitatea și înlesni distincția dintre valoarea autentică și cea perisabilă. Prin ele putem reconstitui astăzi aspecte din viața spirituală a vremurilor trecute, putem înțelege dialogul generațiilor care nu mai sînt de mult printre noi.

În ceea ce privește Biblioteca Muzeului de Istorie și Artă al municipiului București, este tipul de bibliotecă specializată, umanistă, cu opere și studii istorice, literare, filozofice, folclorice și etnografice, cu periodice și cotidiene, cu albume, memorii de călătorie, jurnale ale expedițiilor științifice și manuale didactice. Mai puțin cunoscută, și deci neutilizată, este *Istoria generală a românilor din anîndouă Dacile*⁴, editată mai înainte ca Xenopol să fi terminat de publicat cele șase volume ale sintezei sale, *Istoria românilor din Dacia Traiană*. Autorul, nu îndeajuns de

bine cunoscut, a fost un literat insetat de cunoașterea și popularizarea istoriei naționale. Despre viața și activitatea lui știm și astăzi destul de puțin, este nimerit deci să reamintim cîteva date biografice, în aprecierea operei istorice.

Ioan Șoimescu, născut în 1826, și-a făcut studiile liceale la colegiul „Sf. Sava” din București, iar licența în drept a obținut-o la Paris, în 1857⁵. Întors în țară, a practicat avocatura, în timpul domniei lui Al. I. Cuza a fost procuror general. În politică s-a atașat lui Vasile Boerescu⁶, adept al liberalismului burghezo-democrat. Deputat și senator, o vreme a îndeplinit și funcția de prefect al județului Teleorman⁷. Istoricii literari îi apreciază stăruința în cercetarea izvoarelor documentare necesare tragediilor în versuri, inspirate din istoria noastră (Decebal, Radu de la Afumați și Constantin Brîncoveanu). Influențat de dramaturgia franceză romantică, stilul său este încărcat, înclinat către spectaculos și uneori plat. Atît din corespondența inedită cît și din manuscrise se disting preocupări de estetică, multă sensibilitate, interes pentru istorie și în general față de cultură⁸.

Ceea ce apare predominant în preocupările omului de litere Șoimescu este dorința pe de o parte, de a-și lărgi orizontul cultural, iar pe de altă parte, de a fi la curent cu evenimentele politice contemporane. În contact nemijlocit cu evenimentul autentic, cu aspectul concret al relațiilor politice, urmărește nuanțat interesele celor trei mari imperii, Turcia, Rusia și Austria, față de tînărul stat, România. Într-un sens similar, chiar dacă nu putem să-i urmărim toată subtilitatea, preocu-

Dionisie Fotino (1769–1821), secretar al domnitorului Ioan Gh. Caragea

părilor lui se prelungesc, ajungând pînă la politica externă a Franței și Prusiei. În țară, intensă activitate reformatoare din timpul domniei lui Al. I. Cuza s-a impus atenției lui Șoimescu, în special sub aspectul modernizării și evidențierii României pe plan european. La fel conștiința unității naționale întreținea, în cadrul concepțiilor sale politice, dorința permanentă de unire a Transilvaniei cu România⁹.

I. N. Șoimescu se dovedește a fi un interpret talentat al „încilciturilor” relații diplomatice europene. În lucrările lui se împlinește o activitate cărturărească, dar se poate distinge cu ușurință concepția patriotică ce l-a călăuzit în elaborarea cărților. Cu alte cuvinte, grija pentru valorificarea documentului istoric s-a materializat în lucrări privind România și legăturile cu statele vecine. Intelectual angajat, el a stăruit asupra legăturilor pașnice dintre români și bulgari, deoarece „... se poate lesne vedea că românii din Dacia aureliană au trăit frățește cu

bulgarii secole întregi. Ei s-au luptat împreună vitejește atît în contra bizantinilor, a ungarilor și a tătarilor și contra musulmanilor”¹⁰. Asemenea considerații primate din unghiul necesităților concrete ne arată că strădania autorului era meritorie. Scriitor bine informat și cunoscător profund al relațiilor internaționale din secolul al XIX-lea, el a scris sub semnul discernămintului critic, refuzînd să vadă în istorie o descriere obișnuită a trecutului cu scopul mărunț al cunoașterii faptelor. Istoria trebuie cunoscută, spunea el, „spre a cunoaște mai lămurit prezentul și a prevedea mai bine viitorul, este necesar a studia trecutul, pentru că istoria trecutului este făclia care luminează calea viitorului”¹¹. Trăind în perioada conturării unor alianțe politico-militare care peste cîteva decenii vor dezlănțui primul război mondial, el vedea realizată libertatea și suveranitatea statelor mici numai prin alianța lor; cultivarea ideii de unitate politică în scopul cuceririi și apărării hotarelor naționale era o idee curentă în sud-estul Europei, unde numeroase popoare erau încă dezmembrate¹².

* * *

În anul 1889 cînd literatul I. N. Șoimescu își publica monografia *Istoria generală a românilor din amîndouă Daciile*, în țară exista deja o atmosferă favorabilă, și nu numai atît, în legătură cu publicarea studiilor de istorie națională. Încă din 1855, cărturarul patriot Scarlat Rosetti acordase un premiu pentru o *Istorie a Principatelor*¹³, iar Eforia Munteniei, în 1858, un altul pentru o sinteză didactică¹⁴. Prin anii '60 lua ființă o comisie pentru stringerea și publicarea documentelor privind istoria românilor, căci, după cum spunea ministrul cultelor și instrucțiunii publice, Vasile Boerescu: „Deja mai mulți români de merit, trecuți și prezenți au tractat istoria noastră în diverse epoci sau sub diferite puncturi de vedere. Dar toate aste opere care pot foarte mult veni în ajutorul unei istorii naționale se pot considera ca niște părți izolate ale unui tot incomplet...”¹⁵. În 1867 Societatea Academică Română prelua misiunea la alte dimensiuni, misiune pentru îndeplinirea căreia va lansa

Profesorul iluminist Grigore Pleșoianu (1808 — 1857)

concursuri cu premii printre care Premiul „Al. I. Cuza”, în valoare de 10 000 lei pentru o istorie de la Aurelian pînă la fondarea Principatelor¹⁶. La jubileul de 25 de ani de la înființarea Academiei (1891), se preciza că erau publicate: Opera lui Cantemir în șapte volume, a lui Miron Costin în două, Istoria românilor... a lui N. Bălcescu, și, ceea ce este, poate, de cea mai mare valoare, editarea celor șaptesprezece volume din monumentală culegere de izvoare documentare externe, cunoscute sub denumirea de Colecția Hurmuzaki¹⁷. Mai trebuie semnalată „întreprinderea” lui A. D. Xenopol de a redacta în șase volume prima sinteză științifică a istoriei naționale; în 1889, primul volum este premiat de Academia Română cu premiul „Ion Heliade Rădulescu”¹⁸. Cîțiva din acei tineri harnici și devotați istoriei nu se gîndeau atunci la elaborarea unei sinteze de istorie națională: Gr. Tocilescu, deși „omniprezent” în mai toate compartimentele istoriei, se oprirea la arheologie, N. Iorga publica studii mărunte de litera-

tură universală, profesorul bucovinean D. Onciul cerceta riguros epoca întemeierii statelor feudale românești, în timp ce entuziastul Gh. Ionescu-Gion îmbina istoria și literatura în lucrări de mici dimensiuni cu destinație didactică și de largă popularizare¹⁹.

La începutul ultimului deceniu al veacului trecut, istoria tindea tot mai mult să devină o disciplină științifică, iar specializarea substituia treptat diletanțismul începuturilor. Considerațiile lui I. N. Șoimescu, din *Introducere la Istoria generală a românilor din amîndouă Daciile*, denotă curajul autorului și imperativul sintezei care nu putea fi, ca orice lucrare generală, decît imperfectă și provizorie. Zece ani, măturisese autorul, a cercetat arhive, studii și lucrări de specialitate, a cunoscut problemele neclarificate încă și a încercat să redea numai faptele certe, într-un „sistem didactic” pentru a suplini lipsa unui manual necesar „junimei studioase”, controversale le-a discutat în note fără să urmărească „de a fi dat ultima și adevărată soluțiune”²⁰. În privința periodizării utilizează subîmpărțirile aflate încă din 1839 într-un manual²¹, iar faptele vor fi expuse potrivit unui „plan cu totul nou, conform cu logica și cu natura faptelor prin care a trecut istoria noastră”; întregul material de idei și fapte a fost structurat în părți numerotate, iar ultima „pînă în timpii de față”, urmînd să se intituleze *Istoria contemporană a românilor din Muntenia și Moldova*. De fapt, fiind vorba de un literat pasionat de istorie, nu ne putem aștepta la o anumită gîndire filozofică, care, pe lîngă cunoașterea faptelor concrete, implică și unirea lor spre a le da o valoare istorică. În epocă nu era o unitate de vederi în asemenea problemă; dacă Xenopol sistematiza istoria patriei în perioade denumite: veche, medie, modernă și contemporană, Tocilescu le spunea istoria cea mai veche, istoria veche, istoria nouă și istoria cea mai nouă²². Și în deceniile următoare periodizarea a fost concepută în diferite modalități potrivit criteriilor subiective ale istoricilor²³; și azi, cînd la baza periodizării sînt stabilite criterii unice, dezbaterele nu sînt lipsite de interes și ele pot

Profesorul ardelean Ioan Maiorescu (1811—1864), tatăl lui Titu Maiorescu

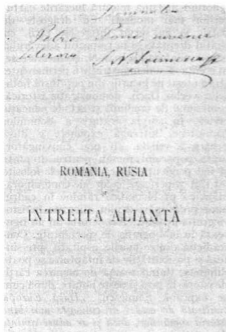
aduce idei innoitoare în istoriografia noastră²⁴.

Șoimescu a fost un literat cu larg orizont cultural de factură romantică, în istorie s-a remarcat prin erudiție numai în privința relațiilor internaționale din secolul al XIX-lea, lipsindu-i deprinderile în critica izvoarelor istorice. Ca mai toți autorii de studii istorice din epocă — excepție făcând arheologul Gr. Tocilescu — autorul *Istoriei generale a românilor* nu folosește primele rezultate ale cercetărilor arheologice privind urmele de viață materială din perioadele anterioare geto-dacilor²⁵. Cercetările din arhive, alături de informațiile culese din culegerile de documente editate, din reviste și lucrări monografice, i-au dat posibilitatea să argumenteze continuitatea neîntreruptă de viață pe aceste meleaguri, să combată teza exterminării dacilor în războaiele purtate cu romanii. „*Mai întâi, sublinia Șoimescu, ipoteza lui Engel este atât de absurdă încât cade de la sine: Prin natura lucrului nu se poate admite*

ca o națiune foarte populată și foarte puternică, o națiune legată de solul natal prin suveniruri de naștere, prin tradițiunile ei, prin mormintele părinților, prin avere etc., o națiune bine organizată prin legi și instituții, să se extermine cu desăvârșire într-un rășbel...”²⁶. Pe lângă combaterea acestor afirmații eronate, ce se mai mențin și azi sub diferite forme, el explică logic simbioza dintre daci și romani, simbioză din care a rezultat poporul și limba română.

Legenda și tradiția fiind subiecte de largă circulație în istoriografia secolului trecut, Șoimescu crede pozitiv să-și spună opiniile cu privire la întemeierea statelor feudale românești. Astfel, problema întemeierii statului Muntenia o discută mai întâi într-un studiu și apoi în volumul al II-lea din sinteză. Chiar dacă drumul pe care-l urmează în această critică nu-l duce la formularea unor concluzii certe, de reținut este faptul că solicită adoptarea unui punct de vedere comun de către cei „... care sînt datori a priveghea mai de aproape asupra unor lucruri de altă importanță pentru existența noastră națională”²⁷. Asemenea considerații pot să aibă valoare permanentă odată cu abordarea unor teme la ordinea zilei. Urmind tematica tradițională, de regulă cu substrat politic, în vederea împlinirii dezideratelor naționale, I. N. Șoimescu descrie domniile din evul mediu — carențele de informație și unele erori de amănunt sînt ușor sesizabile — oprindu-se cu admirație la faptele lui Mihai Viteazul, cel care „realizase idealul la care cugeta de altă timp și nu-i mai rămînea decît să consolideze gigantic sa operă”²⁸.

Această operă istorică a lui Ioan Șoimescu, redactată integral în amurgul vieții, e minată, în chip firesc, de lipsa unei documentări suficiente, a studiilor prealabile, într-o măsură de formația sa literară de factură romantică. Cu toate acestea, el a desprins din numeroasele fapte istorice liniile mari ale evoluției statului, surprinse prin descrieri amănunțite și plastice, iar acolo unde lipsesc datele, în cele mai multe cazuri, se abține de la comentarii, arătînd că rezolvarea acestor probleme trebuie aminată pînă

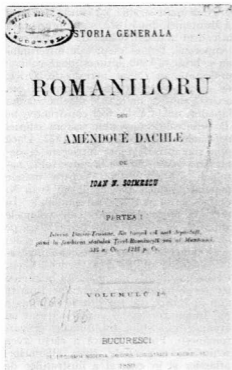
Coperta lucrării *România, Rusia și întreita alianță*, cu dedicația autorului pentru Petre Poni.

ce specialiștii vor elucida toate aspectele puse în discuție. Fără să adopte noul mod de a privi evoluția socială și istoria ca o disciplină pur științifică, în spiritul criticii izvoarelor, eliminând aproape total aspectele de cultură și civilizație, a reușit să imbine armonios aspirațiile politice cu cele sociale și naționale ale vremii. Sensibil la ideea progresului, autorul explică astfel începutul revoluției de la 1821: „Proclamația lui Tudor sculase în picioare toată populația suferindă, care alerga cu grămadă sub stindardul liberatorului. În câteva zile se adunase împrejurul lui Tudor peste 600 plăieși armați cu tot felul de arme. Oltenii adunându-se din toate părțile împrejurul lui Tudor, îl numeau Domnul Tudor”²⁹.

Ioan N. Șoimescu a fost, prin tot ce a scris, un romantic intirziat, manifestînd un interes deosebit pentru istorie, iar tot ce a înfăptuit în acest domeniu nu depășește caracterul de popularizare. Și-a propus să scrie, în continuarea celor trei volume, istoria românilor aflați vremelnic

sub dominație străină, iar istoria Moldovei și Munteniei, după 1822, să fie prezentată în cadrul unui alt volum de istorie contemporană. Cursul vieții sale întrerupîndu-se brusc în 1890, ultimele două volume proiectate au rămas nerealizate. Oricît de discutabile sînt unele formulări din această sinteză, munca de sistematizare a faptelor, dublată de efort constructiv, ne dă privirea de ansamblu asupra istoriei naționale, de la geto-daci la 1822. Dacă prin romantism mai înțelegem și deplasarea accentului de la universal la național, arătînd interes pentru masele populare, atunci strădaniile lui Ioan N. Șoimescu nu pot fi decît lăudabile. În privința prezentării grafice, la volumele amintite, se impune imprimarea clară pe hirtie de calitate, textul fiind atractiv și din acest punct de vedere; lipsesc însă ilustrațiile cu fotografii, table statistice și hărți, ele nu există atît în cărțile lui Șoimescu cît și în majoritatea lucrărilor tipărite atunci. Puține din tipăriturile imprimate în ultimul deceniu al veacului trecut au ornamente în stilul tradiționalei gravuri românești. Forma grafică a cărții avea schimbări neesențiale, lipsa albumelor, atlaselor și în general a ilustrațiilor de calitate se făcea simțită tot mai mult³⁰.

Asupra istoriografiei, sinteza lui Șoimescu n-a avut iniuriere, căci ea apărea concomitent cu primele volume ale *Istoriei românilor din Dacia Traiană*, scrise de Alexandru Xenopol. „Pentru istoricii de azi, apreciază cel care se ocupă de reeditarea *Istoriei* lui Xenopol, *gestul xenopolian de acum un secol e un îndemn la asumarea riscurilor sintezei, oricît de imperfect ar fi instrumentul de care dispun*”³¹. Profesor și cercetător de vocație, atent la document și exigent în exprimare, A. D. Xenopol s-a declarat nemulțumit de istoria lui Șoimescu, recenzîndu-i cu severitate, dar principal, primele două volume³². Sînt aduse critici în privința documentării incomplete, utilizării izvoarelor fără discernămint, toate ducînd în ultimă instanță la inexactitate, lacune și interpretări hazardate. Deplasînd, de fapt, cerințele de la descrierea empirice la explicarea și înțelegerea evenimentelor, Xenopol cerea o metodă riguros științifică, care, bazîndu-se pe fapte certe să excludă

Coperta volumului I din *Istoria generală a românilor din amândouă Dachiile*, de Ioan N. Șoimescu

fantezia, exprimarea avintată și improvizația; asemenea disciplină în munca de cercetare se va impune ulterior, odată cu „școala critică” inițiată de N. Iorga, D. Onciul și I. Bogdan³³. Nu interesează aici erorile cronologice și unele afirmații inexacte ale lui Ioan Șoimescu, mai toate subliniate de A.D. Xenopol în recenzia amintită, unele dintre ele țin intrucitva de „lupta” dintre cele două concepții istorice aflate în contradicție: romanticismul și pozitivismul. De fapt, nici informarea istoricului nu poate fi deplină, nici obiectivitatea imparțială. Cu toate acestea, tot Xenopol găsește și cuvinte bune cu prilejul unei alte cărți, în care autorul *Istoriei generale a românilor* dovedește o bună cunoaștere a evenimentelor politice contemporane³⁴.

De regulă, cercetarea istoriografică se oprește la autori marcanți ale căror opere prestigioase sint cercetate și cunoscute,

ignorând în bună măsură lucrările cărturarilor mai modești. Cu dragoste de patrie ei au servit interesele țării, cu simțul dreptății și în respectul adevărului istoric. Sinteza lui Ioan N. Șoimescu este, în esența ei, o demonstrație a permanenței strămoșești pe locurile din cuprinsul hotarelor vechii Dacii, demonstrație istorică, profesiune de credință și act de educație civică. În ampla tratare a domniilor pămîntere, întreaga expunere e dusă pentru a reliefa, cit mai convingător, lupta poporului român pentru dreptate și independență. Dacă mijloacele folosite nu sînt superioare celor ale contemporanilor, ca pr blematică rămîne în cadrul unor preocupări deplin afirmate în istoricografia noastră. Azi, istoria lui nu figurează în bibliografia de specialitate. Contradicția dintre marile aspirații spre sinteză și posibilitățile de înlăptuire se poate diminua, ținînd seama de menirea cărții de istorie în țară și peste hotare, după cum se exprimă Șoimescu: „*Dacă Europa civilizată de astăzi ar cunoaște mai bine istoria românilor, dacă și-ar aduce aminte de serviciile cele mai importante ce ei i-au adus în niște timpî atît de dificili, dacă ar cugeta cite de mult au contribuit românii, prin singele lor vărsat pentru apărarea civilizațiunei ei, această Europă s-ar interesa cu totul altfel de soarta acestei națiuni martire*”³⁵.

NOTE

¹ Corina Nicolescu, *Muzeologie generală*, București, 1979, p. 10—13.

² Aurelian Sacerdoteanu, *Nicolae Iorga despre carte și bibliotecă*, în „Studii și cercetări de bibliologie”, XIII, București, 1974, p. 9—19.

³ Panait I. Panait, *Din istoria muzeologiei românești*, în „Revista muzeelor și monumentelor”—Muzeu, 4, 1978, p. 84—89; Alexandru Păunescu, Irina Casan-Franga, Petre Diaconu, *Începuturile arheologiei românești. Istoricul Muzeului național de antichități*, Partea I (1834—1880), în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie”, t. 35, 1, ianuarie—martie 1984, p. 3—44; Paul Grigoriu, *Din activitatea Muzeului pedagogic al Casei școlarelor*, în „Revista muzeelor și monumentelor”—Muzeu, 3, 1984, p. 34—42.

⁴ Ioan N. Șoimescu, *Istoria generală a românilor din amândouă Dachiile*, vol. I—III, București, 1889, (vol. I, 203 p.; vol. II, 516 p.; vol. III, 463 p.)

⁵ C. T. (Constantin Teodorovici), Șoimescu, Ioan N., în „Dicționarul literaturii române de la

origini până la 1900", București, 1979, p. 832-833. Din unele surse aflăm că a participat la revoluția din 1848-1849 alături de I. H. Rădulescu; în anii luptelor pentru Unire a editat broșuri în scopul susținerii acestui ideal național.

⁶ Apostol Stan, *Vasile Boerescu*, București, 1974, p. 39.

⁷ Biblioteca Academiei R.S.R., secția manuscrise, *Correspondența I. N. Șoimescu-V. Boerescu*, S17, 26, 29/CDLXXVII.

⁸ Idem, *Correspondența I. N. Șoimescu-Sava Șoimescu*, S13(1-9), S14(1-9)/CV; C.T. (Constantin Teodorovici) art. cit.

⁹ Biblioteca Academiei R.S.R., secția manuscrise, *Correspondența I.N. Șoimescu-Sava Șoimescu*.

¹⁰ I. N. Șoimescu, *Bulgarii față de românii*, București, 1881, p. 23. Pentru ușurința lecturii, la toate citatele am adoptat formele de exprimare curente.

¹¹ Ioan N. Șoimescu, *România, Rusia și întreita alianță. O pagină de istorie politică contemporană*, București, 1889, p. 10.

¹² Ibidem, p. 345-377

¹³ „Telegraful român”, III, 1855, p. 142-143.

¹⁴ „Naționalul”, I, 1858, p. 329.

¹⁵ „Alexandru Odobescu și corespondenții săi. Documente literare”, București, 1984, p. 115-117. Ediție de Filoftea Mihai și Rodica Bichis.

¹⁶ „Analele Academiei Române”, s. I, t. XI, 1888-1889, Dezbaterei, p. 209.

¹⁷ Idem, s. I, t. XIII, 1890-1891, Dezbaterei p. 205-207.

¹⁸ Idem, s. I, t. XI, 1888-1889, Dezbaterei, p. 186-189.

¹⁹ Grigoriu Paul, *Grigore G. Tocilescu*, în „Revista arhivelor”, 56, nr. 4, 1979, p. 438-442; N. Iorga, *Jubirea în literatură modernă*, în „Arhiva Societății științifice și literare din Iași”, t. I, Nr. 5, 1889, p. 509-529; St. Ștefănescu, *Concepția și metoda istorică a lui Dimitrie Onciul (1856-1923)*, în „Studii”, XII, 1963, 6, p. 1237-1253; C. I. Ionescu-Gion, *Studiul istoriei naționale în școlile noastre...*, București, 1889, 54 p.

²⁰ Ioan N. Șoimescu, *Istoria generală...*, vol. I, Introducere, p. 1-14; inexplicabil sint ignorate manualele de istoria românilor semnate de Gr. Tocilescu și A. D. Xenopol, apreciate la vremea lor de profesori și elevi.

²¹ F. Aaron, *Manual de Istoria Principatului României*, București, 1839.

Ioan Șoimescu, après avoir terminé les études au collège „Sfintul Sava” de Bucarest, a obtenu sa licence en droit à Paris. De retour en Roumanie, il s'établit à Bucarest, où il pratiqua les professions d'avocat, de procureur général, de député et de sénateur.

Atturé par la littérature et l'histoire, il écrivit des tragédies en vers, inspirées de l'histoire ancienne et moyenne de la Roumanie, il publia des traductions de la littérature romantique française.

Inédits, sont restés ses manuscrits concernant l'esthétique, ses impressions de voyage et sa correspondance.

Ses ouvrages d'histoire proviennent une riche information dépourvue de la recherche critique des

²² A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. I, Iași, 1888, p. 11; Gr. Tocilescu, *Manual de istoria românilor pentru...*, București, 1900, p. 571-574.

²³ N. Iorga, *Generalități cu privire la studiile istorice*, ed. a III-a, București, 1944, p. 171-172.

²⁴ G. D. Iscru, *Introducere în studiul istoriei moderne a României*, București, 1983; Gh. Platon, *Istoria modernă a României*, București, 1985, p. 7-14.

²⁵ Mircea Petrescu-Dimbovița, *Scurtă istorie a Daciei preromane*, Iași, 1978, p. 11-12; Panait I. Panait, *Începuturile cercetării culturii Cucuteni reflectate în izvoare arhivistice bucureștene*, în „Revista muzeelor și monumentelor” - Muzeu, 4, 1982, p. 64-70.

²⁶ Ioan N. Șoimescu, *Istoria generală...*, vol. I, p. 93. După cum se vede, poporul este confundat cu națiunea.

²⁷ Ion N. Șoimescu, *Domnu B. P. Hasdeu și Radu-Negru fondatorul Terii Românești - Studiu istoric*, București, 1886, p. 7

²⁸ Ioan N. Șoimescu, *Istoria generală...*, vol. II, p. 504

²⁹ Idem, *Istoria generală...*, vol. III, p. 347. Numărul celor strinși în jurul lui Tudor era cu mult mai mare față de cel dat cu aproximație în cartea la care ne referim.

³⁰ George Bucurescu, *Atlas istoric pentru serviciul istoriei universale. Evul vechiu*, București, 1894, Prefața; Constantin Săvulescu, E. Fiap, *Cronologia ilustrată a fotografiei din România. Perioada 1834-1918*, București, 1985, p. 50-72.

³¹ Al. Zub, *Imperatiul sintezei*, în „Contemporanul”, 44, din I. XI, 1985, p. 10.

³² A. D. Xenopol, *Ioan N. Șoimescu, Istoria generală a românilor din amindouă Dacile...*, în „Arhiva Societății științifice și literare din Iași”, t. I, an. 1889-90, Iași, 1890, 3, p. 315-349.

³³ Al. Zub, *De la istoria critică la criticism (Istoriografia română la finele secolului XIX și începutul secolului XX)*, București, 1985, p. 103-183.

³⁴ A. D. Xenopol, *Ioan N. Șoimescu, România, Rusia și întreita alianță, o pagină de istorie politică contemporană...*, în „Arhiva Societății...”, periodic cit., p. 480-482.

³⁵ Ioan N. Șoimescu, *Istoria generală...*, vol. I, p. 7.

RÉSUMÉ

sources; les relations européennes contemporaines l'ont attiré spécialement sans avoir négligé l'histoire nationale.

De sa monographie intitulée: „L'Histoire générale des Roumains des deux Dacies”, il a réussi à publier trois volumes, en s'arrêtant à la révolution de 1821.

C'est important à retenir que cet ouvrage a été édité dans une période quand on sollicitait avec insistance une synthèse de l'histoire des Roumains. Aujourd'hui, la synthèse de I. N. Șoimescu, publiée en 1889, se trouve dans peu de bibliothèques et pratiquement elle n'est pas connue. On a gardé un exemplaire conservé dans de bonnes conditions à la bibliothèque du Musée d'histoire et d'art de la ville de Bucarest.

POVERNELE — CONSTRUCȚII SPECIALIZATE DIN SECOLUL AL XIX-LEA

ANDREI PĂNOIU

Una dintre acele ramuri industriale care cunoaște o largă răspîndire în decursul secolului al XVIII-lea și începutul veacului următor o constituie fabricarea spiritului, preocupare venită să valorifice pe scară largă într-un fel cu totul nou o parte însemnată din producția pometurilor și cea provenită din podgorii, indeosebi. Distilerile modeste de pretutindeni, concepute mai întii sub forma unor cazane simple, sint concurate treptat de instalații dezvoltate, de capacitate mare, montate în încăperi anume, articulate spațiilor de fermentare, cunoscute de obicei sub numele de poverne. În scurt timp ne aflăm în fața unui program arhitectural dintre cele mai frecvente, atît în vatra așezărilor sătești, cît și în perimetrul marilor tirguri și orașe.

Toate aceste poverne trebuiau să transforme în băutură spirtoasă aproape întreaga producție a prunăriilor și a altor pomaturi despre a căror existență în suprafețe mari ne amintesc mai toate ridicările topografice din perioada de început a secolului al XIX-lea¹. Despre această producție însemnată a băuturilor de toate felurile, dovada cea mai evidentă o constituie prezența circiumilor atît de numeroase, situate pe toate drumurile mari, sau aflate în așezările mai importante ale vremii, întocmai ca și hanurile, avînd vadrurile lor bine știute, în apropierea stațiilor de poștă, a locurilor de trecere a riurilor, la răsruce de drumuri, pe lingă o moară de renume etc.².

Nu știm cît de multe erau aceste instalații la începutul secolului trecut, dar oricum numărul lor trebuie să fi fost destul de însemnat, deoarece în

timpul războiului ruso-turc din anii 1828—1829 cantitățile de „spirit” puse la dispoziția armatei ruse sint apreciabile, pentru transportul și depozitarea lor făcîndu-se comenzi de butoaie într-un fel anume confecționate³. Statistica oficială din anul 1832 menționează 82 poverne în județul Argeș și 92 în Muscel⁴.

Planurile topografice ne consemnează și ele existența acestui tip de instalații, ele fiind de fapt nelipsite pretutindeni pe lingă casele de moșie ale marilor proprietăți, pe dealurile cu vii și în pometuri, în vatra satelor sau în mijlocul tirgurilor și orașelor.

Despre povernele care lucrează în București, Dvornicia Mare trebuie să arate Agieci în anul 1831 că sint cu totul „necuviincioase”, reprezentînd o primejdie pentru foc și considerate vătămătoare sănătății locuitorilor; se cere ca aceste poverne să fie scoase în afara barierelor orașului⁵.

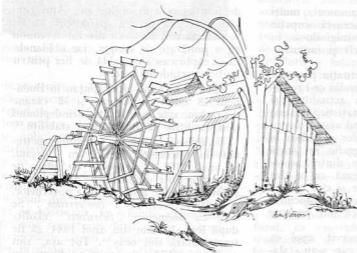
Alături de povernele de rachiu și cele de ceară, urmează să fie scoase afară din oraș povernele de ulei, povernele de berărie și povernele de săpun. Covacii, caretașii, potcovarii, fierarii și căldărarii sint obligați, cu acest prilej, să-și facă coșuri zdravene de zidărie și să fie înlăturate prăvăliile de lemn pe care mulți le au⁶.

Amintim acest lucru pentru că situația din București o infățișează în mod identic și restul orașelor din țară sau chiar din multe așezări sătești. Catagrafia de la 1838, de pildă, arată că în orașul Pitești locuia la acea dată 50 circiumari, 2 hangii și 13 povarnagii. Poate aici este vorba numai de domiciliul acestora, o parte din circiumile respective aflîndu-se tocmai pe undeva pe la vadrurile

Povarnă din Moșoala
(desen după fotografie),
jud. Argeș

Povarnă din Stănești,
jud. Argeș (conservată
la Muzeul Satului și de
Artă Populară —
București)

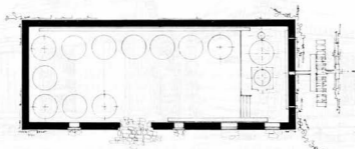
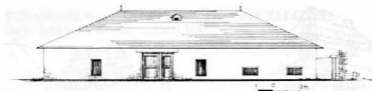
Povarnă cu roată de apă
din Stoieniști, jud.
Argeș

de pe drumurile mari sau din centrele așezărilor sătești. Catagrafia amintită îi arată pe acești circiumari a fi supuși străini, greci, sirbi, ruși, evrei, numai jumătate din numărul lor fiind localnici. În ce privește povarnagii, 7 dintre ei sînt greci și ceilalți 6 români⁷.

O statistică ceva mai tirzie din fostul județ Argeș ne arată că în Pitești funcționau 19 povarne, iar în satul Cacaletii de Jos — 4, în satul Bunești — 6, Cremeni — 2, Zărnești — 2, Călugărița — 3, Cimpulung — 2, Ștefănești — 2, Bădeni-Ungureni — 2, iar în satele Rădești, Valea

Mare-Podgoria, Dobrești, Românești, Vlădești, Topana, Gălăești, Cepari, Schei, Urluiiești, Sămara, Urși, Alimăneștii de Jos, Drăguțești, Bălcești, Cireșul și Borlești numai cite una. Firește, în cazul de față este vorba de unități înscrise în categoria patentarilor, ai căror proprietari, așa cum se arată în evidențele respective, sînt înscrși în corporația povarnagiilor.

Tot în evidența amintită se arată că în Pitești se aflau atunci 45 circiumari, iar în Cimpulung 6 rachieri și 22 circiumari⁸. Numărul exact al acestor povarne

Povarnă de piatră cu roată de apă din Sulsănești, jud. Argeș. Plan și elevație.

nu ne este niciodată cunoscut, mulți dintre locuitorii prestind această ocupație fără să se declare, sustrăgându-se în acest fel atât dijmelor cât și impozitelor⁹.

Preocuparea față de situația poverelor și a pericolului de incendiu ce-l reprezentau acestea intră în actualitate și în anul 1842, când o statistică anume întocmită arată că numărul acestor instalații în poliția Bucureștilor se ridica la 76¹⁰. În această catagrafie se arată cum sînt clădite fiecare dintre aceste poverne, de cîți ani datează, cu ce sînt învelite, cum sînt situate și cite cazane are fiecare. Din această lucrare, întocmită de șeful poliției, rezultă că sînt poverne și cu cite 4 cazane.

Această evidență a servit apoi ca temelie acelor măsuri prin care s-au stabilit, în anul 1843, normele de construcție a poverelor¹¹. Printre altele, se ordonă ca orice povarnă s-ar ridica de acum încolo în Capitală să fie supusă cercetării Secției ingineresti, interzicîndu-se cu desăvîrșire construcția lor în culoarea de roșu. În celelalte sectoare se admite construcția acestor obiective, cu respectarea anumitor condiții, legate de păstrarea unei zone libere în jur, elaborarea planului de construcție de către arhitectul orașului, iar clădirea să fie făcută din zidărie, cu încăperi boltite, învelită cu olane, cu cotlonul și coșurile

de fum așezate în mijloc etc. Alte prevederi cer ca nivelul pardoselii să fie totdeauna mai jos decît nivelul terenului cu o jumătate de stînjei, iar obloanele să se căptușească cu tablă de fier pentru toate deschiderile etc.

Știm că în anul 1853 ființau în București 48 astfel de poverne și 32 cazane de rachiu, cele mai multe neîndeplinind însă condițiile de funcționare stabilite¹².

Tinîndu-se seama de incendiile petrecute în București, Pitești sau Focșani, în anul 1855 se propune un plan de măsuri pentru desființarea din Capitală și din orașele de prin județe a poverelor, a „chirestegiilor și a covicerilor”. Se cere ca asemenea „fabricații” clădite după legi stabilite din anul 1844 să fie scoase afară din oraș¹³. Tot așa, sînt oprite a sălășlui în oraș căldărării și fabricanții de săpun și luminări¹⁴.

Știm că multe dintre acele prevederi principale stabilite de regulamentele comunei București pentru alinieri și clădirile noi, privitoare la datoria corporației lucrătorilor zidari și dulgheri de sub mîmărie, ca cel publicat în anul 1848, au fost preluate și de celelalte orașe din țară. Este firesc, în aceste condiții, ca „modelurile” de ateliere și de instalații cu foc din București să fie reproduse și în diferitele orașe de prin județe, priveghîndu-se astfel la măsura

Povarnă cu roată de apă din Corbeni, jud. Argeș (anul 1936)

de prevenire a pirjolorilor. Și fără îndoială că povernele sînt printre cele dintîi tipuri de construcții care se înscriu acestor măsuri. Dar măsurile în discuție se aplică acum cu aceeași rigoare și instalațiilor asemănătoare ce se ridică și în vatra satelor.

Nu ni s-a păstrat pînă acum nici o construcție ridicată anume ca povarnă în unul din târgurile și orașele vremii. Ni se păstrează, în schimb, numeroase poverne construite după aceste tipicuri în așezările sătești. Amplasarea povernelor în afara așezărilor, alături de apele curgătoare, situarea cazanelor în încăperi coborîte sub nivelul de călcare, folosirea zidăriei de piatră ca element portant, prevederea de uși și ferestre sau de obloane captușite cu tablă etc. sînt cîteva dintre acele impuneri specifice legislației de reglementare a regimului povernelor de care am pomenit, o legislație care a fost mereu reluată și actualizată pînă către zilele noastre.

Pornindu-se de la datele prescrise privind clădirea povernelor, în funcție și de capacitatea cazanelor, sătenii realizează aceste instalații prevăzute cu inge-

noase dispozitive de ușurare a muncii de alimentare și de evacuare, de desfășurare a procesului de fierbere și de distilare a produselor, totul inclus într-o construcție de mare simplitate. Ce caracterizează însă pretutindeni ansamblul unei asemenea instalații, asemănătoare în multe privințe unei anexe gospodărești de tipul pivniței, este prezența aproape nelipsită a hornetei de pe coama acoperișului, cu rol atît de evacuare a fumului cît și de iluminare a interiorului. Acest lanternou poartă popular numele de „samar”, denumire pe care știm că o au și vechile „coșuri” și luminatoare asemănătoare ale multor construcții din Pitești din prima jumătate a secolului trecut¹⁵.

Apele curgătoare recomandate de reglementele sanitare pentru amplasarea acestor poverne prilejuiesc totodată alimentarea continuă a vaselor de răcire cu ajutorul unei roți cu cupe antrenată de puterea undei, conferind adesea acestei instalații o înfățișare asemănătoare în multe privințe morilor de apă.

Cîteva dintre povernele întîlnite încă și astăzi ici-colo în satele de pe văile Bratiei, Riul Tîrgului, Riul Doamnei, pe Dimbovița ori pe Argeșel, sau ca cele din satele Valea Mare, Cîndești, Moșoaia, Lipia, Corbi etc., dacă ne referim numai la zona Argeșului și Muscelului, sînt exemple elocvente cu privire la specificul acestui program arhitectural atît de unitar.

Amplourea acestui program arhitectural, ca exemplu tipic de distilerie tradițională de mare capacitate, o ilustrează astăzi povarna din Suslănești. Potrivit unor rezolvări specifice Argeșului și Muscelului, această povarnă, acum părăsită, întocmai cunoscutelor velnițe de altădată, era prevăzută cu roată de ridicare a apei din piriul alăturat, pentru primenirea continuă a răcitorului.

Cazul unei alte poverne identice aflată la Stoienești, și aceasta în stare de părăsire, demonstrează că de fapt ne aflăm în fața unui anume tip de povarnă, dezvoltată, prevăzută cu spații largi de depozitare a vaselor de fermentație, spații în care puteau accede și atelajele de cărători.

Cele două poverne amintite constituie monumente de importanță cu totul deosebită, cu trăsături bine definite, izvorite din modul de viață din trecut al locuitorilor acestor comune atit de renumite prin bogăția pometurilor lor.

Dar de la aceste poverne tradiționale de tip dezvoltat pină la cunoscutele „fabrici de spirt” de la jumătatea secolului trecut aproape nimic nu ne desparte. Așa cum „povarna” intră adesea aproape obligatoriu în componența unei zalhanale mari (pentru fierberea și prelucrarea grăsimilor), tot așa povarna care include în ansamblul său o moară pentru măcinarea productelor de fermentat devine o fabrică de spirt în adevăratul înțeles al cuvintului.

Pentru fabrica de spirt a lui N. Băleanu de pe moșia Dragomirești, știm, de pildă, că lucra o moară cu două roate mari pe Dimbovița măcinind la fiecare două zile 2 400 ocale de porumb. Tot așa, o fabrică de spirt și o moară a ei cu opt roate mari avea și Ioan Florescu pe moșia lui de la Boteni. Cu opt roate mari se găsea și moara de pe Dimbovița de la Poiana Lungă, care trebuia să macine continuu pentru fabrica de spirt a prințului Știrbei. Nu știm totuși prea bine cum era organizat ansamblul unei asemenea fabrici de spirt a timpului¹⁶.

NOTE

¹ Foarte semnificativă din acest punct de vedere este situația satului Băjești de la anul 1810: de văzut pentru aceasta: *Plan du domaine de Băchescuți dans le district de Mouschel* . . . , 1810, Biblioteca Academiei R. S. România, H. 2432, D. LXXXV 29

² Amintim dintre acestea circumumile de pe drumul poștii de la Valea Ursului, de la Piscani, circumum Grădiștei, circumum Aninoasei sau circumum nouă a mânăstirii Cimpulungului din drumul Piteștilor, cele două circumum de la podul Circovolului, circumum de la podul Piteștilor, hanurile de la Racovița, de la Dolia Mare de pe moșia Balomireasca etc.

³ Arhivele Statului București, *Administrative vechi*, nr. 372, f. 1-5

⁴ Arhivele Statului București, *Diplomatice*, nr. 147

⁵ I. Cojocaru, *Documente privitoare la economia Țării Românești, 1800-1850*, vol. II, p. 490.

⁶ *Ibidem*, p. 29

⁷ Arhivele Statului București, *Catagrafii*, nr. 46, oraș Pitești

⁸ I. Cojocaru, *op. cit.*, p. 597

⁹ Arhivele Statului București, *Vornicia*, nr. 2279/1839, f. 533

¹⁰ I. Cojocaru, *op. cit.*, p. 770

¹¹ „Buletin Gazetă Oficială”, nr. 19/12 februarie 1844

¹² Arhivele Statului București, *Lucrări Publice*, nr. 65/1853, f. 39

¹³ *Ibidem*, f. 3

¹⁴ *Ibidem*, f. 79, 80 și următoarele

¹⁵ Arhivele Statului București, *Vornicia*, nr. 4199/1834, f. 23-24

¹⁶ Arhivele Statului București, *Lucrări Publice*, /1859 (original catagrafie însoțită de o copie de epocă a ei)

RÉSUMÉ

L'auteur de l'article se réfère, sur la foi de documents, à la manière dont étaient construites les installations pour préparer l'eau-de-vie au XIXe siècle. Ces installations étaient en grand nombre tant dans les villes que dans les villages. De telles installations étaient destinées non seulement à la fabrication de l'alcool (distilleries) mais aussi de ja cire, de l'huile, du savon, de la bière.

Etant donné les nombreux incendies qui se produisaient, les autorités ont émis des normes de construction de ces installations pour assurer leur sécurité. De telles normes ont été émisées en 1843 et spécifiaient l'obligation de construire ces installations dans certaines zones de la ville, de garder un espace libre autour des installations; de même, le

bâtiment devait être formé de pièces en voûte et le toit devait être fait de tuiles; les conduits de cheminée, très hautes, étaient emplantés au milieu de la pièce; les fenêtres étaient protégées par des volets doublés de tôle.

Très souvent, les normes n'étaient pas respectées.

Au milieu rural, les constructeurs ont réalisé des dispositifs ingénieux facilitant le bouillonnement et la distillation.

L'auteur mentionne deux telles installations — celle de Suslănești et celle de Stoienesti (département de l'Argeș) — qui ont été gardées jusqu'à présent et peuvent être considérées comme des exemples typiques d'installations existantes au milieu du siècle passé.

CONTRIBUȚII LA STUDIUL PORTULUI POPULAR ȘI AL ȚESĂTURILOR DIN SATUL DAIA, JUDEȚUL GIURGIU

EMILIA PAVEL

Costumul popular este un document de cultură materială și spirituală, un limbaj purtător de mesaj artistic, a cărui evoluție respectă și se supune mutațiilor economice, sociale, morale și estetice.

În studierea costumului popular se pune un accent deosebit pe analiza formei, a unor varietăți stilistice care apar ca și pe raportul lui cu corpul uman, adică în ce măsură confecționarea costumului respectă morfologia, proporția și ritmul somatic.

Repartizarea ornamentelor, dinamica alternanței dintre suprafețele decorate și cele nedecorate, materialul, al cărui efect asupra ansamblului este uneori decisiv, sint factorii definitorii din punct de vedere artistic și estetic. Culoarea, ca și relațiile pe care toate aceste elemente le întrețin între ele joacă un rol deosebit în studiul costumului și al limbajului portului popular.

Cercetarea costumului popular, a culorilor, a motivelor ca și aceea a formelor deschide un orizont larg asupra procesului de evoluție culturală, de gândire și exprimare plastică a meșterilor populari din trecut.

Portul femeiesc

Fetele se pieptănu cu o cărare la mijlocul capului și împleteau două coade de la frunte, strînse la ceafă.

Fetele mari făceau cărare ca și fetițele, împleteau două coade sau una, le legau cu panglică roșie la capete și le lăsau pe spate. În cazul că nu împleteau părul, fetele făceau coc strins la ceafă.

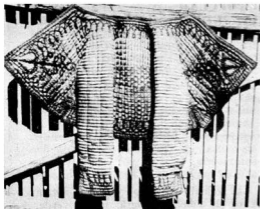
Ca podoabe pe cap purtau piepteni de os de culoare neagră, maro, verde, agrafe maro cu pietricele albe, pe frunte și la coc, mușcate roșii, zambile, lisandre, busuioc.

La horă, fetele umblau cu capul descoperit, însă erau și cazuri cînd se acopereau cu basmale sau tulpane albe colț, decorate cu horbotă, făcută din ață albă și mărgel colorate. Ștergarele de borangic erau mult căutate de către fete. În anotimpuri răcoroase se folosea căsînca neagră de cașmir, denumită „dirmea”.

Femeile căsătorite se pieptănu cu cărare la mijlocul capului, împleteau coadelă de la ureche și le stringeau „berci” la ceafă, sau coadele împletite le puneau roată pe cap. Pe creștetul capului puneau „văcălie”, cerc din sîrmă, îmbrăcat cu negru. Peste văcălie puneau un colț negru cu care înfășurau cercul și deasupra se acopereau cu tulpane albe colț, cu ștergere de borangic sau cu dirmea neagră. „Văcălie” se punea prima dată pe cap la nuntă cînd nașa lua voalul miresei. Această găteală a capului se purta toată viața de către femeile căsătorite.

Ca podoabe la gît, fetele aveau mărgel colorate. Aceste podoabe se purtau la toate virstele, culorile preferate fiind în funcție de generația ce le purta.

Cămașa femeiască, croită tip tunică, se făcea din pînză de bumbac, cu mineca din umăr largă cu clini la stan și subțioară (pavă). Gulerul este o bentiță îngustă sau, de cele mai multe ori, se făcea fără guler, cu gura pătrată, încheiată cu nasturi albi. Cămașa se croia

Minecar

lungă cu poalele din aceeași pinză sau poalele confecționate din altă pinză, cusute de stan.

Ornamentele la cămășile bătrânești se executau în pinză la țesut. Apoi se coseau pui „pe muște”, cruciulițe executate cu roșu și negru, albastru, verde, roșu bordo. Puii la cămăși se coseau și în contur cu negru „pre un fir”, colorați cu diferite nuanțe la care predomină roșul, galbenul și verdele. Ornamentele la cămașă se coseau în jurul gîtului, la gură, la umăr două rinduri și un rind la minecă.

Cămașa cu platcă derivă din tipul de cămașă tunică, care, în croi a suferit influența orașului. Se făcea din aceeași pinză de bumbac, creață la umăr și la spate, cu cerulețe pe piept și ajur (chee) între cerulețe. Toate cămășile cu platcă aveau poalele cusute de stan.

S-a purtat și cămașa mocănească încrețită la gît, cu alțiță și rinduri pe piept, cu mineca largă strinsă în bentiță la mină. Se croia din pinză de bumbac dintr-o bucată, lungă sau în cazul că poalele se confecționau din altă pinză, se coseau de stan.

Fusta („fișta”) se făcea din lînă verde sau albastră („ciuvit”), în patru ițe. Se croia largă și lungă, iar la briu se încrețea pe bată. Fusta se țesea și din arnici albastru în 2 ițe și se făcea creață, lungă și largă cu catifea neagră la poale.

Mai tirziu, fustele de stofă („de lînărie”) în culori maro, verde, grenă au înlocuit pe cele țesute, în special în portul de sărbătoare.

Zuvelca roșie se purta peste fusta țesută în război sau cumpărată din oraș. Zuvelca este un fel de șorț țesut din arnici și bumbac în 2 ițe. Se țesea din vârgi înguste roșii și albastre, în alternanță. Ornamentele pe zuvelci se făceau și din alesături de mină, executate cu lînă colorată, verde, alb, albastru, roz („plimbiu”), cafeniu, albastru deschis, galben, mov, crem. Ornamentele vegetale și scheomorfe predominau. Motivele „boboc”, „cirligel cu spetează”, „secera cu scirlionți și boboci” sînt cele mai întilnite pe zuvelci. Ciucurii de la poalele zuvelcii se făceau în aceleași culori ca și ornamentele.

Zuvelca se ornamenta și cu motive cusute pe tipar cu lînă de tirg. Pe țesătura roșie de casă se coseau șase colțuri, stele. Zuvelca „scoasă” roșie se țesea pe spată rară ca să se vadă urzeala.

Acum cca 60 de ani zuvelcă roșie purtau fetele pînă la 25 de ani. După această vîrstă se purta zuvelcă albastră. Zuvelca se îmbrăca prima dată cînd fetele ieșeau la horă.

Zuvelca se dădea ca dar la nuntă de către noră soacrei împreună cu cămașă și ștergar.

Bete alese sau simple cu vârgi din urzeală, cu mărgele și fluturi pe margini s-au purtat de către femei. Erau lungi de 2,5 m și late de două degete.

Scurteica („cațaveica”) de stofă sau catifea de culoare roșie sau albastră, dublată cu pielică de miel, cu blană de vulpe în față, se făcea lungă cît să acopere și fusta.

Zăbunul era purtat numai de către femei. Se făcea din stofă țesută în casă, de culoarea vișinei putrede, sau din postav de casă bleumarin, cu găitane negre. Zăbunul era lung pînă la genunchi. Bărbații, în loc de zăbune, purtau șube.

Minecarele se purtau iarna de către femei cu fustă de lînă țesută în 4 ițe, de culoare albastră. Minecarele se făceau cu platcă din mătase galbenă cu dungi

Zvelcă ornamentată cu motivele boboc și cirlige, cu ciucuri din lînă

roșii, din poplin cu flori, ornamentate cu găitane negre sau din mătase roșie dublat cu alb. Mîncarele se mai numeau și „ilechi”. Se făceau lungi pînă în talie. Mîncare negre cu găitane roșii purtau numai bărbații, iar cele roșii cu găitane negre purtau atît femeile cit și bărbații.

Femeile nu purtau cojoace. Împleteau flanele din lînă neagră cu care se îmbrăcau iarna pe sub mîncare sau bluze.

În picioare se purtau opinci din piele de vită (de bou) încrețite („îngurzite”). Opinca se lega de picior cu curele din aceeași piele. Se purtau cu ciorapi împlețiți din lînă neagră și cu obiele din dimie albă care se legau de picior cu ațe negre din păr de capră sucite în patru („tîr-sîni”). În zile de sărbătoare femeile purtau ghetе cu șireturi și pantofi.

Portul bărbătesc

Bărbații purtau pe cap pălării negre. Flăcării puneau la pălărie flori, în special mușcate roșii. Iarna își acopereau capul cu căciuli negre și brumării, ascuțite sau rotunde.

Cămășă bărbătească se făcea din 8 coți de pinză din bumbac cu mîncile de borangic. Mîncile fiind largi se strîngeau la încheietura mîinii cu bantă. Cămășile se făceau lungi pînă în pămînt și, cînd se încingeau, le săltau cu betele. Cămășă avea clini la părți cu subțioară (pavă), gulerul drept pe lingă git, lat

de două degete sau guler întors, lat de trei degete, ascuțit la virf. Gulerul se încheia cu nasturi albi.

Ornamentele pe cămășile bătrînești erau albe, din alesături în pinză sau cusute cu ajur. Mai tirziu, au început a se coase la guler, piept, umeri, la bantă și la poale flori din ață verde sau albastră, într-o singură culoare. La cusut se foloseau și arniciul și mătasea. La poale și la bantă, pe lingă florile cusute, se făceau colțuri („ciocănei”) cu ață albă și albastră. Florile erau cusute pe „muște” („cruciliuțe”). Pe lingă cusături, cămășă la gură avea și cerculețe, cite două de o parte și de alta.

La bărbați s-a folosit și cămășă cu platcă încrețită la piept, spate și mîncă la umăr. La încheietura mîinii mîncă se încrețea și se punea manșetă (bantă). Gulerul se pune sau drept, de două degete pe lingă git, sau întors. Cămășă avea clini și la subțioară (pavă). La căsătorie, mireasa dădea socrului o cămășă bărbătească frumoasă și un ștergar.

Izmenele albe din 8 coți de pinză din bumbac se purtau vara. La fiecare crac intrau două foi de pinză.

Nădragii largi, din dimie maro sau gri, în culoarea naturală a lînii, se purtau iarna. La sărbători se îmbrăcau nădragii albaștri cu găitane negre la buzunare și pe picior în jos.

Briul roșu de lînă, țesut în patru ițe cu ciucuri la un capăt, era lung de 2,5 m și lat de cca 25—30 cm.

Șuba se confecționa din dimie neagră sau maro și era lungă pînă la glezne. Șuba avea clini la părți și se dubla la guler cu pielică de miel. Cea de sărbătoare se făcea din lînă vopsită albastră sau sură în culoare naturală. Se ornamenta cu găitane negre la buzunare și pe la toate încheieturile. Pe sub șubă se purtau flanele și cojoace.

Șuba era o piesă de port folosită și la înmormîntare. Din informațiile culese am aflat că în vechime, indiferent dacă era iarnă sau vară, mortul, pe deasupra cămășii și nădragilor, era îmbrăcat cu cocoj, șubă și căciulă în cap.

Cojoacele cu mînci se purtau mai mult de către bărbați. Cojoacele albe erau

lungi, cu blană neagră de miel pe margine, cusute cu flori roșii și negre executate cu linică. Cojoacele fără minci, de asemenea, se purtau de către bărbați.

Minecare negre cu găitane roșii purtau numai bărbații. Cele roșii cu găitane negre se purtau și de către femei.

Ipîngeaua este o pelerină din stofă de lînă neagră sau cenușie, țesută și dată la pîuă. Lîna pentru ipîngea se vopsea cu scoarță de arin, sovîrî și calaică. Femeile nu purtau ipîngea.

Ștergar cu ornamente florale

Batista de pînză, cusută cu flori, se punea în briu. O purtau numai bărbații tineri la sărbători. Traista de lînă, țesută în patru ițe, cu vârgi mici de culoare albă și neagră, se folosea la diferite cumpărături și la dus mincare la cîmp.

Portul popular din satul Daia, prezentat de noi, este specific Cîmpiei Dunării. Piesele definitorii ale costumelor femeiesc și bărbătesc ne amintesc de legăturile strînse ce există între această unitate geografică și zonele etnografice învecinate.

Elementele principale de structură, croi, materiale ale costumului din această

subunitate etnografică sînt de tip general românesc. Avînd aceeași origine, el formează o entitate etnoculturală cu portul popular din celelalte zone etnografice extracarpătice munteneste și moldovenești.

Tipul de cămașă femeiască cu mîneca din umăr, cămașa tunică, specifică zonei de podiș extracarpătice, reprezintă un croi străvechi, cunoscut pe întreg teritoriul țării.

Tipul de fustă este o variantă a celui din podișul Moldovei, a „flănicăi” de Vrancea, a „androcului” de Bacău sau a „opregului” creț oltenesc.

Scurteica, denumită „ghideică” în Vrancea și „cațaveică” în celelalte zone de podiș ale Moldovei, se află în toate zonele extracarpătice din Muntenia și Moldova.

Zăbunul purtat de către femei se întîlnește și în Vrancea în podiș ca și în alte zone etnografice din Moldova, purtat de către bărbați.

Cămașa bărbătească croită dintr-o bucată se află în componența costumului românesc, fiind întîlnită în toate provinciile țării. Croiul cămășii bărbătești din satul Daia, o situează pe aceasta, ca tip, zonelor extracarpătice munteneste și moldovenești.

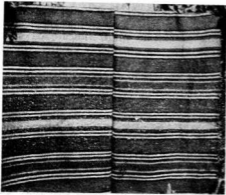
Șuba bărbătească este o variantă a hainelor de dimie, pănură sau șiac întîlnite pe întreg teritoriul țării.

Așa după cum am arătat mai sus, portul popular din satul Daia, specific Cîmpiei Dunării, prezintă caractere particulare, însă el face parte din portul popular românesc prin structura morfologică, croi, materiale cît și prin stil, siluetă, ornamente, cromatică. Toate acestea arată că portul din Cîmpia Dunării alcătuiește o fațetă locală a portului românesc.

Țesăturile

Dintre cele mai tipice țesături existente în satul cercetat, amintim velința, maçatul, ștergarul și „masa de țoale”.

Velința se țesea din lînă în patru ițe în culorile roșu, portocaliu, verde, alb, cafeniu, cu vârgi înguste și late. Se realiza din două bucăți cusute la mijloc. La

Velință cu vârgi

velință intrau cca 8 coți de țesătură. Vristele pe velințe erau de culoare: trandafirii, verde, albastru, galben, roșu, alb, maro. Un grup de vriste este făcut din șase fire de lină. Vristele cu acest număr de fire se numeau „gene”. Pe velințe, de obicei, se făceau un grup de opt „gene” și o vristă lată.

Velințele se făceau și cu alesătura de mină, motiv bobită pe vargă. Alte motive de alesături pe velință sînt „ghiara” și „melcul”. Motivele „ghiara”, „melcul” și „melculețul” sînt cele mai vechi ornamente întilnite pe velințele din acest sat.

Velința se așeza pe perete. Era folosită și ca piesă de ceremonial la înmormintare. Obligatoriu în sicriu i se punea mortului o velință de lină și cearșaf alb.

Vechile macaturi se țeseau în două-patru ițe. Astăzi, se țes în 30, 50 și 100 de ițe.

Macatul în patru ițe se țesea în două culori de lină, motiv în pătrate, cu vriste urzite și țesute. La cele vechi, lina era în culori naturale de alb și negru. Macatul se țesea și în două ițe, cu urzeala de bumbac în care se bătea lina, țol în pătrate denumite „cute de zahăr”.

Macaturile actuale se țes în două culori, din bumbac și lină. Aceste țesături se întilnesc în fiecare casă. Există o adevărată întrecere între gospodine care să țesească și să nevedească macaturi cît mai reușite, mai frumoase.

În trecut, macaturile erau nelipsite din zestrea fetei. Lada de zestre, cînd mireasa pleca la casa mirelui, se puneau în căruță pe cergă (țol) de cinepă în patru ițe, făcută din două și trei foi, de cca 30 coți lungime. După nuntă, acest țol se folosea pe căruță cînd mergeau la arie. Fata cînd se căsătorea, obligatoriu, în zestre trebuia să aibă cergă. Pe lingă aceasta, se puneau pături, velințe albe cu vârgi și colorate în patru ițe, din două bucăți. Perne (căpătie) pline cu paie, cu fața cusută cu flori, altele alese sau căpătie vârgate cu dosul simplu, ornamentat cu cite o vargă.

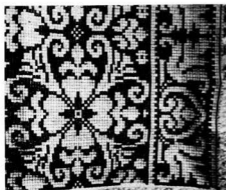
Plapuma, din țesătură de casă, plină cu lină, era nelipsită din zestrea miresei.

În camera curată, pe pereți se puneau ștergare. Pe fiecare perete se aflau cite un ștergar și velințe dintr-o bucată și din două, cusute la mijloc. Ștergarul era și o importantă piesă de ceremonial. La nuntă, cînd ieșeau cu hora miresei din casă, mireasa îi puneau mirelui după git șase sau nouă ștergare. La cununie, mirele mergea cu ștergarele după git. După cununie, seara, se luau ștergarele de la mire și se puneau în lada de zestre.

Cînd tinerii veneau de la cununie, socrilor mari și nașilor mireasa le turna vin ca să se spele pe mîini și le oferea cite un ștergar cu care se ștergeau. Cele care se dădeau bărbaților aveau vriste albastre, iar cele ce se dădeau femeilor, roșii. Aceste ștergare erau mai mici (de 45 cm/56 cm) decît cele ce se puneau la gitul mirelui, care atingeau ca lungime pînă la 1,80 m. Nașii și socrii primeau în dar cite cinci-șase ștergare. De asemenea, cite un ștergar primeau rudele apropiate cînd se dădeau darurile. Nu era obiceiul, însă, să primească toți nuntașii ștergare.

Cînd murea un bărbat, la poarta acestuia se puneau steagul din biserică. Pe el se așeza cel mai frumos ștergar, care l-a avut după git atunci cînd a fost mire. Fiecare participant la înmormintare primea cite un ștergar pe care, cineva din familia celui decedat, îl prindea cu bold în spate.

Ștergarul se țesea din bumbac și capetele de borangic, cu ornamente ridi-

Macat actual cu ornamente florale

cate au speteaza și alesături de mină executate cu bumbac alb sau colorat. Ceea ce impresionează este varietatea de ornamente ce apar pe aceste ștergare. Ornamentele fitomorf, zoomorf, scheamorf sînt cele mai cunoscute. Dintre motivele de alesătură pe ștergare întîlnite în satul Daia, amintim: flori, păsări (sticleți), policandrul, frunza de viță, rugul, bobocii, garoafele, pomișorii, „fulgul”

(două grupuri de flori), mercele, călțunașii și melcii. Printre alesăturile de mină se făceau vârgi, ridicate cu speteaza, ajur sau ornamente cusute. Ajurul se realiza cu speteaza „pe deget”. Ornamentele se făceau cu arnici roșu, albastru, mov, galben, verde, alb, bordo și portocaliu.

„Masa de țoale” este o piesă tradițională, denumită „prostire de culme sau de perete” în podișul Moldovei. Se folosea la acoperit hainele. Ea se realiza din bumbac în două ițe, ornamentată cu vârgi din bumbac mai gros, cu alesătură de mină în pînză, executate cu speteaza, cu ață roșie și albastră. „Masa de țoale” se făcea din două foi cu dantelă („tur”) între ele, realizată cu ață albă, cu motiv riu și ciucuraș.

Țesăturile tradiționale din satul Daia, în alte variante se regăesc în părțile Vrancei și podișul Moldovei pînă în nord, la Botoșani. Caracteristic acestei zone de cîmpie este pe lingă funcția decorativă și aceea de ceremonial ce o aveau țesăturile.

RÉSUMÉ

L'auteur présente le costume populaire féminin et masculin de la localité de Daia (département de Giurgiu). Elle analyse chaque pièce qui entre dans la composition du costume, et arrive à la conclusion que le costume populaire de Daia est en fait spécifique à la Plaine du Danube, s'intégrant par sa structure morphologique, sa coupe, ses ornements et sa chromatique dans la catégorie plus grande du costume populaire roumain.

On montre les similitudes existantes entre les diverses pièces de costume populaire de la localité

de Daia et de zones plus éloignées — le Plateau de la Moldavie, la région de Vrancea, de Mehedinți etc.

Selon la matière première employée, les tissus se laissent groupés en deux catégories: tissus en laine (couvre-lits, tapis) et tissus en coton (serviettes, literie). Mais ce qui est caractéristique à la localité de Daia est le fait que, à côté de la fonction décorative, les tissus avaient aussi une fonction de cérémonial (lors de la naissance, du mariage, de la mort).

DEMERSURILE POETULUI ARON COTRUȘ PENTRU PREZENTAREA ÎN ITALIA A SCULPTORULUI CONSTANTIN BRÂNCUȘI

LIDIA BRÂNCEANU

Coroșpondența dintre Aron Cotruș și Eugen Filotti¹ din perioada 1929—1930 completează cu noi date biografia poetului transilvănean, care, în calitate de atașat de presă la Milano, s-a străduit să facă cunoscută publicului italian cultura românească, în toată complexitatea și diversitatea ei.

Pentru realizarea acestui scop, Aron Cotruș a cultivat vechile relații cu oamenii de cultură cunoscuți la Padova² în perioada 1917—1918, și, cu sprijinul acestora, a întemeiat altele noi care i-au asigurat reușita programului propus. Astfel, profesorul Diego Valeri³ de la Universitatea din Padova, admirator și prieten al eruditului Nicolae Iorga, a prezentat, la cererea lui Aron Cotruș, într-una din revistele de cultură ce apăreau la Veneția, volumul lui Nicolae Iorga *Italia vista da un romeno*.

Interesat de aprofundarea cunoașterii limbii române, profesorul italian Gino Lupi, alături de Aron Cotruș, a tradus în limba italiană piesele *Săptămîna luminată*, de Mihail Săulescu⁴ și *Cleopatra*, de Nicolae Iorga⁵.

Paralel cu activitatea de traducător, Aron Cotruș s-a străduit să publice la Veneția lucrări reprezentative din operele lui I. L. Caragiale, Ion Agîrbiceanu, Camil Petrescu⁶, Liviu Rebreanu⁷, Lucian Blaga⁸.

Pentru a cunoaște modul în care publicul italian recepta literatura română, Aron Cotruș a făcut câteva sondaje prin librăriile care prezentau cărțile românești. Concluziile, îmbucurătoare, i le-a prezentat, într-un raport, lui Eugen Filotti, comunicându-i cu satisfacție că „literatura noastră este bine primită de publicul italian”⁹, exemplificându-i, printre altele, cu faptul că din opera lui Liviu

Rebreanu *Pădurea spînzuraților* s-au vîndut, în decurs de trei luni, 15 000 exemplare¹⁰.

Cu sprijinul direct al pianistei Elisabeta Cotruș, s-au prezentat la Milano citeva recitaluri cu lucrări de George Enescu și Tiberiu Brediceanu¹¹.

Spirit erudit, Aron Cotruș și-a dorit și s-a străduit să prezinte în Italia atît biografia cit și opera celui care, imaginînd „Coloana infinitului”, a înscris arta și cultura românească pe noi culmi, deschizînd acesteia o perspectivă largă.

Astfel, la 26 august 1930¹², Aron Cotruș îi solicită lui Eugen Filotti trimiteră unui articol despre biografia și arta sculptorului Constantin Brâncuși, care să fie însoțit și de reproduceri ale lucrărilor sculptorului. La 1 octombrie 1930, Aron Cotruș¹³ îi comunică, din Milano, lui Eugen Filotti că articolul va apare în aceeași lună în revista de artă „Poligono”, al cărui director avea o „deosebită admirație pentru faimosul nostru compatriot”¹⁴.

Între 1 octombrie 1930, data raportului de confirmare, și 2 mai 1931, cînd i se cer, din București, lui Aron Cotruș, aflat acum ca atașat de presă pe lângă Legația Română din Varșovia¹⁵, informații cu privire la apariția articolului despre Constantin Brâncuși, arhiva — din păcate — nu mai păstrează nici un raport revelator. Eugen Filotti, adresîndu-i-se lui Aron Cotruș la Varșovia, își exprimă regretul pentru „*tablourile originale, cum și materialul trimis care ar rămîne pierdute pentru Direcție*”¹⁶. Tocmai acest fapt l-a îndemnat pe Eugen Filotti să se adreseze și conducerii revistei de artă „Poligono” care, netrimînd nici un răspuns, l-a obligat să revină asupra problemei, cerîndu-i expli-

cații lui Aron Cotruș. Deși în raportul trimis de Aron Cotruș la 1 octombrie 1930 acesta arăta că articolul va apărea alături de „reproducțiile” trimise — ceea ce ne face să ne imaginăm că era vorba de niște fotografii — revnirea lui Eugen Filotti asupra problemei ne arată că „reproducțiile” erau de fapt desene originale ale sculptorului, iar intervenția stăruitoare a Directorului Presei din cadrul Președenției Consiliului de Miniștri

1930, august 26, Milano. Aron Cotruș solicită lui Eugen Filotti trimiterea unui articol despre sculptorul Constantin Brâncuși, pentru revista de artă „Poligono”.

Serviciul atașatului
de presă, Milano
nr. 115.

Milano, 26 august 1930.

(antet)

Președenția Consiliului de Miniștri, Direcția Presei
și Informațiilor, nr. 005020
31 august 1930
Registratura.

Domnule Director,

Am oncareă a vă ruga să binevoiți a-mi trimite, cât mai curînd posibil un articol despre sculptorul Brâncuși pentru revista de artă „Poligono” din Milano. Acest articol mi-a fost cerut cu insistență, de către directorul publicației de mai sus, care are o deosebită admirație pentru faimosul nostru compatriot

Primiți, vă rog, Domnule Director, asigurarea deosebitei mele stime.

Aron Cotruș,
atașat de presă, Milano

D-sale, Domnului Eugen Filotti,
Directorul Presei, de pe lângă
Președenția Consiliului de Miniștri

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa externă, dosar 234, 1929—1930, f. 31.

1930, septembrie 11 București.

Eugen Filotti comunică lui Aron Cotruș că îi trimite articolul solicitat despre sculptorul Constantin Brâncuși

11 septembrie 1930

Domnule atașat de presă,

Ca urmare la cererea dvs, nr. 115 din 26 august 1930, odată cu prezenta vă remitem articolul despre sculptorul Constantin Brâncuși pe care Dl. Blazian l-a redactat în urma însărcinării ce l-am dat.

Fotografiile care vor însoți acest articol vă vor fi trimise ulterior. Rugăm a ne confirma primirea articolului, a cărui traducere în limba italiană va fi făcută de D-voastră.

Directorul Presei,
Al. Marcu

Subdirector
Ioan Lupag

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa externă, dosar 234, 1929, f. 31.

1930, septembrie 15, Milano. Aron Cotruș îi confirmă lui Eugen Filotti primirea articolului referitor la sculptorul Constantin Brâncuși.

Serviciul atașatului de presă Milano, nr. 127

Milano, 15 sept. 1930

(antet)

Președinția Consiliului de Miniștri
Direcția Presei și Informațiilor
Nr. 005458 22 sept. 1930
Registratură

Domnule Director,

Am onoarea a vă confirma primirea articolului despre sculptorul Constantin Brâncuși, de N. Blazian, trimis de Dvstr. cu adresa nr. 5020 din 11 sept (embrie) 1930.

Primiți, vă rog, Domnule Director, asigurarea deosebitei mele stime.

Aron Cotruș,
atașat de presă,
Milano

D-sale Domnului Eugen Filotti,
Directorul Presei de pe lângă
Președinția Consiliului de Miniștri, ex.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa externă, dosar 234, 1929-1930, f. 33.

1930, octombrie 1, Milano

Aron Cotruș îi comunică lui Eugen Filotti că articolul despre Constantin Brâncuși va apărea în revista de artă „Poligono”.

Serviciul atașatului de presă
Milano, nr. 146.

Milano, 1 oct. 1930

(antet)

Președinția Consiliului de Miniștri
Direcția Presei și Informațiilor
Nr. 005832 6 oct. 1930
Registratura

Domnule Director,

Am onoarea a vă informa că articolul d-lui N. Blazian despre sculptorul Brâncuși va apărea însoțit de reproduțiile trimise de Dvstr. în numărul de pe luna octombrie a revistei de artă „Poligono” din Milano.

Primiți, vă rog, Domnule Director, asigurarea deosebitei mele stime.

Aron Cotruș,
atașat de presă,
Milano

D-sale Domnului Eugen Filotti,
Directorul Presei de pe lângă
Președinția Consiliului de Miniștri

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa externă, dosar 234, 1929-1930, f. 34.

1931, mai 2, București, Eugen Filotti scrie lui Aron Cotrus, atașat de presă pe lângă Legația Regală Română de la Varșovia, că va trimite profesorului Gino Lupi materialul necesar apariției antologiei umoriștilor români: solicită informații cu privire la articolul ce urma să apară despre C. Brâncuși, pentru care trimisese și desene originale.

2 mai 1931

Domnule atașat de presă,

Ca urmare la adresa dvs. nr. 184, avem onoarea a vă aduce la cunoștință că, intrucât am primit din partea lui Gino Lupi o scrisoare prin care se oferă să se ocupe de publicarea „Antologiei umoriștilor români” fără a angaja cheltuieli din partea noastră, direcțiunea va îngriji să trimită cit mai curînd d-lui Lupi materialul necesar.

Revenim totodată și asupra chestiunii „Poligono” care, cu toate asigurările pe care ni le-ați dat, nu s-a rezolvat încă. Ne-am adresat și direcției revistei, cerînd informații, dar n-am primit nici un răspuns. Am regreta foarte mult dacă numărul de care era vorba n-ar mai apărea și dacă tablourile originale, cum și materialul trimis, ar rămîne pierdute pentru Direcție. Vă rugăm deci stăruitor să interveniți din nou, ca cel puțin desenele originale să fie restituite Direcțiunii.

Directorul Presei,
Eugen Filotti

Subdirector
Al. Marcu,

D-sale, D-lui atașat de Presă
de pe lângă Legația Regală
Română de la Varșovia.

Arh. St. Buc., fond Ministerul Propagandei Naționale, dosar 507/1930, f. 18

NOTE

¹ Filotti Eugen (n. 15 iulie 1896 Buc.) — ziarist licențiat în Drept și avocat în București, intrat în presă în 1919 — a fost unul din redactorii ziarelor „Adevărul”, „Dimineața”, director al revistei „Cuvîntul liber”; corespondent al ziarului „Prager Presse” și avocat al Ministerului de Război; atașat de presă la Legația Română din Praga (1926—1927), director al serviciului de presă din Ministerul de Externe din 1928; ministru plenipotențiar la Ankara, Atena, Sofia; cf. Lucian Predescu, în „Enciclopedia Cugetarea”, Buc. 1940, p. 323.

² La 19 iunie 1918, într-o adunare ținută la Citta-Ducale, se formează „Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina”, compus din 10 membri, sub președinția profesorului Simion Măndrescu, avînd ca vicepreședinți pe Atanasiu Mirza și Valer Pop, secretar Ionel Rîșca, delegat la Padova Aron Cotrus. Scopul Comitetului era de a continua lupta începută în România pentru unitatea politico-statală a românilor; Stefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, Buc., Ed. Acad. R.S.R., 1983, vol. II, p. 35.

³ Arhivele Statului București, fond Ministerul Propagandei Naționale, Presa externă, dosar 234, 1929—1930, p. 36.

⁴ Ibidem, p. 38.

⁵ Ibidem, p. 21.

⁶ Ibidem, dosar 324, 1929—1930, p. 13.

⁷ Ibidem, p. 26.

⁸ Ibidem, dosar 234, 1929—1930, p. 27.

⁹ Ibidem, dosar 324, 1929—1930, p. 26.

¹⁰ Idem.

¹¹ Ibidem, dosar 234, 1929, p. 18.

¹² Ibidem, dosar 234, 1929, p. 31.

¹³ Ibidem, p. 34.

¹⁴ Ibidem, p. 31.

¹⁵ Arh. St. Buc. fond Ministerul Propagandei Naționale, Propaganda, dosar 507, 1930, p. 18.

¹⁶ Idem.

¹⁷ Liviu Petrina, *Din dosarul unei existențe — Aron Cotrus — Documente diplomatice*, în „Manuscriptum”, nr. 1 (42) anul XII, 1981, p. 149—167; arată că „piesele dosarului — aflat în arhiva Ministerului de Externe — sînt relativ sărace în ceea ce privește activitatea lui Aron Cotrus la Milano”. Aceasta se explică prin faptul că reorganizarea ministerului a făcut ca Direcția Presei să revină în cadrul Președinției Consiliului de Miniștri și apoi în cadrul Ministerului Propagandei Naționale al cărui fond se află în conservare la Arh. St. Buc.

Plăcutul prilej oferit anual de tradiționalele manifestări culturale dedicate poetului Lucian Blaga, ajunse în prezent la cea de-a VI-a ediție¹, ne-au prilejuit, anul acesta, utile, interesante și valoroase investigații² în legătură cu Societatea culturală „Lucian Blaga” din Lančrăm.

Apariția, în peisajul cultural-artistic al deceniului trei al secolului XX, a societății culturale ce purta numele ilustrului poet, filozof, dramaturg și eseist născut în Ipoteștiul transilvan, nu trebuie să surprindă.

Cunoscut deja în lumea literelor printr-o prolifică activitate în domeniul poeziei, teatrului, eseisticii și filozofiei — 16 volume apărute pînă în 1930³ — Lucian Blaga, deși plecat de acasă, dar purtînd mereu cu sine mirificul spațiu mioritic transilvan, va deveni pentru aceasta și pentru oamenii locului său natal un simbol.

Sat de „vechi vlădici de-ai noștri”, cum plastic îl caracteriza Nicolae Iorga în urma vizitei sale din 1905 pe aceste meleaguri⁴, Lančrămul a îmbinat sintetizînd deopotrivă într-un tot unitar, fertilitatea solului cu munca îndirjită a oamenilor și aspirația — mereu trează — a acestora spre frumos, util și înălțător.

Membru pe viață al ASTREI⁵, Lančrămul a fost beneficiarul — asemeni înțregii lumi rurale transilvane și nu numai a acesteia — avantajelor izvorite din această calitate, dispunînd de o pleiadă de „ștudenți” la școlile Sibiului⁶ ori Brașovului⁷ și mai tirziu de intelectuali, precum profesorii Iosif Blaga, T. L. Blaga, învățătorii Pătrînjenar, Bucur Longin, preotul Izidor Blaga, „cărturar în

sensul generației trecute”, pe care memoria documentelor, îngălbenitele fotografii sau aducerile aminte ale octogenarilor în viață — Bucur Simion, Ștefan Păcurar, Emil Stanciu, Iosif Blaga, Rafila Vintilă ori Maria Păcurar — ni-i apropie asemeni unui arc peste timp, evidențiindu-le eforturile.

Prin fuzionarea — în 1930 — a societății pentru țărani „Progresul” cu societatea elevilor, studenților și intelectualilor din Lančrăm, „Lucian Blaga”, înființată prin anii 1926—1927, ia ființă societatea culturală purtînd numele poetului luminii și al spațiului mioritic.

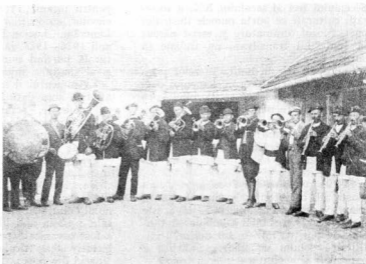
Evenimentul îl surprinde pe Blaga — aflat la cea dată în străinătate — care, cu modestie, scrie inimșilor organizatori, arătîndu-le că este doar un poet prea puțin cunoscut, pentru scopul propus de către aceștia.

Președinții societății au fost, pe rînd, Ioan Lașiță, V. Matei, I. Lașiță jr., mai tirziu, între anii 1949—1951, aceasta fiind condusă de către comitetul căminului cultural. Pe toată durata existenței sale, pînă în anii 1951—1952, societatea a fost organizată pe baze solide⁸, avînd inclusiv steag tricolor, aflat în prezent la Muzeul din Sebeș, dispunînd de o bogată bibliotecă⁹ și de o fanfară¹⁰, ale cărei instrumente au fost cumpărate, prin colectă benevolă, din Cehoslovacia. O interesantă fotografie — de arhivă — ne prezintă pe cei 17 membri ai fanfarei¹¹, folosită la toate ocaziile, inclusiv la tradiționalele „măialuri” organizate în arini Lančrămului.

Două au fost congresele ținute de către societatea culturală „Lucian Blaga”, în anii 1930 și 1935. De la ambele se păs-

Imagine de la serbările
congresului din 1935
al Societății culturale
„Lucian Blaga”

Fanfara Societății cul-
turale „Lucian Blaga”

trează interesante fotografii cu participanții, intelectuali, elevi, studenți, animați de dorința fierbinte de a răspîndi cultura și prin întîlnirile fiilor satului, ținute — de fiecare dată — în curtea împodobită a școlii din sat.

O inedită scrisoare,¹² datată 10 iulie 1935, purtînd antetul Legației Române din Viena și semnătura lui Lucian Blaga, este adresată sătenilor, poetul fiind entu-

ziasmăt — după propria-i exprimare — de fiecare dată de „*orice semn, ce vine din satul copilăriei mele!*”. Adînc mișcat de „*îmbucurătoarea invitație la congresul intelectualilor din Lancrăm*”, poetul arată — scuzîndu-se — că treburile legației nu suferă aminare, regretînd că nu poate participa „*nici de astă dată*” la întîlnirea fiilor satului. „*Gîndurile cele mai bune ale poetului*” sînt transmise tuturor,

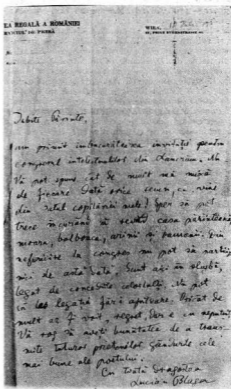
Imagine din timpul celei de-a VI-a ediții a manifestărilor culturale „Lucian Blaga”, 1986; recitalul lăncrâjenilor.

Scrisoare din 1935, purtînd semnătura lui Lucian Blaga, adresată lăncrâjenilor.

cu speranța curindei revederi, plastică exprimare, reliefînd dorul său nesfîrșit de plaiurile carpatine, mioritice și de „casa pîrintească, moara, bolboaca, arinii și oamenii”.

Avînd ca scop întîlnirea fiilor satului, congresele ținute și întreaga activitate desfășurată sub generoasele însemne și tradiții ale ASTREI, cu finalități mult mai mari¹³: răspîndirea culturii prin școală, prin bibliotecile „poporale”, șezători, ziare, reviste, teatru, organizarea de coruri, dansuri populare și excursii — cea din 1935 fiind făcută pînă la Oașa și de aici mai departe pînă la Sălăne — vin să reliefeze multiplele preocupări ale societății culturale „Lucian Blaga”, pe ai cărei membri îi întîlnim într-o numeroasă delegație, plecată la dezvelirea obeliscului „Horea, Cloșca și Crișan” de la Alba Iulia.

Succinta prezentare a activității societății culturale „Lucian Blaga” din Lăncrăm are menirea de a evidenția eforturile noastre îndreptate în direcția realizării unui muzeu memorial „Lucian Blaga”, văzut ca o incununare a eforturilor și realizărilor tuturor manifestărilor culturale dedicate poetului Lucian Blaga, de pînă acum, precum și întoarcerea noastră — ca fii ai satului¹⁴ și ai plaiurilor mioritice — către semințele „celor de față și-n veci tuturor”, care răsăr mai puternice, mai viguroase, pe măsura trecerii timpului, făcînd — cum plastic se

exprima C. Noica¹⁵ „cu adînc mișcate gînduri” — ca Lăncrăm „să se numească orice sat din țara aceasta”.

NOTE

¹ Manifestările au avut loc între 23 și 25 mai 1986. Pe lângă tradiționalele concursuri de creație și interpretare a liricii blagiene, a avut loc și o interesantă sesiune de comunicări, intitulată „Cunoaștere și valoare în opera lui Lucian Blaga”. Au fost prezentate comunicările: *Determinarea stilistică a cunoașterii pozitive* — prof. univ. dr. M. Flonta, București; *Metafora mitică în metafizica lui Lucian Blaga* — prof. univ. dr. E. Todoran, Timișoara; *Mitul social* — prof. univ. dr. A. Mihu, Cluj-Napoca; *Etnopsihologie și filozofie la Lucian Blaga* — prof. univ. dr. I. Radu, Cluj-Napoca; *Cunoașterea luciferică sau paradisiacă?* — eseistul N. Steinhardt, Baia Mare; *Valori naționale la Lucian Blaga* — conf. univ. dr. L. Zăprian, Cluj-Napoca; *Metaforă și ontologie* — lector univ. dr. A. Codoban, Cluj-Napoca; *Lucian Blaga și Mircea Eliade* — prof. M. Handoca, București; *Evaluarea blagiană a timpurilor de cunoaștere* — prof. univ. dr. C. Mare, Cluj-Napoca; *Lucian Blaga și pasiunea cărții* — dr. I. Stoica, București; *Metaforă și cunoaștere* — prof. univ. dr. M. Căpușan, Cluj-Napoca; *Universitarul Lucian Blaga. Valențe filozofico-culturale* — lector univ. dr. V. Muscă, Cluj-Napoca; *Creație și valoare* — prof. I. Bădică, Cluj-Napoca; *Cunoaștere și pedagogie în aforismele lui Lucian Blaga* — prof. univ. dr. D. Salade, Cluj-Napoca; *Lucian Blaga critic al reducționismului* — cercetător științific I. Stroie, București; *Noutatea și originalitatea filozofiei lui Lucian Blaga în istoria culturii române și în istoria culturii europene* — cercetător științific M. Popescu, București. Lucrările sesiunii științifice au fost conduse de către prof. univ. dr. A. Mihu, bucurându-se — ca și cele din alți ani — de un deosebit succes, ca de altfel întregul festival.

² Semnificația acestora a fost amplificată de faptul că se aniversa anul acesta un pătrar de veac de la trecerea în neființă a Astrului din Lančrâm.

³ Versuri: *Poemele luminii*, 1919, *Pășii profetului*, 1921, *În marea trecere*, 1924, *Lauda somnului*, 1929; Teatru: *Zamolxe*, 1922, *Tulburarea așelor*, 1923, *Fapta*, 1925, *Daria*, 1925, *Meșterul Manole*, 1927, *Cruciada copiilor*, 1930; Studii: *Pietre pentru templul meu*, 1919, *Cultură și cunoștință*, 1922,

Filozofia stilului, 1924, *Fenomenul originar*, 1925, *Fetele unui veac*, 1925, *Ferestre colorate*, 1926.

⁴ N. Iorga, *Pagini alese din însemnările de călătorie prin Ardeal și Banat*, I, București, 1977, p. 123.

⁵ „Transilvania”, an IV, iulie — august 1911, p. 527.

⁶ Cf. E.R. Roșca, *Monografia institutului seminarial teologic-pedagogic „ANDREIAN”*, Sibiu, 1911, p. 139; acesta a fost absolvit de către Izidor Blaga în 1871 și, mai târziu, de către fișă Leon (1911) și Lucian (1917), cf. D. Vatamaniuc, *Lucian Blaga, 1895—1961. Bibliografie*, București, 1977, p. XXVII.

⁷ Într-o interesantă fotografie descoperită cu ocazia investigațiilor noastre, am identificat patru dintre aceștia, tradiția studiului la școlile românești de referință fiind încetățenită încă de la începutul secolului. Dintre personalitățile de mai târziu, care au absolvit Liceul „Șaguna” amintim: T. I. Blaga (1900), O. Ghibu (1902), Lionel Blaga (1905), A. Cotruș (1911), V. Literat (1913), D. Stăniloae (1922), colegi cu Lucian Blaga — promoția 1914 — fiind nu mai puțin cunoscuți D. D. Roșca, A. Oțetea, N. Colan, H. Teculescu, cf. *Anuarul liceului ortodox român „Andrei Șaguna” din Brașov (LX și LXI), anul jubiliar: 1924—1925 — al 75-lea an școlar* — publicat de dr. Iosif Blaga, Brașov, 1925, p. CXXXVIII.

⁸ St. Păcurar — secretar, Dion. Păcurar-casier.

⁹ De aceasta au răspuns, pe rînd, Emil Stanciu și Maria Zeicu.

¹⁰ Condușă de I. Han-Stochert și mai apoi de I. Zeicu și L. Bucur.

¹¹ Unicul supraviețuitor — Dionisie David — ne-a ajutat la identificarea membrilor întregii formații.

¹² Aflată la Muzeul din Sebeș.

¹³ Pentru abordarea unei problematici mai ample cf. P. Dan, *Asociații, cluburi, ligi, societăți. Dicționar cronologic*, București, 1983, passim.

¹⁴ În zilele de 9 și 10 august a.c., s-a desfășurat la Lančrâm înfălinirea fiilor satului, prilej de reînnoare a unei vechi și frumoase tradiții, vechi de peste trei decenii.

¹⁵ Cu ocazia prezenței sale la ediția a IV-a a manifestărilor culturale „Lucian Blaga”, din 1984.

INDEXUL

articolelor apărute în anul 1986 în „Revista muzeelor și monumentelor” — Muzeu

A

ALEXESCU MATEI

- Complexul Astronomic Bacău, nr. 4, p. 15
- Particularități în organizarea activității cu publicul la Complexul Astronomic din Bacău, nr. 6, p. 37
- Utilizarea imaginilor secundare în proiectoarele Planetariului din Bacău, nr. 7, p. 48

ANDRONACHE DUMITRU

- Un bogat program instructiv-educativ la Muzeul de Istorie și Artă al municipiului București, nr. 2, p. 27
- Manifestări consacrate gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 86

ANTONESCU EUGENIA

- Muzeul ceramicii și sticlei, nr. 1, p. 10

ARDELEANU ION

- Considerații tematico-metodologice în prezentarea muzeistică a istoriei mișcării muncitorești, a Partidului Comunist Român ca parte integrantă a istoriei poporului român, nr. 5, p. 17

ARHIP ION

- Manifestări consacrate gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 87

ARTIMON ALEXANDRU

- vezi Ștefănescu Aristide, nr. 1, p. 55

B

BANU MAGDALENA

- Exploatarea nisipurilor și sisturilor bituminosase de la Derna-Tătăruș, la sfârșitul secolului al XIX-lea, reflectată în arhiva Muzeului Republican al Petrolului, nr. 9, p. 66

BĂDĂRĂU ALEXANDRU

- vezi Iancu Șt., (I), nr. 9, p. 56, (II), nr. 10, p. 51

BĂDESCU EMANUEL

- vezi Costinescu Petre, nr. 1, p. 48
- Expoziții comemorative „Ștefan Dimitrescu” la Biblioteca Academiei R. S. România, nr. 7, p. 26

BERCEA DANA

- Expoziții comemorative: Ștefan Dimitrescu la Muzeul de Artă al R. S. România, nr. 7, p. 26

BERGER A. GUSTAV

- Procedura elaborării unui adeziv pentru picturi: importanța testelor eficiente, nr. 10, p. 31

BIRO DOINA

- Restituirea, prin activitatea de restaurare, a unui manuscris pe mătase din secolul al XVIII-lea, nr. 9, p. 41

BOCSE MARIA

- Expoziția de artă populară de la Muzeul Etnografic din Cluj-Napoca, nr. 1, p. 34

BORANDA GEORGETA

- Lupta matinarilor români pentru cucerirea independenței de stat oglindită în Muzeul Marinei Române, nr. 4, p. 10

BRĂNCEANU LIDIA

- Expoziția „Bucureștiul văzut de un arhitect”, nr. 1, p. 91
- Expoziția „Unitatea, continuitatea, permanența poporului român pe pământul strămoșesc, în documente arhivistice”, nr. 1, p. 91
- Date privind colecția de artă a scriitorului Mihai Tican-Rumano și donația sa, nr. 4, p. 70
- Demersurile poetului Aron Cotruș pentru prezentarea în Italia a sculptorului Constantin Brâncuși, nr. 10, p. 81
- Mesajul patriotic, cultural-educativ al documentelor de arhivă prezente în expozițiile arhivistice, nr. 10, p. 12

BUDRIGĂ VASILE

- Partidul Comunist Român în fruntea luptei împotriva pericolului fascist. Foloșirea de către P.C.R. a presei burghezo-democratice în lupta antifascistă din anii 1935-1937, nr. 4, p. 44
- 50 de ani de la procesul luptătorilor comuniști și antifasciști de la Brașov, nr. 5, p. 53

BUZDUGAN C.

- Figurine antropomorfe de os descoperite în centrul Moldovei, nr. 7, p. 52
- Descoperirea monetară de la Fedești (jud. Vaslui) și semnificația ei istorică, nr. 9, p. 45

C

CALOTOIU GHEORGHE

- Necropola de la Telești-Drăgoiești, județul Gorj, nr. 4, p. 63

CĂRĂBIȘ VASILE

- Colecția muzeală din Cîrțișoara, județul Sibiu, nr. 10, p. 21

CĂTĂNESCU MARIA

- Opere de Nicolae Tonitza la Muzeul Colecțiilor de Artă, nr. 9, p. 48

CHINTĂUAN IOAN

- Valori mineralogice în colecția Liceului

„George Coșbuc” din Năsăud, nr. 7, p. 92

CINILEANU ALEXANDRINA

- Expoziții de carte veche la Muzeul „Delta Dunării” Tulcea, nr. 9, p. 9

CIOFLAN TEODOR

- Ceramica romană stampilată ornamental descoperită în castrul Jidava-Cimpulung, nr. 9, p. 53

CIUCĂ VALENTIN

- Aurel Băeșu (1896–1928) — repere biografice și opțiuni estetice, nr. 2, p. 60

CIUNGAN TUDORAN OLIMPIA

- Un tablou de Bartolomeo Pedon în colecțiile Complexului Muzeal Județean Sibiu, nr. 7, p. 55

CÎRLAN NICOLAE

- Emil Ioan EMANDI, „Muzeul de istorie Suceava”, nr. 1, p. 92
- Gheorghe BRATHLOVEANU, Mihai SPINU, „Monumente de arhitectură din ținutul Sucevei”, nr. 1, p. 93

COSMA AURELIA

- Un creator reprezentativ pentru centrul ceramic Irești, județul Vrancea, Duță Crăciun, nr. 4, p. 94
- Creatorul popular în lemn Toma Rapa din Năruja, județul Vrancea, nr. 6, p. 93
- Cîteva aspecte ale pescuitului din bazinele inferioare ale Dunării, nr. 7, p. 75
- Perpetuarea și cunoașterea de către marele public a creației populare românești, nr. 10, p. 24

COSMA GHEORGHE

- Pictura în slujba idealurilor noastre comuniste, nr. 5, p. 62

COSTINESCU PETRE

- Imagini inedite din războiul Crimeii, nr. 1, p. 48
- Constantin Săvulescu, Cronologia ilustrată a fotografiei din România, 1834–1916, Asociația Artiștilor Fotografi, București, 1985 (recenzie) nr. 4, p. 91
- Imagini care au intrat în istorie, nr. 6, p. 54
- Podul de la Cernavodă — o cronică în imagini, nr. 7, p. 57

COȘOVEANU DORANA

- Expoziția „Lumea jucărilor” la Muzeul de Artă al R.S.R., nr. 9, p. 19

D

DAN DORIN OVIDIU

- Societatea culturală „Lucian Blaga”, nr. 10, p. 77

DARVAȘ DOINA

- 50 de ani de conservare-restaurare la Muzeul Satului și de Artă Populară, nr. 3, p. 85

DIACONESCU SPERANȚA

- vezi Papoiu Lizica, nr. 3, p. 58

DINUȚĂ GHEORGHE

- Al IX-lea simpozion „Mehedinți — cultură și civilizație”, nr. 7, p. 91

DOCHERU MARIANA

- vezi Ligor Daniela, nr. 6, p. 29

DOBRESCU CONSTANTIN

- Mărturie despre monumentul lui Mihai Eminescu din Galați, nr. 4, p. 89

DOGARU MARIA

- Sesiunea științifică „Istoria și cultura orașului Cîmpulung și a zonei sale înconjurătoare”, nr. 1, p. 88
- „Evoluția marinei române” — sesiune de comunicări științifice, nr. 1, p. 89
- Contribuții la cunoașterea sigiliilor comitatelor din Transilvania, nr. 2, p. 47
- Principii de organizare a expozițiilor sigilare, nr. 8, p. 31

DON IOAN

- vezi Simion Elisabeta, nr. 5, p. 31

DRĂGULESCU CONSTANTIN

- Microexpozițiile — formă de activitate permanentă cu publicul la Muzeul de Istorie Naturală din Sibiu, nr. 2, p. 17

DRĂGUȘIN CONSTANTIN

- vezi Pirzulescu Gheorghe, nr. 5, p. 83

DULCU ECATERINA

- Creatorul popular Victor Udrea din Pucioasa, județul Dimbovița, nr. 2, p. 95
- Tîrgul ceramicii populare românești, „Cocoșul de Hurez”, ediția a XVI-a nr. 8, p. 92

DUMITRESCU CONSTANTIN

- Manifestări consacrate gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 89

DUMITRESCU MIRCEA

- Preliminarii la o viitoare istorie a muzeografiei românești, (XIV), nr. 1, p. 67
- vezi Păduraru Silvia, nr. 2, p. 33, nr. 3, p. 48
- Un document privind inițiativa organizării în anul 1921 a unei expoziții „Aurel Vlaicu”, nr. 6, p. 58

DUMITRIU MIRCEA

- O susținută activitate politico-educativă desfășurată de Muzeul de Istorie al R. S. România, nr. 3, p. 27
- Manifestări consacrate gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 82
- „Prin muzele României”, o eficiență manifestare cultural-educativă, nr. 10, p. 30

DUNĂRE NICOLAE

- Tancred BĂNĂȚEANU, „Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare”, Editura Minerva, Seria „Universitatis”, București, 1985, nr. 2, p. 93
- Maria Cîcară-Bătcă, Vlad Bătcă, „Zona etnografică Teleorman”, Editura Sport-Turism, București, 1986 (recenzie), nr. 4, p. 92
- Zonele etnografice ale României, (I), nr. 9, p. 34, (II), nr. 10, p. 43

E**EMANDI I. EMIL**

- vezi Ștefănescu Aristide, nr. 1, p. 55

ENACHE-VIDA MARIANA

- Studiind colecția prof. dr. Ion Cantacuzino: o ipostază a lui Jean Al. Steriadi — deseneator, nr. 6, p. 79

F**FRUCHTER EUGEN**

- Realizări tehnice ale vremii, în timpul domniei lui Petru Cercel, nr. 6, p. 67
- vezi Mihăescu Gabriel, nr. 8, p. 17

G**GALBENU DOINA**

- Din istoricul muzeelor din Oltenia, nr. 7, p. 81

GHILLIS ALEXANDRU

- Folie termoadezivă pentru dublarea fără impregnare a picturilor pe pânză și a țesăturilor fine, nr. 7, p. 43

GRAMA ANA

- Demersurile lui George Barițiu pentru organizarea celei dintâi expoziții românești în Transilvania, nr. 8, p. 50

GRIGORESCU ION

- Fapte de cultură la Muzeul de literatură din Iași, nr. 1, p. 40
- Biologie aplicată — preocupare permanentă a muzeelor de științele naturii (dezbateri), IV; nr. 2, p. 31, (V), nr. 6, p. 52
- Săptămâna muzeală harghiteană, nr. 2, p. 88
- Simpozion de etnobotanică la Muzeul Județean Harghita, nr. 3, p. 94
- Un program revoluționar pentru prosperitatea României socialiste: Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, rostită la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 23—24 iunie 1986, nr. 6, p. 3
- Centenar Topirceanu la Iași, nr. 6, p. 89
- Travaux du Museum d'Histoire Naturelle „Grigore Antipa”, XXVII, 1985
- A opta consfătuire națională de bibliofilie, nr. 8, p. 90
- Cercetarea științifică — funcție de bază a muzeului. Realizări la Muzeul de Istorie Naturală din Iași (interviu), nr. 9, p. 24, nr. 10, p. 40
- Petre Oprea, Itinerar inedit prin case vechi din București, nr. 9, p. 94

GRIGORESCU MARICA

- Grafica românească sub semnul marilor realizări ale socialismului, nr. 5, p. 70
- Oskar Kokoschka la Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România, nr. 10, p. 17

GRIGORIU PAUL

- O istorie generală a românilor în biblioteca Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București, nr. 10, p. 63

H**HUMINIC-TECLEAN MARIA**

- Omagierea Unirii la Muzeul „Al. I. Cuza” din Ruginoaș, nr. 1, p. 36

I**IACOB MARIA**

- Aspecte din activitatea unor muzee din S.U.A., nr. 1, p. 76

IANCU ȘT.

- Colecția națională de brevete — tezaur al gândirii tehnice românești și străine, (I), nr. 9, p. 56, (II), nr. 10, p. 51

IGNAT MARIA

- Colocviul științific anual al Muzeului Județean Argeș — Pitești, nr. 1, p. 87
- Omagiul muzeelor la aniversarea Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 78
- „Acta Musei Napocensis”, XXI, nr. 9, p. 92

ILIESCU CONSTANTIN

- vezi Dumitriu Mircea, nr. 5, p. 82

IONESCU ADRIAN-SILVAN

- Expoziție de artă plastică amerindiană, nr. 3, p. 91

IRIMIA M.

- Manifestări consacrate gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 90

J**JANITSEK ANDREI**

- Restaurarea unui fragment de cămașă, cu zale, romană, nr. 4, p. 31

JOSAN NICOLAE

- 1 Decembrie 1918 — ziua Marii Uniri, nr. 10, p. 3

JUAN CONSTANTIN

- Simpozionul „Ceramica din sud-vestul României”, nr. 2, p. 89

JURCĂ CHIRA

- Expoziția jubiliară „65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român”, nr. 7, p. 7

JURCSĂK TIBERIU

- O nouă expoziție de științele naturii la Muzeul Țării Crișurilor, nr. 6, p. 5

L**LASCU STOICA**

- Apariția presei în județul Constanța și dezvoltarea ei pînă la primul război mondial, nr. 3, p. 63
- vezi Rădulescu Adrian, nr. 4, p. 3
- Din activitatea P.C.R. în Dobrogea (1921—1944), nr. 4, p. 51

LĂCEANU ION

- Expoziție de bază de științele naturii a Muzeului Județean Gorj, nr. 4, p. 21

LĂZĂRESCU ANCA

- Expoziția „Țesături de artă în ezul mediu românesc”, nr. 7, p. 20

LIGOR DANIELA

- Expoziția „Copiii — primăvara vieții”, nr. 6, p. 29

M

MARINESCU ALEXANDRU

- Sesiunea anuală de comunicări științifice a Muzeului de Istorie Naturală „Gr. Antipa”, nr. 6, p. 91
- Momente de referință din evoluția muzeografiei franceze, nr. 9, p. 82

MARINESCU FLORICEL

- 2500 de ani de lupte neintererute ale românilor pentru neatarnare, nr. 9 p. 3

MARCU NATALIA

- Relațiile Muzeului Satului și de Artă Populară cu publicul, nr. 3, p. 21

MEDIAŢ GHEORGHE

- Manifestări consacrate gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 95

MEWES ION

- Simpozionul național de istorie agrară, nr. 9, p. 90

MIHĂESCU GABRIEL

- vezi Fructer Eugen, nr. 6, p. 67
- Mircea cel Mare și reședința domnească de la Tirgoziște, nr. 8, p. 17

MIHU ELENA

- Expoziția „Prezența și circulația cărții vechi românești în județul Mureș. Unitate și continuitate”, nr. 3, p. 14

MĂRZA EVA

- „Îndreptarea legii” în traducerea latinească a lui Petru Dolbra (exemplarul de la Biblioteca Batthyaneum—Alba Iulia), nr. 2, p. 43

MUREȘAN FLORICA

- vezi Dogaru Maria, nr. 8, p. 31

MUȘAT MIRCEA

- Semnificația istorică a fâuririi Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 3

N

NEACȘU GHEORGHE

- Sesiunea a V-a de referate și comunicări științifice — Piatra Neamț, nr. 2, p. 91
- Tradiții ale forței și unității partidului clasei muncitoare din România, nr. 4, p. 38
- Marile demonstrații populare antifasciste și antirăzboinice desfășurate în România la 31 mai 1936, nr. 6, p. 60

NEGOIȚĂ JANA

- Muzeul Satului și de Artă Populară — 50 de ani de existență, nr. 3, p. 3

O

OLARIU ANGELA

- Georgeta STOICA, Paul PETRESCU, Maria BOCSE, „Dicționar de artă populară românească” nr. 1, p. 95

OLINICI DIMITRIE

- vezi Olinici Maria, nr. 8, p. 24

OLINICI MARIA

- „Aspecte ale popularizării astronomiei în România în Epoca Ceaușescu” — expoziție permanentă la Observatorul Astronomic din Suceava, nr. 8, p. 24

ONIȘA SILVIA

- Expoziția de pictură și grafică „Anotimpul alb”, nr. 3, p. 90

OPREA PETRE

- Cronicari de artă în presa bucureșteană din anii 1911—1916, nr. 2, p. 67
- Colectionarul Onic Zambaccian, nr. 3, p. 84
- Colectionarul Hurmuz Aznavorian (1889—1961), nr. 4, p. 73

- Un pictor romantic: Kimon Loghi, nr. 8, p. 76

- Un aspect inedit al mișcării artistice bucureștene din anii 1892—1911: Bursieri ai școlilor de belle-arte în străinătate, nr. 9, p. 76

OROIAN SILVIA

- Studiu privind plantele din flora spontană a județului Mureș utilizate în medicina populară, nr. 3, p. 72

P

PALEOLOG ANDREI

- Militantism și angajare politică în opera lui Nicolae Tomița (Expoziția de grafică a Cabinetului de stampe și desene al Muzeului de Artă al R.S.R.), nr. 9, p. 16

PAPOIU LIZICA

- Tipărituri din secolul al XVII-lea în colecția de carte a Muzeului Militar Central, nr. 3, p. 58

PARASCAN CONSTANTIN

- Expoziția memorială „George Topîrceanu”, nr. 6, p. 35

PAVEL ANGHEL

- Adoptarea unor tratamente corespunzătoare în procesul conservării-restaurării pieselor de patrimoniu cultural-național — preocupare permanentă a specialiștilor, nr. 1, p. 44

- Simpozionul organizat de Complexul Muzeal Botoșani, octombrie 1985, nr. 1, p. 86

- Secția de etnografie a Muzeului de Stat al Gruziei, nr. 2, p. 80

- Muzeul și publicul — factori de susținere și influențare reciprocă, nr. 3, p. 44

- Din activitatea cu publicul desfășurată de Muzeul Regiunii Porților de Fier, Drobeta-Tr. Severin, în trimestrul I, nr. 3, p. 95

- Muzeul Deltei Dunării-Tulcea: realizări și perspective în activitatea cu publicul (convorbire), nr. 4, p. 26

- Pe marginea unei interesante expoziții etnografice, o fructuoasă dezbateră, nr. 4, p. 88
- În legătură cu diversificarea expozițiilor de bază de istorie, nr. 6, p. 44
- Două inițiative culturale naționale, nr. 6, p. 95
- Acțiuni ale muzeelor cu publicul dedicate Anului Internațional al Păcii, nr. 7, p. 33
- Simpozionul „Natura și omul”, nr. 7, p. 90
- Nicolae Josan, Muzeul Unirii din Alba-Iulia, Editura Sport-Turism, 1985, nr. 7, p. 93
- Convorbire cu Ion T. Dragomir despre muzeografia gălățeană, nr. 8, p. 53
- Un nou volum editat de Muzeul Satului și de Artă Populară, nr. 8, p. 94
- Acțiuni cultural-educative realizate de specialiștii Complexului Muzeal Județean Botoșani, nr. 9, p. 30
- „Danubius”, XIII, nr. 9, p. 94

PAVEL EMILIA

- Contribuții la studiul portului popular și al fătășurilor din satul Daia, județul Giurgiu, nr. 10, p. 75

PĂDURARU SILVIA

- vezi Dumitrescu Mircea, nr. 1, p. 67
- Preliminarii la o viitoare istorie a muzeografiei românești, (XV), nr. 2, p. 33, (XVI), nr. 3, p. 48
- vezi Dumitrescu Mircea, nr. 6, p. 58
- vezi Cosma Aurelia, nr. 7, p. 75

PĂNOIU ANDREI

- Povercele — construcții specializate din secolul al XIX-lea, nr. 10, p. 70

PÎRVULESCU GHEORGHE

- Manifestări consacrate gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 83

POLIȘ ROZALIA

- vezi Jurcsák Tiberiu, nr. 6, p. 5

POPOVICI MARTHA

- Zilele Muzeului Literaturii Române, nr. 1, p. 42
- Fidelitate și rigoare în reprezentarea expoziitivă a unei personalități literare — Complexul memorial „Goethe” din Weimar, nr. 2, p. 84
- Manifestări cultural-științifice la Muzeul Literaturii Române, nr. 6, p. 90
- Muzeul Literaturii Române, o prezență în primăvara culturală bucureșteană, nr. 9, p. 91

POPOVICI ZENÓ ESTERA

- vezi Janitsek Andrei, nr. 4, p. 31

PRELIPCEAN ION

- Ileana Crețan, Cusături tradiționale din Bucovina, Editura Sport-Turism, București, nr. 8, p. 95

PRODAN ELENA

- Metodologie de copiere a pieselor din patrimoniul cultural-național: executarea copiei științifice după o statueta egipteană, nr. 6, p. 40

PUNGĂ DOINA

- vezi Sarafolean Gavrilă, nr. 2, p. 22

R

RĂDULESCU ADRIAN

- Raportul dintre istoria națională și cea locală în Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, nr. 4, p. 3

RĂDULESCU VENERA

- Conștiința unității etnice — călăuză a domniei lui Mircea cel Mare, nr. 8, p. 3

REY M. SANDA

- vezi Ghillis Alexandru, nr. 7, p. 43

REZEANU PAUL

- Cu privire la paternitatea tabloului înfățișând pe serdarul Dimitrie Aman, nr. 4, p. 86

ROTARU ELENA

- Manifestări argeșene consacrate centenarului „Liviu Rebreanu”, nr. 7, p. 40

ROTARU M.

- vezi Buzlugan C., nr. 7, p. 52

RUSU ADRIANA

- Expoziția „Civilizația traco-geto-dacică, simbioza daco-romană și procesul formării poporului român. Noi descoperiri arheologice din centrul și sud-vestul Europei”, nr. 7, p. 16

RUȘINARU-ANCUȚA ELISABETA

- Simpozionul „Cercetarea arheologică și numismatică, factor important în cunoașterea trecutului istoric al poporului român”, Craiova, 1985, nr. 2, p. 90
- Din activitatea instructiv-educativă a Complexului muzeal Dolj, Craiova (interviu), nr. 3, p. 33
- Forme de valorificare a creației plastice la Secția de artă a Complexului Muzeal Județean Dolj (convorbire), nr. 4, p. 29

S

SARAFOLEAN GAVRILĂ

- „Tineretul și muzeele”, nr. 2, p. 22
- Mărturiu documentare referitoare la crearea Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 46
- 23 August 1944 reflectat în muzeele de istorie, nr. 7, p. 3

SĂVOIU ADRIAN

- vezi Dogaru Maria, nr. 1, p. 88

SIMION ELISABETA

- „Epoca Nicolae Ceaușescu” oglindită în muzeele de istorie, nr. 5, p. 31

SIMION VICTOR

- Manifestări consacrate gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 85

SOCOL MARIA

- Expoziții tematice organizate de Muzeul Satului și de Artă Populară, nr. 3, p. 8

SOFRONIE MIHAI

- „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român” — ASTRA — (1861—1918), nr. 8, p. 64

STĂNESCU IULIA

- Activitatea de propagandă antifascistă și antihitleristă dintre anii 1940—1944, ilustrată prin documentele păstrate la Muzeul de Istorie din Ploiești, nr. 7, p. 62

STOICA GEORGETA

- Muzele în aer liber — între realitate și necesitate, nr. 8, p. 45

STOICESCU-APOSTOLACHE ZOE

- Clubul Tineretului „Vreau să știu”, nr. 2, p. 30
- Inițiative muzeale prahovene, nr. 7, p. 37
- O carte de călătorie din secolul al XVI-lea în patrimoniul Complexului Muzeal Prahova, nr. 8, p. 56
- Forme și mijloace de educație materialistă utilizate în muzele prahovene, nr. 9, p. 27

Ș

ȘTEFĂNESCU ARISTIDE

- Orașul medieval de reședință și zona sa înconjurătoare în Moldova și Țara Românească, nr. 1, p. 55
- Elemente particulare și generale în ornamentica obiectelor de podoaibă descoperite la București (secolele XIV—XV), nr. 2, p. 54
- Sesiunea de comunicări „Mircea cel Mare și epoca sa”, Tulcea, 1986, nr. 8, p. 88

ȘTEFĂNESCU ION

- vezi Banu Magdalena, nr. 9, p. 66

ȘTEFURIAȘ TRAIAN

- Semicentenarul Muzeului „Arta lemnului” din Cimpulung Moldovenesc, nr. 9, p. 89

T

TATAI-BALTĂ CORNEL

- Un pictor militant pentru cauza românilor din Transilvania, nr. 7, p. 68

TODEA TARFIN

- Manifestări consacrate glorioșului jubileu al Partidului Comunist Român, nr. 5, p. 93

TUDOR GH.

- Îmbogățirea tezaurului gândirii și acțiunii revoluționare — permanență a activității teoretice și practice desfășurate de P.C.R., de secretarul său general, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nr. 1, p. 3

U

URSU VIORICA

- Sigiliul mare al orașului Baia Mare din secolul al XIV-lea, nr. 4, p. 84

W

WOLLMANN VOLKER

- Un monument de tehnică preindustrială: Forja de la Vlăhița (județul Harghita), nr. 2, p. 3

Z

ZDERCIUC SILVIA

- Centrele de ceramică din Moldova, în primul deceniu al secolului al XX-lea, nr. 1, p. 61
- Localități și centre de ceramică din Oltenia în primul deceniu al secolului al XX-lea, nr. 2, p. 76
- Localități și centre de ceramică din Muntenia în primul deceniu al secolului al XX-lea, nr. 6, p. 72
- Centrul ceramic Baia Mare în prima jumătate a secolului al XX-lea, nr. 8, p. 60

ZELIGER I. HAROLD

- vezi Berger A. Gustav, nr. 10, p. 31

- 3 — Nicolae JOSAN, 1 Decembrie 1918 — ziua Marii Uniri ● Le 1er Décembre 1918 — le jour de la Grande Union ● The 1st December 1918 — the day of the Great Union ● 1-ое Декабря 1918-го года — день Великого объединения

MUZEE, COLECȚII, EXPOZIȚII

- 12 — Lidia BRĂNCEANU, Mesajul patriotic, cultural-educativ al documentelor de arhivă prezentate în expozițiile arhivistice ● Le message patriotique, culturel-éducatif des documents d'archives présents dans les expositions d'archives ● The patriotic, cultural-educational message of the archive documents present in the archive exhibitions ● Патриотическое, культурно-воспитательное послание архивных документов, присутствующих в архивных выставках
- 17 — Marica GRIGORESCU, Oskar Kokoschka la Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România ● Oskar Kokoschka au Musée d'Art de la R. S. de Roumanie ● Oskar Kokoschka at the Art Museum of the R. S. of Romania ● Оскар Кукушка в Музее искусства С. Р. Румынии
- 21 — Vasile CĂRĂBIȘ, Colecția muzeală din Cîrțișoara, județul Sibiu ● La collection du musée de Cîrțișoara, département de Sibiu ● The collection of the Cîrțișoara Museum, Sibiu County ● Музейная коллекция из Кырцишоары, в уезде Сибиу

INSTRUCȚIE, EDUCAȚIE

- 24 — Aurelia COSMA, Perpetuarea și cunoașterea de către marele public a creației populare românești ● Le perpétuation et la connaissance de la création populaire roumaine par le grand public ● The perpetuance and knowledge of the Romanian folk creation by the public at large ● Научное исследование — основная функция музея. Достижения Музея истории естествознания в Яссах

- 30 — Mircea DIMITRIU, „Prin muzeele României”, o eficientă manifestare cultural-educativă ● „A travers les musées de la Roumanie” — une manifestation culturelle-éducative efficiente ● „Through the museums of Romania” — an efficient cultural-educational manifestation ● Продолжение и познание большой публики румынского народного творчества

EVIDENȚĂ, CONSERVARE, RESTAURARE

- 31 — Gustav A. BERGER, Harold I. ZELIGER, Procedura elaborării unui adeziv pentru picturi. Importanța testelor eficace ● La procédure de l'élaboration d'un adhésif pour les peintures: l'importance des testes efficaces ● The procedure of elaborating an adhesive for paintings: the importance of efficient tests ● „По музеям Румынии”, действительное культурно-воспитательное действие

OPINII, DEZBATERI

- 40 — Ion GRIGORESCU, Cercetarea științifică — funcție de bază a muzeului. Realizări la Muzeul de Istorie Naturală din Iași (interviu) ● La recherche scientifique — fonction de base du musée. Réalisations au Musée d'Histoire Naturelle de Jassy (interview) ● The scientific research — a basic function of the museum. Achievements at the Natural History Museum of Jassy (interview) ● Образ составления картинного адезива: значение тестов
- 43 — dr. Nicolae DUNĂRE, Zonele etnografice ale României (II) ● Les zones ethnographiques de la Roumanie (II) ● The ethnographic zones of Romania (II) ● Этнографические зоны Румынии

STUDII ȘI COMUNICĂRI

- 51 — ing. St. IANCU, ing. Al. BĂDĂRĂU, Colecția națională de brevete — tezaur al gândirii tehnice românești și străine (II) ● La collection nationale de brevets — trésor

de la pensée technique roumaine et étrangère (II) ● The national collection of patents — a treasure of the Romanian and foreign technical thinking (II)

Национальная коллекция патентов на изобретение — сокровище румынского и зарубежного технического мышления

- 63 — Paul GRIGORIU, O lucrare de istorie a românilor în Biblioteca Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București ● Une histoire générale des Roumains dans la Bibliothèque du Musée d'Histoire et d'Art de Bucarest ● A general history of the Romanians in the Library of the History and Art Museum of Bucharest

Труд об истории румынов в Библиотеке Музея Истории и Искусства города Бухареста

- 70 — Andrei PĂNOIU, Povernele — construcții specializate din secolul al XIX-lea ● Les installations à fabriquer l'eau-de-vie du XIXe siècle ● Distillers — specialized installations from the XIX-th century „Повернеле” (винокуренные заводы) — специализированные конструкции XIX-го века

- 75 — Emilia PAVEL, Contribuții la studiul portului popular și al țesăturilor din satul Daia,

judetul Giurgiu ● Contributions à l'étude du costume populaire et des tissus du village de Daia, département de Giurgiu ● Contributions to the study of the folk costume and tissues in Daia village, Giurgiu County
Вклады в изучение народной одежды и ткани из села Даия, уезд Джурджу

- 81 — Lidia BRÂNCEANU, Demersurile poetului Aron Cotruș pentru prezentarea în Italia a sculptorului Constantin Brâncuși ● Les démarches du poète Aron Cotruș pour présenter le sculpteur Constantin Brâncuși en Italie ● The steps taken by the poet Aron Cotruș for introducing the sculpter Constantin Brâncuși in Italy

Ходатайства поэта Арона Котруша за представления в Италии скульптора Константина Бранкуша

- 85 — Dorin Ovidiu DAN, Societatea culturală „Lucian Blaga” ● La société culturelle „Lucian Blaga” ● The „Lucian Blaga” cultural society

Культурное общество имени „Лучиана Благи”

- 89 — * * * Indexul articolelor apărute în „Revista muzeelor și monumentelor” — Muzeul, în anul 1986

La multi ani!

祝新年好

Happy New Year!

Bonne Année!

Glückliches Neues Jahr!

С Новым Годом!

¡Feliz Año Nuevo!

1987

17

MUSEUM OF THE
METROPOLITAN MUSEUM OF ART
NEW YORK